

”Et ne altruistiset ja itsekkäät syyt, ne on kulkenu tässä koko ajan käsikkäin”

Vapaaehtoisten kokemuksia verkkovapaaehtoistoimintaan
sitoutumisesta Pelastakaa Lapset ry:ssä

Helsingin yliopisto
Kasvatustieteellinen tiedekunta
Kasvatustiede
Pro gradu

Maaliskuu 2018
Pauliina Turunen

Ohjaaja: Janne Varjo

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Kasvatustieteellinen tiedekunta		Laitos - Institution - Department	
Tekijä - Författare - Author Pauliina Marianna Turunen			
Työn nimi - Arbetets titel "Et ne altruistiset ja itsekkäät syyt, ne on kulkenu tässä koko ajan käsikkäin" Vapaaehtoisten kokemuksia verkkovapaaehtoistoimintaan sitoutumisesta Pelastakaa Lapset ry:ssä			
Oppiaine - Läroämne - Subject Kasvatustiede (yleinen ja aikuiskasvatustiede)			
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Pro gradu / Janne Varjo		Aika - Datum - Month and year 28.3.2018	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 130 s + 1 liite
Tiivistelmä - Referat - Abstract <p>Vapaaehtoistyön rooli yhteiskunnassamme on vaihdellut eri aikakausina. Tänä päivänä sen asema yhteiskunnassamme on vakiinnutettu ja sen merkitys on osoitettu tärkeäksi osaksi hyvinvointivaltion ylläpitoa ja säilyttämistä. Samaan aikaan on kuitenkin havaittu, että vapaaehtoisten sitouttaminen toimintaan on entistä haastavampaa. On myös päädytty pohtimaan, kumman etu edellä vapaaehtoistoimintaa tulisi kehittää; yksilön vai yhteiskunnan? Tämän tutkielman tarkoituksena oli selvittää, mitä asioita Pelastakaa Lapset ry:n lasten ja nuorten verkkopalveluissa toimivat vapaaehtoiset kokevat merkitykselliseksi omalle toiminnassa mukana olemiselle ja mistä verkkovapaaehtoisten sitoutuminen muodostuu.</p> <p>Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että vapaaehtoisten motivaatio ja sitoutuminen vapaaehtoisuuteen muodostuvat niin itsestä poispäin suuntautuvista kuin itseän päin suuntautuvista motiiveista. Tämän tutkielman teoreettinen viitekehys muodostuu ilmiön tarkastelusta yhteiskunnallisella tasolla sekä käsitteen määrittelystä aiempien tutkimuksien ja kirjallisuuden kautta.</p> <p>Tutkielman aineisto muodostui yhdeksän Pelastakaa Lapset ry:n verkkovapaaehtoisen haastattelusta. Haastattelut toteutettiin teemahaastattelun keinoin ja aineisto analysointiin fenomenologisella lähestymistavalla, jossa hyödynnettiin hermeneuttista tutkimusotetta.</p> <p>Tämän tutkielman tulokset osoittivat, että merkityksellisinä omille motiiveille ja sitoutumiselle koettiin monia tekijöitä, jotka olivat riippuvaisia niin itsestä, taustaorganisaatiosta, vapaaehtoistyön kohteesta eli autettavista lapsista ja nuorista, toisista vapaaehtoisista kuin yhteiskunnastakin. Tutkielman tulosten perusteella voidaan todeta, että vapaaehtoisten sitoutuminen muodostuu sekä itsestä poispäin suuntautuvista motiiveista että sitäkin enemmän itseän päin suuntautuvista motiiveista, minkä takia vapaaehtoisia sitoutettaessa toimintaan tulee huomioida entistä enemmän yksilön henkilökohtaiset tarpeet ja odotukset.</p>			
Avainsanat - Nyckelord vapaaehtoistyö, verkkovapaaehtoistoiminta, sitoutuminen, Pelastakaa Lapset ry			
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto – Helda / E-thesis (opinnäytteet) ethesis.helsinki.fi			
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information			

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Faculty of Educational Sciences		Laitos - Institution - Department	
Tekijä - Författare - Author Pauliina Marianna Turunen			
Title <i>"So those altruistic and selfish reasons, they've gone hand in hand all the time"</i> Volunteer's experiences of commitment in online volunteering in Save the Children Finland			
Oppiaine - Läroämne - Subject Education (General and Adult Education)			
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor	Aika - Datum - Month and year	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages	
Master's Thesis / Janne Varjo	March 2018	130 pp. + 1 appendices	
Tiivistelmä - Referat - Abstract <p>The role of volunteering in our society has varied in different ages. Today, its role in our society has been established and its importance has been shown to be an important part of the maintenance and preservation of the welfare state. At the same time, however, it has been found that the commitment of volunteers to action is more challenging. It has also been decided to reflect on the benefits of volunteering; an individual or a society? The purpose of this thesis was to find out what the volunteers in the online services of the Save the Children Finland find out to be relevant to their involvement in the activity and what the commitment of online volunteers is all about.</p> <p>Previous studies have shown that volunteering motivation and voluntary commitment are both self-excited and self-directed motives. The theoretical framework of this thesis consists of examining the phenomenon at the social level and defining the concept through previous studies and literature.</p> <p>The material of the thesis consisted of nine online volunteer's interviews from Save the Children Finland. The interviews were carried out by means of theme interviewing and material analysis in a phenomenological approach using the hermeneutical research record.</p> <p>The results of this thesis showed that there were many factors relevant to their own motives and commitment, which were dependent on themselves, the background organization and the object of the volunteer's work, that is to say, helping children and young people, of other volunteers as well as of society. Based on the results of the thesis, it can be stated that the volunteers' commitment consists of motives that are far from the self and the more self-motivated motives, which is why the commitment of volunteers should increasingly consider the personal needs and expectations of the individual.</p>			
Keywords voluntary, online volunteering, commitment, Pelastakaa Lapset ry / Save the Children			
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited University of Helsinki Library – Helda / E-thesis (theses) ethesis.helsinki.fi			
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information			

Sisällys

1	JOHDANTO	1
2	KOLMAS SEKTORI JA VAPAAEHTOISTYÖ SUOMALAISESSA YHTEISKUNNASSA	4
	2.1 Näkökulmia kolmannen sektorin rooliin ja vapaaehtoistoimintaan sosiaalialalla	5
	2.2 Vapaaehtoistyö ja – toiminta kolmannella sektorilla	7
	2.3 Vapaaehtoistoiminta ja vapaaehtoistyö käsitteinä	9
	2.4 Vapaaehtoistyön yhteiskunnalliset tehtävät ja erityisyys	12
3	VAPAAEHTOISTYÖHÖN SITOUTUMINEN	16
	3.1 Sitoutumisen määrittelyä	17
	3.1.1 Organisaatioon sitoutuminen vapaaehtoistyössä	19
	3.2 Motivaatio ja motiivit käsitteinä	21
	3.2.1 Vapaaehtoismotivaation teoreettisia lähestymistapoja tutkimuksessa	23
4	VERKKOVAPAAEHTOISTOIMINTA JA VERKKONUORISOTYÖ	26
	4.1 Verkkonuorisotyö	27
	4.2 Verkkonuorisotyö ja verkkovapaaehtoistoiminta Pelastakaa Lapset ry:ssä	29
	4.2.1 Pelastakaa Lapset ry:n ja Netarin verkkopalvelut nuorille	31
5	METODOLOGIA	33
	5.1 Fenomenologia ihmistieteissä	35
	5.2 Fenomenologian tieteenfilosofia	36
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA AINEISTON ANALYYSI	39
	6.1 Aineisto ja aineiston hankinta	39
	6.1.1 Teemahaastattelu aineiston keruun keinona	40
	6.1.2 Haastattelut ja aineisto	41
	6.2 Fenomenologinen tutkimus ja aineiston analyysi	43
	6.2.1 Hermeneuttis-fenomenologinen tutkimus	44
	6.3 Tutkijan positioni ja lähtökohdat hermeneuttis-fenomenologisessa tutkimukseen	45
	6.3.1 Hermeneuttinen kehä hermeneuttis-fenomenologisessa tutkimuksessa ja analyysissä	48

6.4	Fenomenologisen analyysin vaiheet ja oman analyysin eteneminen .	50
6.5	Eettiset kysymykset	54
6.6	Haastateltavat	56
7	TULOKSET	58
7.1	Motiivit ja merkityksellisyyden kokemukset vapaaehtoistoiminnan aloittamiselle ja toiminnassa mukana olemiselle.....	59
7.1.1	Auttamisen halu	59
7.1.2	Hyödyllisyyden kokemus.....	61
7.1.3	Oman merkityksellisyyden kokemuksen vahvistaminen	65
7.1.4	Helppous.....	67
7.1.5	Ammatillisen kehittymisen mahdollisuus.....	71
7.2	Sitoutumisen kokemukset	75
7.2.1	Apua tarvitsevat lapset ja nuoret.....	75
7.2.2	Pelastakaa Lapset ja vapaaehtoisten yhteisö	78
7.2.3	Yhteiskunnallisen tietoisuuden ja ajattelun avartuminen: henkilökohtainen rooli ja vastuu yhteiskunnassa	82
7.3	Toiminnassa jatkaminen	85
7.3.1	Elämäntilanne	85
7.3.2	Tarve: taustaorganisaation odotukset ja yhteiskunnan tila.....	86
7.3.3	Realistiset käsitykset ja odotukset omasta toimijuudesta.....	89
7.3.4	Elinikäisen oppimisen mahdollisuus.....	93
7.3.5	Sosiaalisen tuen lisääminen ja sitouttaminen	96
8	Johtopäätökset.....	102
8.1	Yhteenveto ja tulosten yhteiskunnallinen konteksti	104
8.2	Tulosten käytettävyys ja jatkotutkimuksen mahdollisuudet	117
	LÄHTEET	123
	LIITE 1	131

1 Johdanto

Vapaaehtoistyö voidaan nähdä siitä kiitollisena keskustelunaiheena, että sitä vain harva vastustaa (Marjovuo 2014, 11). Vapaaehtoistyön katsotaan edustavan jotakin inhimillistä, aitoa sekä lämmintä asiaa, joka asettuu vastakohtaksi viranomaisten viileydelle ja byrokraattisuudelle (Mykkänen-Hänninen 2007, 12). Suomalaisetkin tekevät vapaaehtoistyötä suhteellisen aktiivisesti. Viime vuosina julkisessa keskustelussa kuten uutisissa on tuotu kuitenkin esiin vapaaehtoistyöhön sitoutumisen haasteet. Yhdistysten toimintaan on vaikea saada vapaaehtoisia tekijöitä, sillä työhön sitoutuminen ei houkuttele. Samaan aikaan järjestöillä ja niiden tarjoamalla tuella on suuri merkitys hyvinvointivaltion toiminnalle, koska kunnat sekä valtio eivät ole kykeneviä järjestämään ja ylläpitämään kaikkia tarvittavia palveluita. (Yle 11.2.2015.) Viimeisen 15–20 vuoden aikana vapaaehtoistoiminta on puhuttanut niin kansalaisia, sosiaalialan ammattilaisia, tutkijoita kuin päättäjiäkin. Keskustelu on keskittynyt juurikin ammattilaisten ja vapaaehtoisten työnjakoon; Mikä on kenenkin vastuu ja velvollisuudet? Näissä keskusteluissa kansalaistoiminta on nähty yhtenä keinona vähentää julkisia palveluita. (Nylund & Yeung 2005, 13.)

Vapaaehtoistyön asema yhteiskunnassa on vaihdellut eri aikakausina (Hänninen-Mykkänen 2007, 9). Jos 1990-luvulla laman jälkimainingeissa vapaaehtoistoiminnan ja kolmannen sektorin vaikuttavuutta epäiltiin ja sen roolia osana hyvinvointivaltion ylläpitoa kyseenalaistettiin, 2010-luvulle tultaessa vapaaehtoistoiminnan asema hyvinvointiyhteiskunnassa on vakiinnutettu ja sen merkitys on jälleen tunnustettu sekä osoitettu tärkeäksi osaksi hyvinvointivaltion ylläpitoa ja säilyttämistä (Mykkänen-Hänninen 2007, 9). Kuten Harju (2004) jo reilut kymmenen vuotta sitten kirjoituksessaan totesi, terveys-, eläke- ja sosiaalimenojen kasvu on ollut silloin ja tulee olevan tulevaisuudessa hyvinvointiyhteiskunnan talouskriisiin johtava osatekijä. Elämme nyt silloista tulevaisuutta, ja Suomi on jo vuosia ollut taantuman ja heikomman taloudellisen tilanteen vallassa. Tämä yhdistettynä nykyisen hallituksemme ratkaisuihin, on

johtanut vajaavaisuuteen sosiaali- ja terveystalveissa. Harju (2004) toteaa sekä yritysten, järjestöjen ja vapaaehtoistoiminnan olevan välttämätöntä, jotta hyvinvointivaltiomallimme kuuluvia kattavia ja laadukkaita palveluita ja etuuksia pystytään jatkossa ylläpitämään. Samalla voidaan kuitenkin pohtia, kuinka suuri vastuu järjestöille ja niiden vapaaehtoisille voidaan hyvinvointivaltion ylläpitämisessä ja edistämässä laittaa ja kumman etu edellä vapaaehtoistoimintaa tulisi kehittää; yksilön vai yhteiskunnan?

Ottaen edellä esittämäni seikat huomioon, on tärkeää pyrkiä kehittämään sellaista vapaaehtoistoimintaa, joka vastaa ihmisten tarpeisiin ja mahdollistaa heidän osallistumisensa (Yle 11.2.2015). Yhtenä, jo useamman vuosikauden olemassa olleella, mutta vasta hiljattain paikkansa vakiinnuttaneena vapaaehtoistoiminnan trendinä voidaan nähdä verkkovapaaehtoistoiminta, joka on vähemmän perinteikäs vapaaehtoistyön muoto. Verkkovapaaehtoistoiminta mahdollistaa yleisesti ottaen kenelle tahansa tilaisuuden antaa aikaansa ja osaamistaan niin järjestöjen, koulujen, virastojen kuin muidenkin instituutioiden käyttöön, jotka hyödyntävät toiminnassaan vapaaehtoisia ilman, että toiminta on vahvasti paikkaan tai aikaan sidottua. (Cravens 2008,121). Verkkovapaaehtoisuus mahdollistaa myös järjestöille ja muille vapaaehtoistoimintaa järjestäville organisaatioille uudenlaisen mahdollisuuden järjestää ja kehittää palveluita ja toimintaansa.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää mistä Pelastakaa Lapset ry:n verkkovapaaehtoisten sitoutuminen muodostuu; mitä asioita verkkovapaaehtoiset kokevat merkitykselliseksi omalle sitoutumiselleen vapaaehtoistoimintaan ja miten ja millä tavoin he kokevat sitoutumisensa jatkuvan tulevaisuudessa. Pelastakaa Lapset ry:n verkkovapaaehtoiset toimivat nuorille suunnatuissa ohjaus- ja keskustelupalveluissa, jotka tapahtuvat verkon välityksellä. Lähestyn aihetta vapaaehtoisten omien kokemusten kautta, määrittämättä etukäteen niitä asioita, jotka vapaaehtoisille itselle ovat olennaisia ja merkityksellisiä heidän toiminnassaan. Vapaaehtoistyöhön sitoutumista on tutkittu paljon sekä Suomessa että muualla. Tutkimusta on kuitenkin tehty pitkälti määrällisenä tutkimuksena ja kyselylomakkeita hyödyntämällä. Kyselylomakkeiden avulla ei saada kuitenkaan vapaaehtoistoimijoiden omia näkemyksiä ja kokemuksia tarpeeksi hyvin esille (Nylund & Yeung 2005, 22) ja

tästä syystä on olemassa tarve myös laadulliselle tutkimukselle. Koska verkkovapaaehtoistoiminta on vähemmän tutkittu vapaaehtoistyön muoto, näen verkkovapaaehtoistoimintaan sitoutumisen erittäin hedelmällisenä tutkimuskohteena. Se yhdistää teemoiltaan yhteiskuntamme ja järjestöjen haasteet vapaaehtoistoiminnan suhteen sekä tarkastelee nousevaa vapaaehtoistoiminnan trendiä, verkon välityksellä tapahtuvaa vapaaehtoisuutta.

Tutkimuksen tulosten avulla voidaan mahdollisesti edistää verkkovapaaehtoisten sitoutumista toimintaan sekä kehittää toimintaa entistä paremmin myös vapaaehtoisten tarpeita vastaavaksi. Laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun tutkimus linkittyy vapaaehtoistoiminnan roolin kautta; mikä on kenenkin vastuu ja millaisia merkityksiä vapaaehtoiset itse antavat omalle toimijuudelleen ja toiminnalleen omassa elämässään ja yhteiskunnassa?

2 Kolmas sektori ja vapaaehtoistyö suomalaisessa yhteiskunnassa

Tässä luvussa tulen tarkastelemaan tutkielmani aiheen teoreettisia lähtökohtia. Tutkielmani teoreettiset lähtökohdat määrittyvät valitsemani tutkittavan ilmiön kautta käsitteiden määrittelyksi, kirjallisuuskatsaukseksi aiempiin tutkimuksiin sekä tutkittavan ilmiön tarkasteluksi sen yhteiskunnallisessa ja ajallisessa kontekstissa. Koska sekä metodologinen lähestymistapani että aineiston analyysitapani ovat vahvasti aineistolähtöisiä ja niiden toteuttaminen mahdollisimman hyvin ja tarkoituksenmukaisesti vaativat tiukkojen teoreettisten viitekehysten hylkäämistä ja ikään kuin ”mielestä tyhjentämistä”, näen tämän lähestymistavan tutkielman teoreettisiin lähtökohtiin olevan perusteltu ja toimiva.

Tulen tarkastelemaan tutkimaani ilmiötä eli vapaaehtoistoimintaa ja siihen sitoutumista ensin sen laajemmassa, yhteiskunnallisessa kontekstissa, joka kattaa kolmannen sektorin, sen roolin ja järjestökentällä tehtävän vapaaehtoistoiminnan tarkastelun sosiaalialan kentällä. Tämän jälkeen tarkastelen vapaaehtoistoiminnan ja vapaaehtoistyön käsitteille annettuja määritelmiä ja vapaaehtoistyön yhteiskunnallisia tehtäviä, jonka jälkeen siirryn käsittelemään tutkielmani rajatumpaa näkökulmaa eli vapaaehtoistoimintaan sitoutumista. Lopuksi esittelen verkkovapaaehtoistoiminnan käsitettä ja verkossa tehtävää vapaaehtoistyötä niin laajemmassa kuin tutkimani organisaation eli Pelastakaa Lapset ry:n kuvassa.

2.1 Näkökulmia kolmannen sektorin rooliin ja vapaaehtoistoimintaan sosiaalialalla

Koska nuorisotyö, niin perinteinen kuin verkon kautta tehtävä, voidaan määritellä osaksi muuta kasvatus- ja sosiaalialaa, haluan tässä tutkielmassa määritellä kolmannen sektorin roolia osana sosiaalialaa ja sosiaalialan palveluita. Tulen käsittämään kolmannen sektorin omassa tutkimuksessani tarkoittamaan ensisijaisesti järjestösektoria, sillä teen tutkimustani kansalaisjärjestössä. Tämän määrittelyn jälkeen pystyn luontevasti siirtymään käsittelemään vapaaehtoistoimintaa ja vapaaehtoistyötä osana kolmannen sektorin sosiaalialan toimintaa.

Kolmannen sektorin jäsentäminen ei ole yksinkertaista, sillä sen roolia koskevat kysymykset nähdään liikkuvan monella eri tasolla. Kolmannen sektorin hahmottamisen haasteellisuutta kuvaa sille annettujen nimitysten määrä. Kolmannesta sektorista on käytetty muun muassa seuraavia nimityksiä ja käsitteitä: järjestösektori, yhteiskunnallisten liikkeitten sektori, yhteisöllinen sektori, välittävä verkosto, kumppanuussektori, hyvinvoinnin sekatalous, välitason organisaatio sekä epävirallisen työn sektori. (Helander 1998, Mykkänen-Hänninen 2007, 16 mukaan). Kolmas sektori ei ole yksiselitteisesti määriteltävä kenttä, vaan se kattaa kaiken hyötyä tavoittelemattoman toiminnan arkisesta lähipiiristä huolehtimisesta aina järjestöjen tekemään auttamistyöhön. (Yeung 2002, 12.) Toisinaan kolmannen sektorin sisällä tapahtuvaa toimintaa on pyritty selkeyttämään neljän sektorin-käsitellä, joka kattaa alleen perheet ja lähiyhteisöt, jotka saattavat tehdä arkipäivässään samanlaisia tekoja kuin kolmannen sektorin vapaaehtoiset, mutta heidän toimintansa ei ole organisoitua (Koskiahho 2001, 17). Tässä tutkielmassa kolmas sektori käsittää, kuten Mykkänen-Hänninen (2007, 12) sen määrittää, järjestökentän. Kolmatta sektoria laajempänä käsitteenä käytetään kansalaisyhteiskuntaa, joka on kokoava käsite, joka kokoaa alleen niin kolmannen sektorin, vapaaehtoistoiminnan kuin poliittisenkin omaehtoisen toiminnan eli ns. sosiaaliset liikkeet. Käsitteenä

kansalaisyhteiskunta on kuitenkin kolmatta sektoria abstraktimpi ja epämääräisempi, mutta asettuu julkisessa keskustelussa usein julkisen sektorin ja taloudellisen toiminnan vastakohtaksi. Kansalaistoiminnan voidaan ajatella tähtäävän markkinoiden tai julkisen sektorin toiminnan muuttamiseen kuten talouden ja sen perusarvojen muutokseen. (Koskiahho 2001, 17.) Tässä tutkielmassa tulen kuitenkin tutkielman keskiön ja selkeyden ylläpitääkseni käyttämään käsitteitä kolmas sektori ja vapaaehtoistoiminta erikseen, ilman niitä alleen kokoavaa kansalaisyhteiskunnan käsitettä.

Vaikka julkisen sektorin eli valtion ja julkisen vallan (Koskiahho 2001, 17) ja kolmannen sektorin tehtävissä ja tavoitteissa on jotain hyvinkin perustavanlaatuisesti samanlaisia piirteitä, niiden toiminta perustuu erilaisille lähtökohdille. Julkisen sektorin tuottamat ja tarjoamat sosiaalipalvelut ovat lakisääteisiä ja kuuluvat jokaisen kansalaisen perusoikeuksiin. Sen sijaan kolmannen sektorin järjestöt edustavat usein aatteellisista lähtökohdista syntyneitä toimijoita ja niiden toiminta pohjautuu kansalaisten yhdistymisvapaudelle. (Mykkänen-Hänninen 2007, 14.) Rajanvedon haaste julkisen ja kolmannen sektorin välillä näkyy kuitenkin järjestöjen asiakaskontakteissa. Kun julkisen sektorin palvelut eivät kykene kattamaan kaikkea siihen kohdistuvaa tarvetta ja avun tarvitsijat eivät saa heille kuuluvia palveluita, paineet heijastuvat järjestökentälle. Paineet, jotka valuvat julkisen sektorin kautta kolmannelle sektorille ovat puolestaan sidoksissa yhteiskunnan, niin kansallisen kuin globaalinkin taloudelliseen tilanteeseen ja resursseihin. Kolmannen sektorin ja sen vapaaehtoisten työ ei koskaan tapahdu tyhjiössä vaan monen ilmiön ja muutoksen keskiössä (Mykkänen-Hänninen 2007, 10). Rantamäki (2016, 632) toteaa artikkelissaan, että kolmas sektori huomioidaankin usein silloin, kun etsitään ratkaisuja niin kutsuttuihin ilkeisiin yhteiskunnan ongelmiin tai keinoja palveluiden turvaamiseen. Rantamäen (2016, 632) mukaan kolmannen sektorin kohdalla elää perinteinen käsitys siitä, miten kansalaisosaamiselle toimintansa pohjaavat organisaatiot nähdään toimijoina, jotka ovat valmiita joustamaan ja aktivoitumaan silloin, kun muut eivät.

Kolmannen sektorin voidaan nähdä siis tasapainoilevan julkisen sektorin ja markkinatalouden välimaastossa. Samaan aikaan kun kolmannen sektorin, tässä yhteydessä siis järjestökentän, tulisi vastata nopeasti muuttuvan yhteiskuntamme

haasteisiin, tulee sen koko ajan yhä selvemmin myös osoittaa toimintansa vaikuttavuus. Kolmannella sektorilla tuotetaan jatkuvasti palveluita, jotka varmistavat suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan palvelujärjestelmän. Samaan aikaan järjestökenttä muodostaa laajan ja vakiintuneen vapaaehtoistyön toimintaympäristön. Tätä organisoitua, järjestöissä tapahtuvaa vapaaehtoistyötä ei voida kuitenkaan koskaan tarkastella irrallaan talouden ja markkinoiden vaikutuksesta, sillä talous on keskeisin poliittisiin päätöksiin vaikuttava tekijä (Mykkänen-Hänninen 2007, 11–14.) Onkin selvää, että näiden tekijöiden valossa sisältyy kolmannen sektorin tehtäviin ja tavoitteisiin paljon jännitteitä ja ristiriitoja. Riippumattomuus julkisesta vallasta ja markkinoista on nähty olevan kansalaisyhteiskunnan peruselementti ja ydin ja tämä riippumattomuus kärsii, jos järjestöt ottavat hoitaakseen julkisen sektorin tehtäviä palveluita tarjotessaan. Riippumattomuuden hämärtyminen lisää myös epäselvyyksiä yksittäisen vapaaehtoisen toimintaan. On siis myös pidettävä mielessä vapaaehtoistyön erityinen olemus ja se, että se on vain osa kolmannen sektorin toimintaa, joka eroaa tällä sektorilla harjoitettavasta ammattilaistyöstä. Vapaaehtoistyötä ja sen mahdollisuuksia arvioitaessa ei siis pidä keskittyä myöskään arviointiin ammatillisen mittapuun mukaan vaan huomioida, että vastuu vapaaehtoistyötä tekeville luovutetuista tehtävistä kuuluu toimintaa organisoivalle järjestölle. (Mykkänen-Hänninen 2007, 10, 15.)

2.2 Vapaaehtoistyö ja – toiminta kolmannella sektorilla

Kuten edellä esitin, ovat vapaaehtoistyö ja – toiminta tiivis osa kolmannen sektorin toimintaa. Tässä kappaleessa aion käsitellä vapaaehtoistoiminnan ja – työn laajuutta suomalaisessa yhteiskunnassa ja suomalaisten keskuudessa. Tarkasteltuani ilmiötä yleisemmällä tasolla, siirryn määrittelemään vapaaehtoistoiminnan ja vapaaehtoistyön käsitteitä aiempien tutkimusten ja kirjallisuuden näkökulmien kautta.

Vapaaehtoistoiminta ja -työ ovat tiivis osa yhteiskunnan kolmatta sektoria ja sitä on tehty Suomessa läpi historiamme. On jopa väitetty, ettei suomalaista

hyvinvointivaltiota olisi vakaasta julkisesta sektoristamme huolimatta syntynyt aikanaan lainkaan ilman yhdistysten panosta (Rantamäki 2016, 632). Sen käsitteelliset määritelmät ovat vaihdelleet kautta aikojen esimerkiksi talkootyön, armeliaisuuden ja hyväntekeväisyyden välillä (Nylund & Yeung 2005, 14). Sanotaan, että vapaaehtoistyötä on ollut kaikissa yhteiskunnassa kaikkina aikoina. Vapaaehtoistyön asema on kuitenkin vaihdellut eri aikakausina. Toisinaan vapaaehtoistyö on käsitetty vahvaksi osaksi sosiaalipoliittista toimintaa ja toisinaan sen saama huomio on jäänyt vähemmälle. (Koskiahho 2001, 15, Mykkänen-Hänninen 2007, 9.) Viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana on havahduttu siihen, että pelkät julkiset tai yksityisetkään sosiaali- ja hoivapalvelut eivät yksinkertaisesti riitä ja vapaaehtoistoimintaa tullaan väistämättä tarvitsemaan nykyistäkin enemmän (Nylund & Yeung 2005, 13–14). Saman suuntainen kulkusuunta näkyy myös muissa pohjoismaiden valtioissa kuten Ruotsissa (Wijkström 2010, 262-263). Kuten edellisessä luvussa kirjoitin, on kuitenkin tärkeää pitää mielessä, että vapaaehtoistyötä ei voi rinnastaa tai arvioida ammatillisen mittapuun mukaan vaan huomioida, että vastuu tehtävistä on aina viime kädessä niitä organisoivilla järjestöillä. Tämä seikka itsessään asettaa kyseenalaiseksi sen, mitä vapaaehtoistyön resurssilta voi ja pitää odottaa hyvinvointivaltion ylläpidossa ja edistämisessä.

Vuonna 2015 joka kolmas Suomen kansalaisista ilmoitti tehneensä vapaaehtoistyötä neljän viimeksi kuluneen viikon aikana. Yhteensä siis lähes 1,4 miljoonaa suomalaista ilmoitti tehneensä vapaaehtoistyötä. Verrattaessa vuoteen 2010, vapaaehtoistyöhön osallistuneiden kansalaisten määrä on laskenut hieman, noin kaksi prosenttia. Kehityssuuntaa tarkastellessa voidaan kuitenkin havaita, että vaikka vapaaehtoistyötä tehdään nykyään hieman entistä vähemmän, siihen osallistuvat henkilöt käyttävät siihen aikaansa entistä enemmän. (Taloustutkimus Oy, 2015.) Tilastokeskuksen (2011) mukaan miehet tekevät vapaaehtoistyötä hieman vähemmän kuin naiset, mutta sukupuolten välillä ei ole merkittäviä eroja. Eniten vapaaehtoistoimintaan osallistuu 45–64-vuotiaita, mutta vapaaehtoistoimintaan osallistutaan kaikissa ikäryhmissä. Erot vapaaehtoisuuteen liittyvässä aktiivisuudessa tulevat Suomen tasolla selkeimmin esille koulutustasossa; koulutetut ja yrittäjät osallistuvat vapaaehtoistyöhön enemmän kuin vähän koulutetut henkilöt. (Tilastokeskus, 2011.)

Aiempien tutkimuksien mukaan selvästi suosituin vapaaehtoistoiminnan alue on urheilu ja liikunta, joiden kentälle kohdistuu noin 30 % suomalaisten tekemästä vapaaehtoistyöstä. Toiseksi eniten vapaaehtoistointaan osallistutaan terveys- ja sosiaalialojen kentällä ja kolmanneksi eniten lasten ja nuorten kasvatustasoihin liittyvällä kentällä. Näille molemmille kentille, jotka myös läpileikkaavat toisiaan, osallistuu noin 20-25 % kaikista suomalaista vapaaehtoistyötä tekevästä henkilöstä eli yhteensä lähes 50 % kaikesta vapaaehtoistoinnasta sijoittuu sosiaali-, terveys- ja nuorisalojen kentälle. Noin 62 prosenttia suomalaisista vapaaehtoisista osallistuu yhdistyksen tai säätiön organisoimaan toimintaan, joka on entisen RAY:n eli nykyisen STEA:n rahoittamaa toimintaa. (Pessi & Oravasaari 2010, 9.) Myös Pelastakaa Lapset ry:n verkkovapaaehtoistointa asetuu tämän rahoituksen alle. Vuonna 2009 RAY:n avustusta saaneille järjestöistä valtaosalla eli noin 92,6 prosentilla vapaaehtoistointa sisältyi jollain tavalla heidän toimintaansa (Pessi & Oravasaari 2010, 25).

2.3 Vapaaehtoistointa ja vapaaehtoistyö käsitteinä

Usein käsite vapaaehtoistyö ymmärretään yksilöiden ja yhteisöjen konkreettiseksi toiminnaksi ja vapaaehtoistointa toimintaa organisoivien järjestöjen toiminnaksi (Koskiahho 2001, 16). Vapaaehtoistoinnasta ja vapaaehtoistyöstä puhutaan käsitteinä useimmiten kuitenkin rinnakkain ja sekaisin ja sekä tieteellisessä tutkimuksessa että arkipuheessamme nämä kaksi käsitettä saavat saman merkityksen. Tulen tässä kappaleessa käsittelemään näitä kahta käsitettä päällekkäin ja rinnakkain, lähdekirjallisuudesta riippuen ja siihen viitaten. Tulen käyttämään näitä kahta käsitettä tässä tutkielmassani neutraaleina synonyymeina kuten Pessi ja Oravasaari (2010) ovat omassa tutkimuksessaan tehneet. Tekijäkäsittelenä käytän niin ikään keskenään neutraaleina synonyymeina sekä vapaaehtoinen että vapaaehtoistyöntekijä-käsitteitä Pessin ja Oravasaaren (2010) tavoin. Vapaaehtoistyön synonyymina käytetty sana vapaaehtoistointa viittaa Mykkänen-Hännisen (2007, 11) mukaan siihen, että vapaaehtoinen ei ole tehtävässään töissä vaan toimijana. Samaa määritelmää on käyttänyt myös Koskenvesa (2001,126), joka on kritisoinut vapaaehtoistyön käsitettä sen kautta, että työ on sitä, mitä teemme

työksemme ja vapaaehtoinen ei ole vapaaehtoistehtävässään töissä vaan toimimassa. Määriteltyäni näitä käsitteitä yleisellä tasolla, tulen määrittelemään mitä vapaaehtoistyö ja – toiminta tarkoittavat tämän tutkielman kontekstissa ja miksi. Huomionarvoista on mielestäni kuitenkin jo tässä vaiheessa mainita, että Pelastakaa Lapset ry:ssä verkossa tehtävästä vapaaehtoistyöstä käytetään järjestön toiminnassa ja toiminnan virallisissa määritelmissä nimenomaan käsitettä vapaaehtoistoiminta, ei vapaaehtoistyö.

1980-luvulla vapaaehtoistoiminta määriteltiin Suomessa palvelujärjestelmän näkökulmasta toiminnaksi, jolla tuetaan ja täydennetään valtiomme julkisia palveluita. Vielä 1990-luvulle tultaessa huomio kiinnittyi puhtaasti järjestöjen organisoituun palvelutoimintaan. Vapaaehtoistoiminnalla ei siis nähty olevan merkitystä toimijalle itselle, eikä sitä pidetty arvona sinänsä. (Lehtinen 1997, 17.) 1990-luvun kuluessa tällainen ajattelu- ja toimintamalli nähtiin kuitenkin vanhentuneena, sillä ihmisiä nähtiin olevan vaikea motivoida toimintaan, jossa he eivät itse toimi subjekteina eivätkä sen myötä voi vaikuttaa oman toimintansa sisältöön. 1990-luvun jälkeen ns. omaehtoinen ja itseorganisoitu toiminta on lisääntynyt, mutta samaan aikaan yhteiskunnan tuki vapaaehtoistoiminnalle on tärkeää, jotta ne odotukset, joita sille asetetaan, voivat täyttyä. (Lehtinen 1997, 18–19.) Tietynlaiset periaatteet ja edellytykset, joita vapaaehtoistoiminnalle on määritelty, ovat kuitenkin säilyneet samoina vuosikymmenestä toiseen.

Vapaaehtoistoiminnalle on Pessin & Oravasaaren (2010, 9) mukaan määritelty tiettyjä periaatteita ja edellytyksiä, jotka elementteinä ovat yhteisiä eri kulttuurien vapaaehtoistoiminnan määritelmille; vapaaehtoistoiminnasta puhuttaessa tarkoitetaan palkatonta ja pakottamatonta toimintaa, jota tehdään toisen ihmisen tai yhteisöjen hyväksi. Euroopan parlamentin vuoden 2008 mietinnössä käytetty vapaaehtoistyön määritelmä on edellä esitetyn määritelmän kanssa hyvin identtinen. Euroopan parlamentin mietinnössä vapaaehtoistyö määritellään toiminnaksi, josta ei makseta, sitä tehdään omasta tahdosta, se hyödyttää kolmatta osapuolta perhe- tai ystäväpiirin ulkopuolella ja se on kaikille avointa. (Euroopan parlamentti 2008.) Myös monissa muissa vapaaehtoistyön määritelmissä on korostettu, että vapaaehtoistyötä tehdään tavallisen ihmisen tiedoin ja taidoin, vain omaa persoonaa ja elämäkokemustaan hyödyntäen (Mykkänen-Hänninen 2007, 11). Näiden määritelmien lisäksi on Lehtinen (1997,

20–21) halunnut omassa näkökulmassaan korostaa vapaaehtoistoiminnan olevan edellä määriteltyjen lisäksi myös toimintaa, joka maksaa. Tällä näkökulmalla hän tarkoittaa sitä, että kehittyäkseen vapaaehtoistoiminnan kohdalla on myös ymmärrettävä, että vaikka vapaaehtoistoiminta muodollisesti on ilmaista, se ei ole kulutonta. Vapaaehtoistoiminta tarvitsee siis tuekseen myös ammatillista tukea ja apua, tehtävästä riippuen niin koulutusta, ohjausta kuin konsultointiakin (Lehtinen 1997, 21).

Vaikka 1990-luvun kuluessa omaehtoinen ja itseorganisoitu toiminta on lisääntynyt, on vapaaehtoistojen rooli vielä 2010-luvullakin yleensä tarkasti rajattuja ja järjestöjen pitkälti etukäteen määrittelemiä tehtäviä, joihin ihmisiä rekrytoidaan ja koulutetaan. Nämä ihmiset tarjoavat siis ennen kaikkea toiminnallaan organisaatioille merkittävän lisäresurssin, jossa vapaaehtoistoiminnan motivaation nähdään perustuvan ennen kaikkea altruismiin eli toiminta on ikään kuin "lahja" vapaaehtoiselta palvelujen tuottamiseen. (Lehtinen 1997, 18, Pessi & Oravasaari 2010, 10.) Tähän määritelmään ja tarkoitukseen on kuitenkin pyritty ottamaan etäisyyttä kansainväliselläkin tasolla korostamalla vapaaehtoistoiminnan osuutta aktiivisessa kansalaisyhteiskunnassa. Tällä tarkoitetaan sitä, miten toiminnan motivaatiossa nähdään altruismin ohella olevan niin oma-apua, vertaisapua kuin apua toisilleen. Tässä näkemyksessä myös vapaaehtoistoiminta käsitetään laajemmin tarkoittamaan kaikkea aktivismia, ei vain järjestön tietynlaiseksi etukäteen määrittelemää toimintaa. (Pessi & Oravasaari 2010, 10–11.) Tuorein lisä vapaaehtoistoiminnan monimuotoisuuden määritelmään on Stebbins & Grahamin (Pessi & Oravasaari 2010, 11 mukaan) määrittelemä *vapaa-aika paradigma*, joka määrittelee vapaaehtoistoiminnan hyödyllisen vapaa-ajan näkökulmasta eli hyötynä itselle tai toiselle. Tässä määritelmässä toiminnan motivaatio keskittyy ennen kaikkea sisäisiin asioihin kuten esimerkiksi uuden oppimiseen. Toiminnan motivaatioon ja sen määritelmiin tulen perehtymään tarkemmin luvussa 3.

2.4 Vapaaehtoistyön yhteiskunnalliset tehtävät ja erityisyys

Edellä olen esitellyt vapaaehtoistyötä ja – toimintaa sen yhteiskunnallisessa kontekstissa sekä käsitteenä. Tekstissäni on jo useasti käynyt ilmi vapaaehtoistyön suuri merkitys hyvinvointivaltion ylläpidolle ja monien palveluiden tuottamiseen silloin, kun julkisen sektorin resurssit eivät siihen kykene. Samaan aikaan olen tuonut esiin vapaaehtoistyön erityisyyttä ja sitä tekevien toimijoiden eli yksittäisten kansalaisten asemaa. Tässä luvussa tulen vielä lyhyesti erittelemään vapaaehtoistyön tehtävät yhteiskunnassa sekä pohtimaan sen erityisyyttä ja sen vaikutusta yksilöihin.

Vapaaehtoistyö linkittyy vahvasti osaksi suomalaista sosiaali- ja hyvinvointipolitiikkaa ja viimeisen 25 vuoden aikana vapaaehtoistyötä koskeva tutkimus on lunastanut paikkansa sosiaali- ja yhteiskuntatieteiden kentällä eikä sitä nähdä ainoastaan vapaa-ajan harrastamisena tai vain yksilöön liittyvänä asiana kuten esimerkiksi yksilön oman edun tavoitteluna (Wilson 2012, 176). Laman runteleman, suomalaisen yhteiskunnan tilanne nosti vapaaehtoistoiminnan keskeiseen asemaan 1990-luvulla. 2000-luvulla kansalaisyhteiskunnan eli sekä kolmannen sektorin, sen vapaaehtoistoiminnan ja erilaisten sosiaalisten liikkeiden merkitystä ja aktivoitumista on korostettu, sillä kansalaisyhteiskunnasta on muodostunut merkittävä sosiaalipoliittinen toimija julkisen sektorin rinnalle. (Mykkänen-Hänninen 2007, 14, 22.) Sosiaalipoliittisena toimijana vapaaehtoistoiminnan on ennen kaikkea nähty tukevan ja tuottavan hyvinvointivaltion toteutumista ja ylläpitoa. Euroopan talouskriisin myötä mahdollisuudet kehittää palveluita, jotka pohjautuvat verovaroihin, ovat kaventuneet niin Suomessa kuin useissa muissakin Euroopan maissa (Marjovuo 2014, 11). 2000-luvulle tultaessa vapaaehtoistyö onkin vakiinnuttanut asemansa hyvinvointiyhteiskunnassa ja tutkimustulosten mukaan epävirallinen apu ja vapaaehtoistoiminta täydentävät ja jopa korvaavat puutteita, joita sekä julkisen että kaupallisen sektorin palveluissa näyttäytyy (Mykkänen-Hänninen 2007, 9, Yeung 2002, 11).

Sen lisäksi, että vapaaehtoistyöllä tuetaan hyvinvointivaltion toteutumista tuottamalla palveluita, nähdään vapaaehtoistyöllä olevan yhteiskunnallinen tehtävä myös yksilötasolla. Vapaaehtoistoiminnalla nähdään olevan yhteiskunnallinen merkitys osallistumisen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden kivijalkana (Matthies 2005, 305). Vapaaehtoistyön nähdään ehkäisevän syrjäytymistä, sillä se mahdollistaa kansalaisille mielekkään toimintaforumin. (Mykkänen-Hänninen 2007, 11.) Grönlundin & Pessin (2008, 127) mukaan vapaaehtoistyö voi parhaassa tapauksessa toimia paitsi syrjäytymisen ennaltaehkäisijänä, myös matalan kynnyksen toimintana niille nuorille, jotka vielä etsivät paikkaansa esimerkiksi työelämässä silloin, kun se tarjoaa tekijälleen sosiaalisia kontakteja ja vaikuttaa myönteisesti itsetuntoon sekä osallisuuteen. Steniuksen (2017) opinnäytetyön tulokset Festaripörssi-hankkeesta osoittavat, että vapaaehtoistyöllä saattaa olla yhtä suuri merkitys nuoren kiinnittymiselle yhteiskuntaan kuin palkkatyön tai koulutuspaikan olemassa ololla. Myös Matthies (2005, 309) osoittaa artikkelissaan, että vapaaehtoistyö voi toimia korvikkeena palkkatyölle ja antaa elämän sisältöä yksilölle. Samaan aikaan on kuitenkin oleellista pohtia, onko vapaaehtoistyön käyttäminen syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä tai esimerkiksi aktivoivassa työllisyyspolitiikassa ongelmatonta, sillä kaiken kaikkiaan yksilön tulisi saada itse päättää omasta osallistumisestaan (Matthies 2005, 305–306). Monesti esimerkiksi syrjäytyneille järjestetään tuettuja projekteja, joissa aluksi ei ole kyse palkkatyöstä, mutta myöhemmin on mahdollista työllistyä ”oikeaan” työhön (Eskola & Kurki 2001, 11).

Onko myös mahdollista, että kolmannen sektorin vapaaehtoisvoimin tuotettuja sosiaalipalveluja ylläpitäessä karsitaan palkallisia ammattilaisia pois palvelutuottajista? Tällaista ilmiötä ei Suomessa ole vielä näkyvillä kovin selvästi (Matthies 2005, 308), mutta kärjistetyimmillään se voisi tarkoittaa palkkatyöpaikkojen vähentymistä, mistä puolestaan voisi seurata kohonnutta työttömyyttä ja sen myötä jälleen suurempaa syrjäytymisriskiä. Voidaan myös pohtia, onko osallisuus ja mahdollisuus yhteiskunnalliseen osallistumiseen vain syrjäytymisen ehkäisemistä vai onko 2010-luvulla kurssi kääntymässä ennen kaikkea yksilön mahdollisuuksien ja osaamisen kehittämisen tukemiseen vapaaehtoistyön keinoin? Vapaaehtoistyöhön osallistuvien yksilöiden

oikeuksiksikin on määritelty muun muassa henkilökohtainen kasvu ja kehittyminen (Sorri 2005).

Erityiseksi työn muodoksi vapaaehtoistyön tekee ennen kaikkea se, että vapaaehtoistyötä ja sen tekijöitä ei voida määritellä tai arvioida ammattilaisina tai viranomaistahona, vaan vapaaehtoistyössä on kyse vapaasta halusta ja suostumuksesta tehdä hyvää toiselle. Palkaton työ muodostaakin mielenkiintoisen tapauksen myös oikeuden ja etiikan rajamaille (Klami 2001, 55). Eskolan & Kurjen (2001, 10–11) mukaan vapaaehtoistyö on *sui generis* eli oma lajinsa. Se toimii yksityisen ja julkisen sektorin välissä niin, että se ei voi korvata muita, mutta muutkaan eivät voi korvata sitä (Eskola & Kurki 2001, 11). Samaan aikaan sille asetetut vaatimukset niin sitä organisoivien järjestöjen kuin yhteiskunnankin taholta ammatillistuvat ja toisaalta sen merkitys sitä tekevien yksilöiden elämässä korostuu. On siis selvää, että vapaaehtoistyötä tarkasteltaessa emme voi enää ohittaa sitä tekevien yksilöiden tarpeita ja pyrkimyksiä, mutta toisaalta vapaaehtoistyö ei ole koskaan irrallinen toimijan tekemä yksilöllinen tekeminen vaan se kiinnittyy aina vahvasti myös sitä organisoivan organisaation toimintaan ja sen yhteiskunnalliseen tavoitteeseen ja tehtäviin.

Olen edellä käsitellyt vapaaehtoistyön ja – toiminnan käsitettä sille viime vuosikymmeninä annettujen määritelmien eli edellytysten ja periaatteiden kautta. Vapaaehtoistyö on vielä 1980-luvulla määritelty vahvasti palvelujärjestelmää täydentäväksi ja tukevaksi toiminnaksi, mutta 1990-luvun aikana ja sen jälkeen vapaaehtoistyöstä keskusteltaessa on huomioon otettu entistä vahvemmin myös yksilön toimijuus ja osallisuus. Vapaaehtoistyöstä ja -toiminnasta puhuttaessa on siis siirrytty hiljalleen pohtimaan yhä enemmän ja enemmän myös sitä, mitä se antaa tekijälleen ja mitkä sitä tekevän yksilön mahdollisuudet ja oikeudet vaikuttaa työn sisältöön ja tarkoitukseen ovat.

Oman tutkielmani kontekstissa vapaaehtoistyö- ja toiminta määrittyvät vapaaehtoistoiminnaksi, joka on vahvasti organisaation puolelta tuotettua ja tuettua toimintaa, jossa tehtävä on ennalta määritelty ja sitä tuottaman organisaation eli Pelastakaa Lapset ry:n puolelta rajattu. Toimintaan osallistuminen on täysin vapaaehtoista, mutta edellyttää kuitenkin tekijältään

tiettyjä asioita kuten ikää, koulutukseen osallistumista ja sitoutumista. Omalta osaltaan tämän kaltainen verkkovapaaehtoistoiminta täydentää ja tukee julkisen sektorin palvelujärjestelmää tarjoamalla nuorille varhaista, matalan kynnyksen keskusteluapua sekä neuvontaa, joita toteutetaan muun muassa nuorisotyön, koulumaailman ja mielenterveystyön kentällä myös julkisella sektorilla. Samaan aikaan käsitän verkkovapaaehtoistominnan olevan myös toimintaa, joka mahdollistaa myös siihen osallistuvien yksilöiden hyödyllisen vapaa-ajan käytön niin hyötynä itselle kuin toisillekin ja laajemmassa mittakaavassa myös yhteiskunnalle.

3 Vapaaehtoistyöhön sitoutuminen

Tässä kappaleessa tulen määrittelemään *sitoutumisen* käsitettä ja keskittyä erityisesti vapaaehtoistyöhön sitoutumiseen ja sen mahdolliseen erityisyyteen suhteessa muuhun työhön sitoutumiseen (esim. palkkatyö). Koska aiempien tutkimuksien mukaan vapaaehtoistoimintaan sitoutuminen liitetään usein vapaaehtoistyötä järjestävään organisaatioon sitoutumiseen, aion käsitellä organisaation sitoutumisen käsitettä osana sitoutumista.. Sitoutuminen ja motivaatio kietoutuvat käsitteinä tiukasti yhteen (Mykkänen-Hänninen 2007, 63), joten tulen tässä luvussa määrittelemään myös motivaation ja motiivin käsitteitä keskeisenä osana tutkittavaa ilmiötäni.

Tarkastelukulmani sitoutumiseen ja motivaatioon tulee olemaan vahvasti sosiaalipsykologiaan painottunut, sillä näen ilmiöni tarkastelun hedelmälliseksi tieteenalan kautta, joka yhdistää niin yhteiskunnallista kuin yksilötasoista kontekstia, jotka kulkevat punaisena lankana keskenään tasapainotellen läpi tutkielmani. Sosiaalipsykologiassa ja sen kautta tarkasteltavissa ilmiöissä kysymyksenasettelut kumpuavat yhteiskunnan sekä yksilön arkielämän haasteista ja tarkastelun keskiössä on ympäristön vaikutus ihmiseen ja ihmisen vaikutus yhteiskuntaan (Suoninen, Pirttilä-Backman, Lahikainen & Ahokas 2010, 11–12). Näen myös, että tarkastellessani aiempia teemaan liittyviä tutkimuksia osana käsitteiden määrittelyä, on olennaisinta keskittyä laadullisten tutkimusten tuloksiin, jota myös oma tutkielmani edustaa.

3.1 Sitoutumisen määrittelyä

Tarkasteltaessa vapaaehtoistyöhön sitoutumista, on tärkeää pitää mielessä, että vapaaehtoistyöllä itsessään viitataan aina toimintaan, johon yksilö sitoutuu vapaasta tahdostaan (Mykkänen-Hänninen 2007, 11). Sitoutuminen ei kuitenkaan ole täysin yksilössä itsessään tapahtuva toiminta tai päätös vaan sitoutuminen muodostuu monista, niin ulkoisista kuin sisäisistäkin tekijöistä ja motiiveista joita tunnistamalla sitä voidaan myös edistää. Järjestöjen näkökulmasta vapaaehtoisten sitouttaminen ja sitoutuminen ovat tärkeää toiminnan ylläpitämisen kannalta, sillä täysin vapaaehtoisvoimin toteutettava toiminta tai palvelu edellyttää aina tietyn määrän toimijoita eli resurssia (Mykkänen-Hänninen 2007, 63). Käsitettä sitoutuminen ei ole aivan yksinkertaista määritellä ja eri tieteenaloja edustavat tutkijat painottavat sitoutumisessa hieman eri asioita. Vaihtelevuudesta huolimatta sitoutumista pidetään yleensä sosiaalipsykologisena ilmiönä, jossa korostuu jonkin organisaation kuten yrityksen tai vapaaehtoisjärjestön välinen suhde. (Jokivuori 2002, 17.) Sitoutuminen voidaan määritellä yksilön taipumukseksi pitää yllä suhdetta ja tuntea itsensä siihen kiinnittyneeksi psykologisesti (Ahokas 2010a, 167, Abouraia & Othman 2017, 409).

Sitoutumisen on todettu olevan edellytys laadukkaalle työsuoritukselle (Keskinen 2005, 25). Keskinen (2005, 25) mukaan sitoutuminen ilmenee motivoituneisuutena ja sen kautta halukkuutena kehittää työtä, työympäristöä ja omaa toimintaa työssä. Vaikka Keskinen kirjoittaa palkkatyössä tapahtuvasta sitoutumisesta ja siitä seuraavista haluista ja tavoitteista, näen että niin ikään vapaaehtoistyössä sitoutuminen ilmenee motivoituneisuutena sekä halukkuutena kehittää erityisesti omaa toimintaansa, mutta mahdollisesti myös esimerkiksi vapaaehtoistyötä organisoivan järjestön toimintatapoja. Jokivuoren (2002, 17) mukaan sitoutuminen voidaan määritellä psykologiseksi siteeksi, jonka luonne ja vahvuus vaihtelee. Siteen eri tasot ovat määritelleet O'Reilly ja Chatman vuonna 1986. Tämä side voidaan heidän mukaansa määritellä kolmelle tasolle. *Mukautumisesta* on kyse silloin, kun henkilön asenne ja toiminta on suopeaa jollekin ryhmälle tai organisaatiolle vain tiettyjen etujen takia ja

toiminnan suopeus ei liity esimerkiksi yhteisiin arvoihin. *Samaistuminen*, puolestaan tapahtuu silloin kun henkilö tuntee ylpeyttä kuuluessaan tiettyyn tyhmään ja arvostaa myös tämän ryhmän arvoja, vaikka ei niitä täysin omaksuisikaan. *Sisäistämisen* tavoitamme puolestaan silloin, kun ryhmään tai organisaatioon panostetaan ja arvomaailma sekä asenteet, joita organisaatio heijastelee, ovat pitkälti samanlaiset kuin henkilön yksilölliset arvot ja asenteet. (O'Reilly & Chatman 1986, Jokivuoren 2002, 17 mukaan.)

Sosiaalipsykologiassa käytetyn *investointimallin* (kts. esim. Suoninen ym. 2010, 167) mukaan sitoutuminen perustuu siihen, että suhde on erittäin tyydyttävä, ettei hyviä vaihtoehtoja ole ja että investoinnit ovat suuria. Vaikka malli kuvaa ensisijaisesti ihmissuhteen muodostamista, voidaan sitä soveltaa myös ammatinvalintaan, työpaikan vakiintumiseen tai johonkin muuhun asiaan, jossa sitoutuminen on oleellista. Tämän investointimallin ovat luoneet Kelley & Thibaut vuonna 1978. Keskeistä sitoutumisessa investointimallin mukaan on, että henkilö tekee aluksi pikaisen *kustannus-hyötyanalyysin* ja vertaa sitä muihin tarjolla oleviin mahdollisuuksiin. Tämän jälkeen aloitetaan niin sanottu *kaupankäynti* eli aloitetaan palkitsevien resurssien vaihto toisen tahon, tässä kontekstissa tarjotun vapaaehtoistehtävän kanssa ja kokeilun pohjalta tehdään päätös siitä, kannattaako suhdetta jatkaa. Päätös perustuu yleensä tuottojen eli hyötyjen ja kustannusten arvioon. Tämän tutkielman kontekstissa nämä tuotot voisivat tarkoittaa sitä, mitä henkilö toiminnasta itselle saa ja kustannukset puolestaan niitä asioita, joita hän joutuu tekemään tai antamaan tekemisessään tehtävälle. *Sitoutumisen* vaiheessa vaihtosuhde muodostuu selvästi edullisemmaksi ja viimeisessä eli *institutionaalistumisen* vaiheessa molemmat osapuolet hyväksyvät välillään tapahtuvan kustannusten ja hyötyjen vaihdon. (Ahokas 2010a, 167–168.) Tällaista kustannusten ja hyötyjen vaihtoa on kuvannut myös Keskinen (2005) julkaisussaan. Keskinen (2005, 26) kuvaa sitoutumisen näkyvän tai tuntuvan sisäistettynä vastuun ottamisena omasta panoksestaan työhön ja siinä suoriutumisestaan sillä tavalla, että suoriutuminen on samaan aikaan merkityksellistä sekä yksilölle, mutta palvelee myös organisaatiota. Sitoutuminen voidaan Keskinen mukaan määritellä yksilön tavaksi suhtautua organisaatioonsa

ja halukkuutta antaa energiaansa ja osaamistaan sen hyödyksi (Keskinen 2005, 26).

Sitoutuminen määritellään siis vahvasti asiaksi, jossa sitoutumisella on joku selkeä kohde, usein toinen ihminen, ryhmä tai organisaatio. Vahvimmillaan sitoutuminen määritellään tarkoittamaan vahvaa uskoa ja samaistumista organisaation päämääriin ja arvoihin, halukkuutta nähdä vaivaa ja tehdä asioita sen hyväksi sekä halua myös jatkaa organisaation jäsenenä samalla, kun toimintansa ja sen seuraukset koetaan merkitykselliseksi myös itselle.

3.1.1 Organisaatioon sitoutuminen vapaaehtoistyössä

Kuten edellä olen esittänyt, sitoutuminen määritellään asiaksi, jolla on selkeä kohde kuten toiset ihmiset tai organisaatio. Sitoutumisen käsitettä tarkasteltavat tutkimukset paikantuvat pitkälti esimerkiksi työ- ja organisaatiopsykologian kentälle ja tarkastelun kohteena on tällöin ensisijaisesti yksilön sitoutuminen työyhteisöön ja sen asenteisiin, arvoihin ja tavoitteisiin. Organisaatioon sitoutumisella on monissa tutkimuksissa todettu olevan kiistämätön arvo organisaation kehittämiseksi (Ahokas 2010b, 238). Aion tässä kappaleessa tarkastella lyhyesti organisaatioon sitoutumista ja sen näkyvyyttä vapaaehtoistyön sitoutumista koskevissa tutkimuksissa sekä tuoda sen kautta esiin myös taustaorganisaation merkitystä yksilöiden vapaaehtoistyöhön sitoutumiselle.

Tutkimusten mukaan organisaatioon sitoutumisella on todellista merkitystä organisaation kannalta toisin kuin organisaatioon samaistumisella, joka tarkoittaa eri asiaa, vaikkakin käsitteet sisältävätkin paljon samoja elementtejä. Tarkasteltaessa organisaatioon samaistumista, osoittautuu se Ahokkaan (2010b, 238) mukaan moniselitteiseksi ja se voi kohdistua samanaikaisesti useaan kohteeseen, jolloin sillä voi olla niin myönteisiä kuin kielteisiäkin seurauksia. Organisaatioon samaistumisella tarkoitetaan siis luvussa 3.1 esittelemääni organisaation ja yksilön välisen siteen tasoa, jossa henkilö tuntee ylpeyttä

kuuluessaan tiettyyn ryhmään ja kannattaa tämän arvoja, vaikka ei niitä täysin omaksuisikaan.

Sitoutumista vapaaehtoistyössä voidaan tarkastella hyvin eri tavoin. Pitkälti sitoutumisen tarkastelu etenkin määrällisessä tutkimuksessa paikantuu selvitykseen vapaaehtoisten aktiivisuudesta ajankäytöllisesti esimerkiksi kuukausitasolla. Pessin & Oravasaaren (2010, 30) tutkimuksen mukaan alle 10 prosenttia järjestöjen aktiivisista vapaaehtoisista käyttää toimintaan alle kolme tuntia kuukaudessa, mutta toisaalta alle 10 prosenttia myöskään yli 35 tuntia kuukaudessa. Esimerkiksi tutkimukseen osallistuneiden valtakunnallisten keskusjärjestöjen kohdalla keskimääräinen toimintaan osallistuminen ajallisesti oli 6-10 tuntia kuukaudessa ja muiden valtakunnallisten järjestöjen sekä paikallisten järjestöjen toiminnassa noin 1-5 tuntia kuukaudessa (Pessi & Oravasaari 2010, 30). Ajallista sitoutumistakaan mitattaessa ei mielestäni voida tietää, mikä osuus ajankäytöstä viittaa organisaatioon sitoutumiseen ja mikä taas muihin vapaaehtoistyössä keskeisesti osana oleviin asioihin sitoutumista. On siis tärkeää tarkastella organisaatioon sitoutumista myös muiden ajatusten kautta. Myös Matsuba, Hart ja Atkins (2007) ovat tutkimuksessaan määritelleet sitoutumista pitkälti aikamäärällisesti tarkasteltuna.

Tarkastellessa vapaaehtoistyötä, ei sitoutumista välttämättä voida liittää johonkin konkreettiseen kuten organisaatioon tai henkilöön vaan kyse on jostain abstraktimmasta asiasta. Matsuban ym. (2007, 901) tutkimuksen tulosten mukaan ne ihmiset, jotka kokevat olevansa avuksi ja hyödyksi muille vapaaehtoistyötä tehdessään ja kokevat tekemänsä työn merkitykselliseksi muillekin, ovat sitoutuneempia vapaaehtoistyöhön kuin muut. Heidän tutkimuksensa tulokset myös osoittavat, että sitoutuminen vapaaehtoistyöhön rakentuu sekä henkilön pysyvistä, henkilökohtaisista ominaisuuksista ja asemasta yhteiskunnassa että myös muokattavimmissa olevista tekijöistä kuten yksilön identiteetistä, moraalista ajattelusta sekä mahdollisuuksista vaikuttaa yhteiskunnassa. Yeungin (2005b) tulosten mukaan vapaaehtoistoimijoiden toiminnassa olemisen ja jaksamisen ydinasioita on toiminnan tarjoama emotionaalinen palkitsevuus, mielihyvä ja ilo, oman hyvinvoinnin edistäminen sekä ryhmähenki. Yeungin tutkimuksen tulosten mukaan vapaaehtoisten sitoutumista edistää ja lisää kokemus itseisyydestä ja ”omasta jutusta”. (Pylsy

2006.) Vapaaehtoisten motivaatio on nähty olevan erityisen tärkeää kahdesta syystä. Ensinnäkin henkilökohtainen motivaatio on vapaaehtoistyön toteutumisen sekä jatkuvuuden ydin, sillä vapaaehtoisuus, vapaamuotoisuus sekä joustavuus ja riippumattomuus ovat samaan aikaan vapaaehtoistoiminnan rikkaus ja suurin riski toiminnan jatkuvuudelle, toisin sanoen sitoutumiselle ja siitä seuraavalle riittävän suurelle resurssille tuottaa palveluita. (Yeung 2005a, 83.) Motivaation onkin määritelty toimivan vapaaehtoistoiminnan kivijalkana. Tarkasteltaessa vapaaehtoisten motiiveja ja motivaatiota osana sitoutumista pystytään tarttumaan laajemmin myös sosiologiseen pohdintaan myöhäismodernin ajan sitoutumisesta ja osallistumisesta (Yeung 2005a,83).

3.2 Motivaatio ja motiivit käsitteinä

Edellä tarkastelin sitoutumisen käsitettä ja toin esiin, kuinka sitoutumisen ydinasiana toimii tietynlaisten tarpeiden kuten palkitsevuuden ja mielihyvän sekä itseisyyden kokemuksen täyttäminen. Taustalla vaikuttavat tietenkin myös sosiaaliset ja rakenteelliset tekijät, jotka voivat pysyä hyvinkin muuttumattomina yksilön elämäkulussa yhteiskunnasta riippuen. Tarpeita tyydyttääkseen ihmiset asettavat itselle tiettyjä toiveita ja tavoitteita, joita kohti heitä johdattaa motiivit ja motivaatio. Yeung (2005a, 87) määrittelee vapaaehtoistointaa koskevassa tutkimuksessa motivaation ja sitoutumisen käsitteet lähellä toisiaan; toista ei voi ymmärtää ilman toista ja näin ne määrittyvät limittäisiksi ilmiöiksi. Motivaation on määritelty toimivan vapaaehtoistoiminnan kivijalkana. Vapaaehtoisten motivaatio on nähty olevan erityisen tärkeää kahdesta syystä. Ensinnäkin henkilökohtainen motivaatio on vapaaehtoistyön toteutumisen sekä jatkuvuuden ydin, sillä vapaaehtoisuus, vapaamuotoisuus sekä joustavuus ja riippumattomuus ovat samaan aikaan vapaaehtoistoiminnan rikkaus ja suurin riski toiminnan jatkuvuudelle, toisin sanoen sitoutumiselle ja siitä seuraavalle riittävän suurelle resurssille tuottaa palveluita. (Yeung 2005a, 83.) Matsuban, Hartin ja Atkinsin (2007, 890) mukaan kiinnostusta vapaaehtoistyöhön ei koskaan laukaise ainoastaan sen merkitys yhteiskunnassamme vaan sitä lisää sen uniikit, psykologiset ominaisuudet kuten se, että se on yleensä tarkkaan suunniteltua,

yleisesti pitkäkestoista sekä motivoivaa vapaaehtoiselle itselle. Tiedostan, että motiivitutkimus on vaativa tutkimusalue, sillä motiivien määrittely, miten ne tiedostetaan tai eritellään, ei ole yksinkertainen asia. Vapaaehtoismotivaatio koetaankin usein sekä käytännön toiminnassa että teoreettisemmin lähestyttäessä ikään kuin monitahoiseksi mysteeriksi (Yeung 2005a, 83).

Motiiveja voidaan lähestyä useiden eri tieteenalojen näkökulmasta, vaikka suurin osa motivaatiotutkimuksesta löytyy psykologian tutkimuksen kentältä. Psykologiassa motiiveilla viitataan niihin ulkoisiin ja sisäisiin tekijöihin, jotka saavat ihmisen toimimaan. (Yeung 2005a, 84.) Nurmen & Salmela-Ahon (2002, 6) mukaan motivaatio voidaan määrittää ihmisen kiinnostukseksi, mielihaluiksi, intohimoiksi ja toiveiksi, joilla voidaan selittää hänen ajatteluaan ja toimintaansa. Motivaatio on energiaa, joka ohjaa tehtävien pariin sekä uskomuksia, arvoja ja tavoitteita, jotka määrittävät mille asioille annetaan arvoa ja mitä standardeja yksilö asettaa niiden suorittamiseksi (Wentzel & Wigfield 2009, 1).

Sosiaalipsykologinen näkökulma painottaa arvojen roolia sen määrittelijänä, mitä ihmiset pitävät tavoittelemisen arvoisena elämässä. Kulttuurissa tunnustetut arvot antavat ihmisille vastauksia siihen, mitä heidän on hyvä ja luonteva pitää elämässään tavoiteltavina asioina ja ohjaavat yksilöiden toimintaa ja vaikuttavat tämän päätöksentekoihin. Arvot ovat universaaleja, koska ihmisillä kulttuuriin tai maailmankolkkaan katsomatta on samanlaisia, universaaleja biologisia sekä psykologisia tarpeita, joiden tyydyttämisessä arvot heitä ohjaavat. 2010-luvulla on korostettu erityisesti yksilökeskeisten arvojen merkitystä ja individualistista ideologiaa. Yksittäiset arvot, joita nykyisin käsitetään olevan yhteensä 54, voidaan ryhmitellä erilaisiin arvotyyppeihin, jotka perustuvat erilaisiin motivationaalisiin tavoitteisiin. (Pirttilä-Backman 2010, 283, 296–297.) On myös sanottu, että sen, mikä ihmiselle on tärkeää ja toiminnan arvoista, määrittää hänen tekonsa (Helkama 2015b, 14). Käsitän nämä arvot ja niiden roolin osana motiiveja ja motivaatiota sisäisiksi tekijöiksi, jotka ohjaavat yksilöiden toimintaa.

Sisäinen motivaatio määritellään usein ulkoista motivaatiota vahvemmaksi, sillä se perustuu juurikin edellä kuvaamiini arvoihin sekä esimerkiksi yksilön henkilökohtaiseen kasvuun, kun taas ulkoinen motivaatio nähdään olevan esimerkiksi työstä saatava rahallinen palkka tai erilaiset työsuhde-edut. Vapaaehtoistyötä tarkasteltaessa ajatellaan sisäisen motivaation korostuvan; yksilö tekee jotain itsestä lähtevää ja pyrkii kohti sisäisesti motivoivaa tekemistä, joka perustuu esimerkiksi omien arvojen mukaan elämiseen ja niiden toteuttamiseen. Samalla ei kuitenkaan tule sivuuttaa ulkoisia tekijöitä, jotka voivat ohjata vahvastikin vapaaehtoisen toimintaa: hyöty työkokemuksen tai palkitsemisen muodossa. (Kuuluvainen 2016, 45.) Lähes kaikissa tehdyissä tutkimuksissa esiin nousee auttamisenhalu vahvana, motivoivana tekijänä vapaaehtoistyöhön (Kuuluvainen 2016, 45, Yeung 2005b, 110). Marjovuori (2014) on kuitenkin nostanut esiin mielenkiintoisen, huomioitavan näkökulman. Esimerkiksi auttamisen halu, jota yleisesti pidetään altruistisena ja puhtaasti sisältä kumpuavana motiivina, voi kätkeä sisälleen paljonkin myös itsekkäitä, vähemmän altruistisia haluja ja motiiveja. Henkilökohtaisella tasolla toisten auttaminen voi tarkoittaa yksilölle esimerkiksi omanarvontunteen kasvua (Euroopan parlamentti 2008, 11).

3.2.1 Vapaaehtoisuuden motivaation teoreettisia lähestymistapoja tutkimuksessa

Tässä kappaleessa haluan tuoda esiin pari teoreettisempaa lähestymistapaa vapaaehtoistyön motivaatiotutkimuksesta joita pystyn hyödyntämään myös tulosteni tarkastelussa sekä johtopäätös-osiossa. Lopuksi tiivistän keskeisimmät näkökulmat motiiveihin ja motivaatioon tutkielmani kannalta ja avaan sitä, mitä nämä käsitteet omassa tutkielmassani tarkoittavat.

Yeung (2005b, 107–108) on lähestynyt vapaaehtoistyöhön sitoutumista ja siihen sisältyviä motiiveja astetta teoreettisemmin tutkimuksensa myötä luomansa timanttimalin pohjalta. Yeungin vapaaehtoisuuden motivaation timanttimalissa on yhteensä kahdeksan motivaation ulottuvuutta joista neljä motivaation ääripäätä kuvaavat vapaaehtoistoimijuuden ulospäin suuntautuneisuutta eli yksilöstä itsestä pois päin suuntautuneisuutta. Nämä neljä ääripäätä kattavat sosiaalisia

piirejä, toimintoja, uusia sisältöjä sekä toisille antamista. Näiden vastapainoksi timanttimallissa asettuvat neljä ääripäätä, jotka suuntaavat enemmän vapaaehtoismijaan itseensä: kohden sisäistä pohdiskelua, etäisyyttä toisista, tuttujen teemojen jatkuvuutta ja itselle saamista. Yeungin mukaan nämä ulottuvuudet ovat keskenään sisäkkäisiä ja vuorovaikutteisia eikä niihin liity arvoasetelmaa, jossa toinen ulottuvuus olisi toista parempi vapaaehtoistyön kannalta. Yeungin ajattelussa vapaaehtoismotivaatio voi koostua monipuolisesti näistä eri ulottuvuuksista, niiden alla olevista vapaaehtoismotivaation kattoteemoista ja niiden sisälle asettuvista *motivaation elementeistä*, jotka esimerkiksi fenomenologista tutkimusta tehdessä voivat olla merkityksenantoja, joita tutkimusaineistosta pyritään etsimään. (Yeung 2005b, 108–109.)

Myös Matsuba ym. (2007, 890–891) tuovat artikkelissaan esiin teoreettisemman lähestymistavan vapaaehtoistyön motivaatio- ja sitoutumistutkimukseen. Heidän mukaansa on olemassa kolme tutkimuksellista traditiota joiden kautta vapaaehtoistyöhön motivoitumista voidaan tarkastella. Nämä kolme traditiota jakautuvat heidän tutkimuksessaan kolmeksi tekijäksi joita ovat sosiaalis-rakenteelliset tekijät, persoonallisuus sekä identiteettitekijät. Sosiaalis-rakenteellisia tekijöitä tarkasteltaessa huomio kiinnittyy heidän mukaansa sosiaaliseen rooliin sekä luokkaan, joihin liittyvät tekijät kuten ikä, sukupuoli, koulutustausta, tulotaso sekä sosiaalisten verkostojen määrä määrittävät myös vapaaehtoistyöhön osallistumista. Persoonallisuutta korostavassa lähestymistavassa puolestaan korostetaan juurikin yksilön henkilökohtaisia motiiveja, jotka johdattavat yksilön vapaaehtoistyön pariin. Kolmannessa, eli identiteettitekijöihin keskittyvässä traditiossa keskiössä puolestaan on huomio siihen, miten paljon yksilö ajattelee osallistumisestaan ja rooliaan vapaaehtoisena. Matsuban ym. (2007) mukaan se, mitä enemmän vapaaehtoistyötä tekevä henkilö esimerkiksi puhuu tekemästään hyväntekeväisyydestä, on positiivisesti yhteydessä siihen miten hän identifioituu vapaaehtoiseksi ja sitoutuu tekemäänsä työhön. Nämä kolme traditiota ovat oleellisesti erilaisia lähestymistapoja vapaaehtoistyöhön motivoitumiseen ja toimivat erityisesti kvantitatiivisessa tutkimuksessa mittareina, jotka voivat olla vuorovaikutuksessa myös keskenään. (Matsuba ym. 2007, 890–891.) Matsuban ym. tutkimusten tulosten mukaan ne ihmiset, jotka kokevat olevansa avuksi ja hyödyksi muille vapaaehtoistyötä

tehdessään ja kokevat tekemänsä työn merkitykselliseksi muillekin, ovat sitoutuneempia vapaaehtoistyöhön kuin muut. Heidän tutkimuksensa tulokset myös osoittavat, että sitoutuminen vapaaehtoistyöhön rakentuu sekä henkilön pysyvistä, henkilökohtaisista ominaisuuksista ja asemasta yhteiskunnassa että myös muokattavimmissa olevista tekijöistä kuten yksilön identiteetistä, moraalisesta ajattelusta sekä mahdollisuuksista vaikuttaa yhteiskunnassa.

Sekä psykologisesti että sosiaalipsykologisista lähtökohdista määriteltynä motivaatio määrittyy siis tekijäksi, joka ohjaa meitä kohti asettamiamme toiveita ja tavoitteita. Motivaatio ja motiivit voivat olla joko sisäisiä tai ulkoisia ja niiden vahvuutta määritellään usein sen kautta, ovatko ne ulkoisia vai sisäisiä. Tässä tutkielmassa motivaatio ja motiivit määritän tarkoittamaan niitä tekijöitä, jotka saavat yksilön tekemään vapaaehtoistyötä ja jatkamaan toimintaansa sen parissa. Motiivit ovat yksilön toiveita, odotuksia ja tavoitteita joita hän omalle sekä vapaaehtoistoiminnalle asettaa. Samaan aikaan ne voivat olla myös ulkopuolelta määriteltäviä, tiedostamattomia tai tiedostettuja odotuksia tai vaateita jota esimerkiksi yhteiskunta tai muut instituutiot yksilöille asettavat. Yeungin vapaaehtoisuuden timanttimallissa nämä motiivit asettuvat ikään kuin vastakkain ääripäiksi toisilleen jakautuen itsestä poispäin ja itseensä suuntautuviksi motiiveiksi, jotka myös limittyvät toisiinsa ja ovat myös vuorovaikutteisia. Yeungin ajatuksissa nämä motiivit eivät arvoitu keskenään paremmiksi tai huonoimmiksi vapaaehtoistyön kannalta vaan molemmat motiivit ovat yhtä tärkeitä tarkasteltaessa vapaaehtoisuuden motivaatiota ja vapaaehtoistyöhön sitoutumista. Tulen peilaamaan oman tutkielmani tuloksia timanttimalliin ja sen ulottuvuuksien sisälle asettuviin kattoteemoihin, jotka Yeung (2005b) on tutkimuksessaan analysoinut ja tuonut esille tulosteni analyysi- ja tarkasteluvaiheessa. Vaikka oman tutkielmani keskiössä on ennen kaikkea yksilöiden henkilökohtaiset motiivit ja kokemukset sitoutumisen muodostajina, on mielestäni ensisijaisen tärkeää pitää mielessä ja ottaa huomioon vapaaehtoistyön tekemistä ja siihen sitoutumista tarkastellessa myös Matsuban ym. artikkelissaan esiin tuomat sosiaalis-rakenteelliset tekijät ja esimerkiksi yksilöiden sosioekonominen tausta ja erot siinä.

4 Verkkovapaaehtoistoiminta ja verkkonuorisotyö

Tässä kappaleessa tulen esittelemään verkkovapaaehtoistoimintaa ja sen tilaa suomalaisella/kansainvälisellä vapaaehtoistoiminnan kentällä. Verkkovapaaehtoistoiminta on hyvin vähän tutkittu aihe niin kansainvälisesti kuin Suomessakin.

Verkkovapaaehtoistoinnasta on käytetty useita eri käsitteitä kuvaamaan sen luonnetta ja sisältöä. Yleisimpiä käytettyjä käsitteitä kansainvälisesti ovat muun muassa *online-volunteering*, *tele-mentoring*, *e-mentoring*, *mikro-volunteering* sekä *virtual-volunteering* riippuen vapaaehtoisuuden kohteesta ja tarkoituksesta. Yhteistä kaikille näille käsitteille on se, että toiminta ja sen ylläpito perustuu vapaaehtoisuuteen, ei palkattuihin työntekijöihin. (Cravens & Ellins 2014) Verkkovapaaehtoistoinnalla tarkoitetaan siis vapaaehtoistoimintaa, joka tapahtuu verkon välityksellä tietokoneen, tabletin, älypuhelimien tai muun verkkoon yhdistettävissä olevan laitteen avulla. Koska organisaatio, jossa vapaaehtoistoimintaa tutkin käyttää siitä käsitettä verkkovapaaehtoistoiminta, tulen jatkossa kirjoittamaan verkossa tehtävästä vapaaehtoistyöstä kyseisellä käsitteellä.

Verkkovapaaehtoisuus vapaaehtoistoiminnan muotona ei ole uusi, vaan se on ollut olemassa lähes yhtä kauan kuin Internet eli jopa 30 vuotta. Sen roolin vakiintuminen vapaaehtoistoiminnan kentällä on kuitenkin tapahtunut 1990- ja 2000-luvun vaihteessa ja sen jälkeen. (Cravens & Ellins 2014) Nykypäivänä suuri osa ihmisistä etsii mahdollisuuksia tehdä vapaaehtoistyötä kotoa käsin johtuen esimerkiksi ajankäytön mahdollisuuksista, henkilökohtaisista intresseistä tai vammaisuudesta tai muusta toimintakykyä rajoittavasta syystä (Cravens 2008, 121). Cravensin (2008, 121) mukaan yhteiskunnallisesta ja maantieteellisestä liikkuvuudesta huolimatta monilla ihmisillä on side aiempaan asuin- ja elinympäristöönsä ja he haluavat vapaaehtoistoiminnan kautta edistää tämän yhteisön hyvinvointia asuinpaikastaan riippumatta. Verkkovapaaehtoistoiminta mahdollistaakin yleisen käsityksen mukaan kenelle tahansa tilaisuuden antaa

aikaansa ja osaamistaan niin järjestöjen, koulujen, virastojen kuin muidenkin instituutioiden käyttöön, jotka hyödyntävät toiminnassaan vapaaehtoisia ilman, että toiminta on vahvasti paikkaan tai aikaan sidottua..

Verkkovapaaehtoisuuteen liittyy Cravensin ja Ellesin (2014) mukaan paljon vahvoja ja toistuvia myyttejä. Verkkovapaaehtoistoiminnassa ajatellaan olevan mukana lähinnä parikymppisiä diginatiiveja, jotka toimivat maantieteellisesti kaukana siitä organisaatiosta tai yhteisöstä, jolle he vapaaehtoistoimintaa tekevät. Verkkovapaaehtoistoimintaan osallistuvia henkilöitä kartoitettaessa on kuitenkin todettu, että toimintaan osallistuu aivan yhtä laaja läpileikkaus yhteiskuntamme jäseniä kaikista eri ikäryhmistä aivan kuin muuhunkin vapaaehtoistoimintaan. Suomen tasolla tarkasteltuna tilanne on samansuuntainen.

4.1 Verkkonuorisotyö

Nuorisotyö on ollut aina tiiviisti yhteydessä yhteiskunnalliseen kehitykseen ja sen asettamiin vaatimuksiin ja olosuhteisiin. Nuorisotyössä on näkynyt vahvasti myös tietoyhteiskunnan ja teknologian kehitys, jonka ensimmäisenä aaltona voidaan pitää 1980-luvulla nuorisotiloille rantautuneita pelikonsoleita ja tietokoneita. Tietoverkkojen kehittyessä verkkosivustoja on käytetty tiedottamisvälineenä ja monipuolista ja aktiivista verkkonuorisotyötä on tehty Suomessa 2000-luvun alusta reilun kymmenen vuoden ajan, hieman laskentatavasta riippuen. Verkossa tehtävä nuorisotyö ja sen kehittyminen ovat 2000-luvun aikana seuranneet ympäröivän yhteiskunnan verkkoulottuvuuden laajentumista. Tällä tarkoitetaan nuorien kohtaamista sosiaalisessa mediassa ja niissä verkkoyhteisöissä joita nuoret käyttävät. (Lauha 2016, 19.) Verken eli Verkkonuorisotyön valtakunnallinen kehittämiskeskuksen (2014, 9) mukaan verkkonuorisotyö on tänä päivänä vakiintunut termi keskusteltaessa nuorisotyön muodoista. Verkkonuorisotyön tärkein lähtökohta on se, että nuorisotyötä on tehtävä siellä missä nuoret ovat: internetin virtuaaliyhteisöissä. (Merikivi 2007, 4.) Merikiven (2007, 19) mukaan mediamaailma on 2000-luvulla keskeinen osa jo alle 10-vuotiaidenkin elämää ja nuorisokulttuurin maisemat kiinnostavat yhä nuorempia ja nuorempia, jonka seurauksena nuoruus venyy ja verkkonuorisotyön on vastattava myös näihin olosuhteisiin.

Verkkonuurisotyö on määritelty tarkoittamaan erilaisia menetelmiä kuten verkkokeskusteluita, reaaliaikaista nuorisotyötä verkossa, verkkonuurisotalotyötä eli verkossa toimivia nuorisotiloja sekä moniammatillista verkkonuurisotyötä. Määritelmä ei kuitenkaan ole ongelmaton, sillä se rajaa verkkonuurisotyön tarkoittamaan tietynlaista tapaa hyödyntää verkkoa nuorisotyössä, painottuen pitkälti kokemuksiin chat-pohjaisesta verkkonuurisotyöstä. (Huttunen 2014, 16.) Verkkonuurisotyön käsitteen rinnalle on muodostunut termi ”nuorille suunnattu verkkotyö”. Näitä kahta termiä, ”verkkonuurisotyötä” ja ”nuorille suunnattua verkkotyötä” yhdistää niiden kohde, nuoriso. Selkeä ero näiden kahden termin välillä on kuitenkin se, mitkä ovat työn tavoitteen lähtökohdat. Nuorille suunnatussa verkkotyössä työn tavoitteiden nähdään olevan sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisten toimintaa ohjaavia ammatillisia tavoitteita kuten esimerkiksi seksuaaliterveyttä tai päihdetyön edistämistä, joita ohjaavat vahvasti myös lastensuojelulliset periaatteet. Verkkonuurisotyön tavoitteina puolestaan nähdään vahvemmin ennaltaehkäisyyn pyrkivät, nuorisotyölliset tavoitteet. (Huttunen 2014, 15.) Sekä nuorille suunnattu verkkotyö että verkkonuurisotyö mahdollistavat ennaltaehkäisevää ja varhaista tukea lapsille ja nuorille matalalla kynnyksellä, yleensä anonyymisti ja maksutta. Monilla lasten ja nuorten verkossa tarjottavilla palveluilla on tavoitteena palvelut, joiden avulla nuoret voivat hakea apua haasteellisiin elämäntilanteisiin sähköisesti (Leppäkoski, Koivuluoma, Perälä & Paavilainen 2017, 200).

Sosiaalinen media ja sen käyttö niin nuorten kuin nuorisotyön keskuudessa on muuttanut verkkokulttuuria ja laajentanut myös verkon hyödyntämistä verkkonuurisotyössä. (Huttunen 2014, 16). Tämän lisäksi verkkonuurisotyötä on pyritty viime vuosina monimuotoistamaan nuorisotyön keskeisen periaatteen, toiminnallisuuden pohjalta. Verkkonuurisotyötä tarkasteltaessa on todettu, että siitä puuttuu usein toiminnallisuus verrattuna perinteiseen, nuorisotilalla tapahtuvaan nuorisotyöhön, jossa nuoret joko keskenään tai ohjaajan kanssa tekevät yhdessä jotain. (Huttunen 2014, 16.) Verkkonuurisotyö perustuu pitkälti edellä mainitsemini chat-keskusteluihin, joissa keskeistä on kysyminen ja vastaaminen, avun pyytäminen ja neuvonnan antaminen sekä perinteinen ”mitä kuuluu?” kysymykseen perustuva vuorovaikutteinen keskustelu. Toiminnallisen nuorisotyön esimerkkejä on toistaiseksi vaikea löytää verkkonuurisotyöstä,

vaikka niitä on olemassa. Pelit nousevat tässä kohtaa verkkonuorisotyön keskeisimmiksi toiminnallisiksi muodoiksi; eri paikkakuntien nuoret voivat pelata toisiaan vastaan esimerkiksi Playstationilla tai seurata nuoriso-ohjaajan pelaamista erilaisten peli-streamien eli live- ja videolähetysten kautta ja osallistua toimintaan kommentoimalla sekä haastamalla ohjaajaa pelissä. (Huttunen 2014, 17.) Myös verkkonuorisotyön yhteisö Habbo-hotelli on verkkonuorisotyön muodoltaan verrattain toiminnallista. Habbo-hotelli on määritelty sosiaalisesti virtuaaliyhteisöksi, jossa kävijät voivat niin pelata kuin viettää aikaa ystäviensä ja nuoriso-ohjaajien kanssa. Habbo-hotellin virtuaalinen nuorisotalo, Pelastakaa Lapset ry:n nykyisin ylläpitämä Netari on auttanut nuoria sosialisatiossa sekä personalisatiossa ammattimaisten nuoriso-ohjaajien avulla. Netarissa järjestetään muun muassa teemailtoja, joiden tarkoituksena ei ole ainoastaan sopeuttaa nuoria yksipuolisesti osaksi yhteiskuntaa, vaan nuoret on saatu osallistumaan muun muassa nuorisotyötä koskeviin keskusteluihin ja osa nuorisotilassa käyneistä nuorista koulutetaan myös apunuoriso-ohjaajiksi, jotka osallistuvat nuorisotyön ohjaukseen yhdessä nuoriso-ohjaajien kanssa. (Merikivi 2007, 6.)

Pelastakaa lapset ry:n verkossa tehtävä nuorisotyö, joka on myös tämän pro gradu-tutkielman keskiössä, painottuu ensisijaisesti kuvaamani chat-pohjaiseen verkkotoimintaan, jota ohjaavat niin ikään lastensuojelulliset periaatteet sekä sosiaalialan ammatilliset tavoitteet. Osallistavampaa, toiminnallisempaa ja samalla perinteisempää nuorisotilatoimintaa puolestaan Pelastakaa Lapset ry:ssä edustaa verkkonuorisotalo Netari, jossa myös osa tämän tutkielman haastateltavista vapaaehtoisista osallistuu verkkovapaaehtoistoimintaan.

4.2 Verkkonuorisotyö ja verkkovapaaehtoistoiminta Pelastakaa Lapset ry:ssä

Tässä kappaleessa tulen myös lyhyesti esittelemään erityisesti Pelastakaa Lapset ry:n verkkovapaaehtoistoiminnan taustoja sekä nykytilaa. Tulen kirjoittamaan auki toimintaa niin, että lukija pystyy muodostamaan jonkinlaisen käsityksen ja kokonaiskuvan toiminnan laajuudesta ja tavoitteista. Tulen kertomaan milloin toiminta on alkanut, mitä tavoitteita sille on asetettu, missä

kantimissa se on tällä hetkellä ja miten se konkreettisesti toimii eli kuka sitä ylläpitää, paljonko toiminnassa on mukana vapaaehtoisia ja millaisia palveluita tämän vapaaehtoistoiminnan kautta nuorille tarjotaan.

Pelastakaa Lapset ry on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton, vuonna 1922 perustettu kansalaisjärjestö, joka edistää lapsen oikeuksien toteutumista Suomessa ja maailmalla (Pelastakaa Lapset ry, 2017). Pelastakaa Lapset ry:n nuorisotoiminnan tavoitteena on lisätä nuorten hyvinvointia, vähentää yksinäisyyttä, ennaltaehkäistä syrjäytymistä sekä lisätä nuorten osallisuutta verkkoympäristöissä (Pelastakaa Lapset ry, 2017). Näitä tavoitteita toteuttaakseen Pelastakaa Lapset ylläpitää nuorille suunnattuja palveluita verkossa. Näiden palveluiden kautta Pelastakaa Lapset ry:n palkatut työntekijät, vapaaehtoiset sekä yhteistyökuntien nuorisotyöntekijät kohtaavat tuhansia nuoria vuosittain. Pelastakaa Lapset ry:n ylläpitämiin palveluihin kuuluvat seuraavat palvelut: Netari-verkkonuorisotalo, Suunta-palvelu sekä Help.some mobiilisovellus. Näiden lisäksi joka joulukuu järjestetään Manteli-chat, jossa lapset ja nuoret voivat keskustella turvallisten aikuisten kanssa läpi jouluaaton. Näiden palveluiden lisäksi Pelastakaa Lapset ry työntekijöineen ja vapaaehtoisineen jalkautuu aktiivisesti erilaisiin nuorille suunnattuihin tapahtumiin ja vaikuttaa ja viestii sosiaalisessa mediassa niillä kanavilla, jotka tavoittavat lapset ja nuoret parhaiten. Verkkovapaaehtoistoiminnan tavoitteena on, että lapsi ja nuori löytää verkosta turvallisen tilan ja aikuisen, jonka kanssa voi luottamuksella keskustella eri asioista, sekä mahdollisuuden vertaistuen saamiseen muilta nuorilta eri elämäntilanteissa. Toimintojen piirissä on vuosittain noin 20 000 lasta ja nuorta. (Pelastakaa Lapset ry, 2018.)

Pelastakaa Lasten verkkovapaaehtoistoiminnan juuret ulottuvat vuoteen 2003, jolloin järjestettiin ensimmäinen jouluaaton Manteli-chat. Manteli-chat järjestettiin yhdessä muiden verkossa toimivien ja lasten ja nuorten parissa työskentelyyn orientoituneiden organisaatioiden kanssa. Netari eli Suomen ainoa verkkonuorisotalo puolestaan aloitti vuonna 2004 pääkaupunkiseudun yhteistyöhankkeena. Netari ja Pelastakaa Lasten Manteli-chat olivat siis aluksi eri toimijoiden toteuttamaa rinnakkaista toimintaa, joiden kohderyhmä oli sama. Suurin ero Netarin ja Manteli-toiminnan välillä oli tuolloin se, että Netarissa

päivysti ainoastaan kuntien palveluksessa olleita nuorisotyöntekijöitä tai asiantuntijoita, kun taas Pelastaa Lasten Manteli-chatissa koulutettuja vapaaehtoisia. Vuonna 2012 Netarin koordinointi siirtyi Verkeltä eli digitaalisen nuorisotyön osaamiskeskukselta Pelastakaa Lapsille ja samalla käynnistettiin verkkovapaaehtoistoiminta myös Netari-palveluiden parissa. Tällä hetkellä Netarin palveluiden parissa työskentelevät niin Pelastaa Lapset ry:n toimintaa koordinoivat työntekijät, yhteistyökuntien nuorisotyöntekijät sekä koulutetut verkkovapaaehtoiset. Pelastakaa Lasten digitaalista nuorisotoimintaa ja verkossa työskentelevien vapaaehtoisten työtä ylläpitää ja organisoii järjestön Lapset ja digitaalinen media-tiimi, minkä lisäksi toiminnassa on tällä hetkellä mukana yhdeksän kuntaa: Espoo, Hyvinkää, Kerava, Kuopio, Lappeenranta, Oulu, Pori, Turku sekä Vantaa. Kaiken kaikkiaan Pelastaa Lapset on kouluttanut vuosien aikana toimintaansa noin 110 verkkovapaaehtoista, joista tällä hetkellä aktiivisia on n. 30 henkilöä (Härmä 2018.)

4.2.1 Pelastakaa Lapset ry:n ja Netarin verkkopalvelut nuorille

Pelastakaa Lapset ry:n verkkonuorisotoiminta kattaa useamman palvelun, jotka aion seuraavaksi esitellä. Tässä luvussa esiin tuomani asiat ja tieto ovat kokonaisuudessaan Pelastakaa Lapset ry:n verkkosivustolta ottamaani tietoa, jonka olen kirjoittanut omin sanoin auki.

Netari-verkkonuorisotalo, jonka juuret ulottuvat vuoteen 2004, on virtuaalinen nuorisotalo, jossa voi viettää aikaa, tavata kavereita ja jutella nuorisotyöntekijöiden sekä luotettavien vapaaehtoisten kanssa ryhmämuotoisesti. Netari-verkkonuorisotalo toimii Habbo-hotellissa. Ryhmämuotoisen verkkonuorisotalon lisäksi Netarissa on mahdollisuus myös kahdenväliseen keskusteluun aikuisen kanssa Netari-chatin välityksellä.

Suunta-palvelu puolestaan on anonyymi ja kaikille nuorille avoin, kynnyksetön ohjaus- ja neuvontapalvelu netissä. Suunta-palvelun kohderyhmänä ovat 15-25 vuotiaat nuoret, jotka pohtivat koulutukseen, työhön, tulevaisuuteen tai elämänhallintaan liittyviä kysymyksiä. Suunta-palvelu on perustettu vuonna 2013 osana Suunta-hanketta ja se tavoittaa ja sen kautta ohjataan vuosittain yli 1000 nuorta. Suunta-palvelu toimii kahdenvälisen chat-palvelun kautta.

Help.some-mobiilisovellus on vuonna 2016 opetus- ja kulttuuriministeriön tuella käynnistetty hanke, joka tarjoaa tietoa ja neuvontaa lapsille ja nuorille. Help.some-sovelluksen kautta lapset ja nuoret voivat saada tietoa ja tukea esimerkiksi kiusaamis- ja häirintätapauksissa sekä rikosasioiden käsittelyssä. Sovellus on ilmainen ja siellä lapsille ja nuorille vastaavat koulutetut ja luotettavat aikuiset. Aikuisten joukossa on niin Pelastakaa Lapset ry:n työntekijöitä kuin vapaaehtoisiaakin sekä Nettipoliisin ja Rikosuhripäivystyksen työntekijöitä sekä vapaaehtoisia. Palvelu toimii niin chat-palveluna kuin kysyy-vastaa-palvelunakin.

Pelastakaa Lapset ry:n verkkovapaaehtoiset toimivat näissä eri palveluissa oman halunsa ja soveltuvuutensa pohjalta. Kaikilla Pelastakaa Lapset ry:n verkkovapaaehtoisilta oletetaan yli 20-vuoden ikää, luotettavuutta, ymmärrystä ja kokemusta verkkokeskusteluista ja sosiaalisen median käytöstä, riittävän tasapainoista elämäntilannetta sekä aikaa toimintaan noin 1-4 kertaa kuukaudessa muutaman tunnin kerrallaan. Lisäksi Suunta-palvelussa edellytetään sosiaali-, terveys-, rekrytointi-, tai nuorisotalon koulutusta, opiskeluun ja työelämään liittyvien palvelurakenteiden tuntemista ja/tai kokemusta palvelu-ohjauksesta. Suunta-ohjaajat käyvät verkkovapaaehtoistoiminnan peruskoulutuksen lisäksi myös erillisen Suunta-perehdytyksen. (Pelastakaa Lapset ry, 2018.) Jokaisen vapaaehtoisen kohdalla toimitaan kuitenkin yksilöllisesti ja edellytysten kohdalla voi olla myös variaatiota.

5 Metodologia

Olen päättänyt lähestyä tutkittavaa ilmiötäni laadullisesti ja fenomenologisista lähtökohdista. Koska olen tutkielmassani kiinnostunut nimenomaan yksilöiden kokemuksista ja merkityksistä joita he omalle toiminnalleen antavat, koen saavani hedelmällisempää tietoa aiheesta kvalitatiivisesti kuin kvantitatiivisesti. Yeungin (2005a, 90-91) mukaan fenomenologiasta empiirisen tutkimuksen yhteydessä on oltu kiinnostuneita erityisesti psykologiassa ja tämän myötä sillä on luonnollisesti annettavaa niin sosiologiselle kuin sosiaalipoliittiselle sekä – psykologiselle motiivitutkimukselle, johon myös tämä tutkielmani paikantuu pohtimalla vapaaehtoistyön motiiveja ja sitoutumista sosiaalipsykologisesti orientoituneena sekä sosiaalipoliittikkaan laajemmassa kontekstissaan kytkeytyvänä aiheena.

Suurin osa kansalaisjärjestöjen vapaaehtoistoiminnan ja – työn tutkimuksesta niin Suomessa kuin muuallakin on tehty määrällisenä tutkimuksena, joten tämä tutkimus tuo siinä mielessä uutta perspektiiviä tutkittavaan aiheeseen. Lisäksi julkisuudessa käyty keskustelu on painottunut vapaaehtoistyön yhteiskunnalliseen merkitykseen, mutta ymmärtääksemme vapaaehtoistyön luonnetta, sisältöä ja panosta, on (Sorrin 2005, 126) mukaan olennaista tarkastella, millaisia merkityksiä tällä toiminnalla on yksilölle, joka vapaaehtoistyötä tekee.

Aineistoani analysoin fenomenologisella lähestymistavalla, sillä fenomenologinen tutkimus pyrkii ymmärtämään ihmisen kokemuksia niille annettujen merkitysten avulla. Fenomenologisessa ja hermeneuttisessa ihmiskäsityksessä ovat tutkimuksen teon kannalta keskeisiä kokemuksen, merkityksen ja yhteisöllisyyden käsitteet. (Laine 2010, 28). Fenomenologiassa tutkitaan ihmisen suhdetta omaan elämäntodellisuuteensa ja ihmistä ei voi ymmärtää irrallisena tuosta suhteesta. Fenomenologiassa kokemukset muotoutuvat merkitysten mukaan. Merkitykset ovat siis tutkimuksen varsinainen kohde. (Laine 2010, 29). Laineen (2010, 31) mukaan fenomenologinen tutkimus

on eräällä tavalla yksittäiseen suuntautuvaa paikallistutkimusta, joka ei pyri löytämään universaaleja yleistyksiä vai ennemminkin ymmärtämään jonkin tutkittavan alueen ihmisten sen hetkistä merkity maailmaa, esimerkiksi jonkun tietyn instituution toimintakulttuuria.

Tässä tutkimuksessa tarkoitukseni on tehdä hermeneuttista eli tulkinnallista fenomenologista analyysia. Fenomenologia voidaan nähdä filosofian tekemisen tapana, jonka avulla voidaan käsitellä kysymyksiä esimerkiksi ruumiinkokemuksesta, poliittisesta yhteisöstä ja modernista luonnontieteestä aina nauruun asti (Pulkkinen & Taipale, 2010). 1900-luvun alussa syntyneellä fenomenologialla voidaan tarkoittaa Edmund Husserlin ja hänen seuraajiensa filosofista perinnettä tai toisaalta nykyfilosofiassa vaikuttavaa suuntausta. Fenomenologia on vaikuttanut ennen kaikkea eurooppalaiseen ajatteluperinteeseen, mutta antanut paljon myös aasialaiseen ja amerikkalaiseen filosofiaan. Fenomenologian kohdealueesta ei kuitenkaan koskaan ole täysin päästy yksimielisyyteen ja fenomenologian käyttö käsitteenä ei muodosta selkeää kokonaisuutta vielä tänäkään päivänä. (Miettinen ym. 2010, 9). Fenomenologian pääperiaate on kuitenkin se, että se tutkii kokemuksia ja kokemus käsitetään fenomenologiassa hyvin laajana, ihmisen kokemuksellisenä suhteena omaan todellisuuteensa eli maailmaan, jossa hän elää (Laine 2001, 26–27).

5.1 Fenomenologia ihmistieteissä

Heideggerin mukaan fenomenologisessa tutkimuksessa kaikkea tarkastellaan ontologisista lähtökohdista ja ontologia on kaikkien ihmistieteiden perusta (Niskanen 2009, 104). Näin ollen on selvää nähdä fenomenologiselle tutkimukselle merkittävä ja selvä rooli ihmistieteiden kentällä, osana ihmistieteiden tieteenfilosofiaa ja tutkimuksellisia lähtökohtia. Fenomenologia tunnetaan parhaiten yksilöä käsittelevänä filosofian alana (Miettinen 2010, 151). Yleisesti voidaan todeta, että fenomenologista perinnettä määrittää kiinnostus ellettävään todellisuuteen, inhimilliseen elämismailmaan ja sen rakenteisiin. Fenomenologiassa tutkitaan ihmisen suhdetta omaan elämäntodellisuuteensa (Miettinen, Pulkkinen & Taipale 2010, 9). Ihmistieteiden kontekstissa fenomenologiassa ajatellaan, että ihmistä ei voi ymmärtää irrallaan suhteesta omaan elämäntodellisuuteensa (Laine 2001, 27). Fenomenologit puhuvat usein myös intentionaalisuudesta. Intentionaalisella tarkoitetaan sitä, että kaikki merkitsee meille jotain ja todellisuus ei koskaan näyttävyydellä edessämme neutraalina (Laine 2001, 27). Tiivistettynä voidaan todeta, että fenomenologia on kuvailevaa tiedettä, jonka menetelmällisenä ihanteena on pysyä kiinni tutkittavassa ilmiössä, jolla tämän tutkimuksen kontekstissa tarkoitan ihmisiä ja heidän kokemuksiaan ja niille antamia merkityksiä omasta vapaaehtoistoiminnasta mukana olemisesta ja jatkamisesta (Miettinen ym. 2010, 12).

5.2 Fenomenologian tieteenfilosofia

Tässä kappaleessa aion keskittyä fenomenologian tieteenfilosofiaan ja lähtökohtiin, jonka jälkeen esittelen lyhyesti fenomenologian filosofiseen menetelmän, tarkemmin sanottuna Husserlin fenomenologisen reduktion.

Termiä ”fenomenologia” käytettiin ensimmäisen kerran Lambertin tuotannossa 1700-luvulla (Miettinen ym. 2010, 10). Fenomenologiaa on kutsuttu mm. eräänlaiseksi filosofiseksi radikalismiksi, sillä sen ominaispiirteenä on paluu jatkuvasti ajattelun lähtökohtiin. Fenomenologiassa ajatellaan, että filosofian kohdealueena ovat ”asiat itse” eikä se määriy erityisen kohdealueen kautta. Se pyrkii tekemään oikeutta ilmenevälle todellisuudella sen kaikessa rikkaudessaan eivätkä esimerkiksi teoreettiset ongelmat ole sen keskiössä. (Miettinen ym. 2010, 10). Keskeistä fenomenologiaa tarkastellessa osana tieteenfilosofiaa on ymmärtää, että se eroaa keskeisesti luonnontieteistä. Ero tulee esiin ennen kaikkea sen suhteen, että fenomenologia ei pyri selittämään asioita tai ilmiöitä ulkoisten tekijöiden tai syiden kautta. Fenomenologia perustuu siihen, että se pysyttelee kiinni tutkittavassa ilmiössä ja tämän takia sitä voidaan Miettisen ym. (2010, 12) mukaan kutsua kuvailevaksi tieteksi. Ontologialtaan ja epistemologialtaan fenomenologia asettuu vahvaksi vastapariksi esimerkiksi luonnontieteellisesti orientoituneen positivismin kanssa ja fenomenologia, kuten hermeneutiikka ja konstruktivismikin, kiinnittyy vahvasti myös relativismin lähtökohtiin (Jyväskylän yliopisto, 5.12.2016). Fenomenologia poikkeaa luonnontieteistä vahvasti myös sen kautta, että vahvojen hypoteesien asettaminen ei kuulu osaksi fenomenologista tutkimusta vaan tutkimus on vahvasti aineistolähtöistä ja tulosten ja niiden tulkinnan nähdään nousevan aineiston, ei aiempien tutkimusten tai vahvan teoreettisen viitekehyksen pohjalta. Tieteenfilosofiana fenomenologia on kiinnostunut yksilöiden kokemuksista: millainen ihmisen kokemus todellisuudesta on ja mistä tämä todellisuuden kokemus rakentuu. Omassa tutkielmassani tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että en tule asettamaan minkäänlaista hypoteesia eli ennako-oletuksia tai ennustusta sille, millaisia tuloksia analyysini pohjalta nousee. Pyrin myös

tekemään analyysini niin hyvin ”tyhjiössä” kuin se vain on mahdollista. Konkreettisesti tämä tarkoittaa sitä, että edellä esittelemäni teoreettiset lähtökohdat ja käsitteen määrittelyt olen kirjoittanut vasta aineiston analyysini jälkeen ja hyödyntänyt niitä vasta tulosten tulkitsemisessä ja kytkemisessä aiempaan tutkimukseen sekä laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin.

Fenomenologian tieteenfilosofiaan linkittyä usein fenomenologinen reduktio. Fenomenologisella reduktiolla tarkoitetaan fenomenologista filosofian menetelmää, jossa kysymys fenomenologian suhteesta kokemukseen on Miettisen, Pulkkinen ja Taipaleen (2010, 11) mukaan moniulotteinen. Fenomenologian tärkeitä kysymyksiä ovat muun muassa seuraavat: Miten kuvaamme kokemuksia ilman, että kadotamme niihin kuuluvan muotojen ja suhteiden rikkauden? Entä miten lähestymme elämää niin, ettemme pysäytä sen olemuksellista tapahtumaluonnetta? Fenomenologian ehkä keskeisin vaikuttaja Edmund Husserl vastasi näihin ongelmiin filosofisella menetelmällä, jota kutsutaan fenomenologiseksi reduktioksi. Tämä filosofinen menetelmä voidaan Miettisen ym. (2010, 11–12) mukaan hahmottaa seuraavasti: Husserlin mukaan arkielämässä ajattelemme asioiden ilmenevän meille, koska ne ovat jo olemassa. Fenomenologia ja fenomenologinen reduktio sen sijaan suhtautuu tähän käsitykseen kriittisesti, ja pyrkii ymmärtämään miten asiat tulevat meille todellisiksi ja miten ne saavat merkityksensä. Fenomenologisessa reduktiossa Husserl pyrki erottamaan luonnollisen asenteen ja fenomenologisen asenteen. Ensimmäisellä asenteella hän on viitannut edellä mainitsemaani arkijärkeen ja –ajatteluun sekä tieteeseen, jälkimmäisellä puolestaan erityiseen filosofiseen asenteeseen, jossa ennako-oletukset ja tieteeseen perustuvat käsitykset siirretään sivuun, kun käsitellään maailman olemassaoloa ja luonnetta. Fenomenologisella reduktiolla Husserl on pyrkinyt tekemään jyrkän eron mm. satunnaista empiiristä maailmaa koskevasta tieteestä ja jyrkimmillään myös ihmistieteistä, jotka ovat olettaneet ja edelleen olettavat myös luonnollista asennetta. (Raatikainen 2004, 100–101). Husserlin käsitys fenomenologiasta ja hänen luomansa reduktio eivät kuitenkaan ole eheitä tai ongelmattomia ja nykyajan fenomenologia heijasteleekin ongelmallisuuden sisältämiä asioita. (Miettinen ym. 2010, 12) Kärjistetyimmillään voidaan pohtia, voiko fenomenologiaa edes soveltaa ihmistieteisiin? Kuitenkin monet ihmis- ja

sosiaalitieteet käyttävät ja soveltavat fenomenologiaa tutkimuksessaan ja esimerkiksi vapaaehtoistyötä ja siihen sitoutumista on tutkittu useasti fenomenologisella lähestymis- ja analyysitavalla (esim. Utti 2009, Yeung 2005b). Olen itse päätenyt tässä tutkielmassa käyttämään fenomenologiaa juurikin tästä syystä, että sen avulla on saatu paljon hyvää tutkimustietoa yksilöiden kokemuksista ja merkityksen annoista nimenomaan silloin, kun on tarkastelu yksilön omaan, aktiiviseen toimintaan liittyviä kokemuksia.

6 Tutkimuksen toteutus ja aineiston analyysi

Tässä tutkimuksessa lähestyn vapaaehtoistyön teemaa ensisijaisesti yksilön näkökulmasta pohtien yksilön kokemuksia ja merkityksellisyyden kokemuksia osana yhteiskuntaa. Tutkimukseni ensisijainen tutkimusongelma on: *Mistä verkkovapaaehtoistoiminnassa mukana olevien vapaaehtoisten sitoutuminen muodostuu?*

Vastausta tähän kysymykseen lähden selvittämään seuraavien tutkimuskysymysten kautta:

1. *Mitä asioita vapaaehtoiset kokevat merkitykselliseksi omalle motivaatiolleen toimia verkkovapaaehtoisena?*
2. *Mihin ja miksi verkkovapaaehtoisena toimivat henkilöt kokevat sitoutuvansa?*
3. *Miten vapaaehtoiset kokevat toiminnassa mukana olemisen tulevaisuudessa?*

Tutkimuskysymyksiin pyrin saamaan vastauksen laadullisen tutkimuksen keinoin, haastattelemalla yhdeksää Pelastakaa Lapset ry:n verkkovapaaehtoistoiminnassa olevaa henkilöä ja analysoimalla haastatteluaineistoani fenomenologisella analyysimenetelmällä.

6.1 Aineisto ja aineiston hankinta

Tässä luvussa tulen kertomaan aineistoni hankinnasta eli siitä, miten ja millä keinoin toteutin haastatteluni, miten hankin tutkielmaani varten haastatteleman henkilöt osallistumaan haastatteluihin ja lyhykäisyydessään sen, millaista aineistoni oli määrältään ja laadultaan. Tutkielmani aineisto koostuu yhdeksästä Pelastakaa Lapset ry:n verkkovapaaehtoisten yksilöhaastattelusta. Haastattelut toteutettiin vuorovaikutuksellisesti keskustellen haastateltavien kanssa joko Skype-yhteyden kautta tai kasvotusten.

6.1.1 Teemahaastattelu aineiston keruun keinona

Haastatteluita ja niiden toteuttamista lähestyin aineiston keruun tullessa ajankohtaiseksi teemahaastattelun keinoin, jossa sovelsin löyhästi puolistrukturoidun haastattelun periaatteita. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset kaikille haastateltaville ovat samat tai ainakin lähes samat, mutta siinä ei käytetä valmiita vastausvaihtoehtoja vaan vastaukset ovat haastateltavan täysin omin sanoin muodostamia (Eskola & Vastamäki 2010, 28). Tämä löyhästi puolistrukturoidun haastattelun soveltaminen tarkoitti omien haastatteluideni kohdalla sitä, että haastatteluita varten olin koonnut haastattelurungon, joka oli jokaisen haastateltavani kohdalla samanlainen riippumatta haastateltavan yksilöllisestä historiasta tai ominaisuuksista. En kuitenkaan noudattanut tätä haastattelurunkoa missään vaiheessa haastatteluita orjallisesti vaan se toimi pikemminkin haastatteluideni tukimateriaalina itselleni, jos tuntui siltä, että keskustelu ei edennyt tai haastateltava ei ollut tuonut esille jotain tutkimuskysymysteni kannalta oleellista teemaa puheessaan esille lainkaan. Osan haastateltavien keskellä valmiiden kysymysten esittäminen oli tarpeellisempaa kuin toisten ja haastattelut poikkesivat tässä kohdin toisistaan jonkin verran.

Teemahaastattelun näkökulmasta katsottuna haastattelurunkoni sen sijaan noudatti vahvasti teemahaastattelun piirteitä, sillä haastattelurunkoni jakautui teema-alueuutteluun ja haastattelukysymykseni kohdistuivat näihin teema-alueisiin (Hirsjärvi & Hurme 2001, 66). Haastattelurungon muodostin lukemalla aiheesta aiemmin tehtyjä tutkimuksia ja ottamalla sieltä mukaan mielestäni tärkeitä ja toimivia kysymyksenasetteluja sekä teemoja. Osan teemoista ja kysymyksistä muovasin sopivaksi omaan kontekstiini. Osan haastattelukysymyksistä muodostin puhtaasti oman mielenkiintoni sekä intuitioni pohjalta. Haastattelut noudattivat tiettyä aikajanallista runkoa; mennyttä, nykyhetkeä sekä tulevaisuutta. Tällä tavoin pyrin kartoittamaan sitoutumisen kolme vaihetta eli sen muodostumisen, pysyvyyden sekä tulevaisuudennäkymät sen jatkumiselle ja kehittymiselle. Haastattelut etenivät kronologisesti menneestä nykyhetkeen ja nykyhetkestä tulevaisuuden näkymiin. Pohjasin näkemykseni vahvasti vapaaehtoistyötä laajasti tutkineen Anne Birgitta Yeungin näkemykseen,

joka vapaaehtoistyön motiiveja ja sitoutumista tutkiessaan on nähnyt, että motiivit eivät voi olla ainoastaan tulevaisuusorientaatioita ja tulevaisuutta koskevia vaan on huomioitava myös menneisyyteen ja nykyisyyteen liittyvät tekijät. Yeungin mukaan näitä kolmea aikajanallista vaihetta ei kukaan pysty tarkastelemaan ja erittelemään esimerkiksi kysymyksien ”miksi aloitit tämän?” ja ”miksi jatkat tätä?” kautta, vaan eri vaiheet limittyvät ja kietoutuvat toisiinsa. (Yeung 2005a, 87.)

6.1.2 Haastattelut ja aineisto

Haastateltavat hankin välittämällä haastattelukutsun verkkovapaaehtoisten sähköpostilistalle sekä heidän Facebook- ja Whatsapp-ryhmiinsä. Pyrin tekemään haastattelukutsun sellaiseksi, että se motivoisi osallistujia yhteistyöhön ja osallistumaan haastatteluun. Pyrin korostamaan haastattelun tärkeyttä sekä omasta näkökulmastani vetoamalla tarpeeseen saada tutkielmani tehtyä, mutta samaan aikaan myös haastateltavien vapaaehtoisten sekä Pelastakaa Lapset ry:n näkökulmasta; miten tutkielmani voisi edistää toiminnan, johon he osallistuvat, kehittämistä. Valintakriteeriksi haastatteluun mukaan pääsemiselle asetin sen, että haastateltavat olivat toimineet vähintään puolen vuoden ajan aktiivisesti verkkovapaaehtoisena. Aktiivisuudella tarkoitin tässä yhteydessä sitä, että oli tehnyt vapaaehtoistoiminnan järjestävän organisaation olettaman määrän päivystysvuoroja nuorten verkkopalveluissa. Oletukseni oli, että vähintään puolivuotta aktiivisesti mukana olleilla vapaaehtoisilla olisi kokemuksia toimintaan sitoutumisesta. Haastateltavien mukaan saaminen oli kaiken kaikkiaan vaivatonta ja moni lähestyi minua ja saman päivän aikana kutsun saatuaan. Ensimmäisellä kierroksella sain mukaan kuusi haastateltavaa, jonka jälkeen yhdessä ohjaajani kanssa keskusteltua, laitoin haastattelu kutsun vielä Facebookiin ja Whatsapp-ryhmään uudestaan ja kutsun uusimisen myötä sain vielä kolme uutta haastateltavaa osallistumaan. Luulen että tutkijan positioni suhteessa heihin vaikutti positiivisesti haastateltavien mukaan saamiseen, sillä olin edellisenä syksynä tehnyt työharjoitteluni Pelastakaa Lapset ry:lle ja suurelle osalle vapaaehtoisista kasvoni tai vähintään nimeni oli valmiiksi tuttu vapaaehtoistoiminnan yhteydestä

Haastatteluista kuusi suoritin haastateltavien kanssa kasvotusten eri kahviloissa pääkaupunkiseudulla ja kolme haastattelua kotoa käsin Skypen välityksellä. Haastatteluihin lähdin rennoin ja avoimin mielin pyrkien jättämään ennakkokäsitykseni ja -tietoni näistä vapaaehtoisista mahdollisimman taka-alalle. Kuitenkin jo ensimmäisen haastattelu kohdalla huomasin, että ennakkotietoni vapaaehtoisen urasta kyseisen vapaaehtoistoiminnan parissa vaikutti hieman siihen, millaisia tarkentavia kysymyksiä osasin esittää ja mihin teemoihin tarttua. Aineiston rikkauden ja laadun kannalta käsitän tämän hyväksi asiaksi, mutta tiedostan, että tutkimuksen eettisistä lähtökohdista tarkasteltuna, erityisesti fenomenologisesti lähestyttäessä, tämä voi myös osaltaan haitata tutkimuksen luotettavuutta sekä aineiston analyysin tekoa mahdollisimman neutraaleista ja objektiivista lähtökohdista. Toisaalta tulkitsin, että tietoa haastateltaville siitä, että olin hyvin sisällä siinä mitä he tekevät ja miten, auttoi heitä menemään aiheeseen ”sisälle” aika suoraan ilman, että he kokivat tarpeelliseksi esimerkiksi avata minulle sitä, miten Pelastakaa Lasten verkkopalvelut toimivat tai millaisia käytäntöjä vapaaehtoistoiminnan organisoinnissa toteutetaan. Kokonaisuudessaan haastattelu tilanteet olivat oman kokemukseni mukaan luontevia ja vuorovaikutus toimi mukavasti puolin ja toisin. Ainoastaan tilanteissa, joissa haastateltava päätyi puhumaan vapaaehtoistoiminnan negatiivisista osista tai tunteista olin tulkitsevinani, että osa haastateltavista aristeli näiden kokemusten jakamista tietäen, että olin vielä muutama kuukausi aiemmin edustanut Pelastakaa Lapsia työntekijänä. Koin, että hetkellisesti saatoin näyttäytyä haastateltaville jonkinlaisesta auktoriteettiasemasta käsin, mikä ei ole haastattelun kannalta kovin suotavaa (Hirsjärvi & Hurme 2001, 96). Pyrin kuitenkin tietoisesti korostamaan, että olin näissä haastatteluissa ensisijaisesti ja kokonaan opiskelijana ja tekemässä gradua, en esimerkiksi tavoitteenani kiillottaa kyseisen organisaation mainetta heitä tutkielmassani kriiikkittömästi tarkastellen tai arvottamalla vapaaehtoisten käsityksiä ja kokemuksia suhteessa työntekijäasemassa ollessani omaksumiini käsityksiin tai tietoon toiminnasta.

Haastattelut kestivät 28 minuutista 71 minuuttiin. Haastatteluaineistot tallensin sekä kännykkäni äänitystoiminnalla että tietokoneohjelmalla, jonka latsin tallentamaan Skypessä käytyjä keskusteluita. Litteroitua materiaalia näistä

äänitetyistä haastatteluista kertyi yhteensä 409 minuuttia eli lähes seitsemän tuntia ja n. 100 sivua tekstiä, joka oli sisällöltään rikasta ja pitkälti tutkimuskysymyksiini liittyvää sisältöä. Litteroituani aineistot, poistin äänittämäni tiedostot tietokoneeltani ja puhelimestani ja ainoa aineisto, jota minulla enää oli, oli kirjallisessa muodossa. Keräämäni haastatteluaineistoa ja sen analyysia lähestyin fenomenologisen tutkimuksen ja aineiston analyysin lähtökohdista, joista kirjoitan lisää seuraavassa kappaleessa.

6.2 Fenomenologinen tutkimus ja aineiston analyysi

Tässä kappaleessa pyrin tarkastelemaan fenomenologisen tutkimuksen ja erityisesti hermeneuttis-fenomenologisen sekä konkreettisen fenomenologisen analyysin keskeisimpiä periaatteita ja piirteitä. Pyrin myös nostamaan esiin myös fenomenologisen tutkimuksen ja analyysin kohdalla havaitsemaani mahdollista problematiikka. Kuvailen myös millaiseksi oma analyysitapani muotoutui sekä vaihe vaiheelta sen, miten oma analyysini eteni konkreettisesti.

Fenomenologisessa tutkimuksessa tavoitellaan toisen kokemusta ja kokemukset käsitetään laajasti ihmisen kokemuksellisena suhteena omaan todellisuuteensa ja ihmistä ei voida nähdä irrallisena tästä suhteesta (Laine 2001, 26–27). Kuten jo metodologiaa ja tieteenfilosofisia lähtökohtia tarkastellessani luvussa 5 kirjoitin, fenomenologiassa todellisuus käsitetään intentionaalisenä. Intentionaalisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikki merkitsee meille jotain. Kokemukset muodostuvat siis niille annetuista merkityksistä ja nuo merkitykset ovat fenomenologisen tutkimuksen ensisijainen ja tärkein kohde. (Laine 2001, 27). Fenomenologinen tutkimus on hyvä tapa tehdä tutkimusta silloin, kun tarkoituksenamme ei ole tutkimuksen pohjalta pyrkiä yleistykseen. Fenomenologinen tutkimus on enemmänkin yksittäiseen kohdistuvaa paikallistutkimusta, joka ei pyri löytämään universaaleja ylestyksiä vaan pikemminkin ymmärtämään tutkittavien ihmisten merkitysmaailmaa ja merkityksen antoja tietyllä tutkimusalueella (Laine 2001, 29).

6.2.1 Hermeneuttis-fenomenologinen tutkimus

Fenomenologia ja fenomenologinen tutkimus voi olla joko kuvailevaa tai tulkinnallista. Jos kyse on tulkinnallisesta tutkimuksesta, voidaan puhua hermeneuttisesta tutkimustavasta (Perttula 2009, 142). Hermeneutiikalla tarkoitetaan teoriaa ymmärtämisestä ja tulkinnasta. Fenomenologiseen tutkimukseen hermeneutiikka tulee osaksi silloin, kun on tarvetta tulkinnalle. Hermeneutiikka voidaan käsittää tutkimukseksi, jossa tulkinnan kohteena ovat ihmisen ilmaisut ja sen myötä vuorovaikutteisuus. (Laine 2001, 29). Hermeneuttis-fenomenologisessa tutkimuksessa kuten fenomenologiassa yleensäkin, tutkimuksen kohteena ovat ensisijaisesti kielelliset ilmaisut. Hermeneuttisessa fenomenologiassa ja tutkimuksessa metodikysymykset kietoutuvat tiukasti yhteen filosofis-luonteisiin olettamuksiin ja metodi tarkoittaakin fenomenologisessa sekä hermeneuttisessa tutkimuksessa lähinnä ajattelutapaa ja tutkimusotetta, ei tiukkaa aineiston käsittelytapaa. (Laine 2001, 31). Tärkeää on Perttulan (2009, 136) mukaan on huomioida, että kaikki eivät käsitä fenomenologista ja hermeneuttista tutkimusta samoin ja yhtä tapaa käsitellä niitä ei myöskään ole. Laineen (2001, 29) mukaan tulkinnan kohteena ovat tutkittavien ilmaisut ja kokemukset, mutta myös vuorovaikutteisuus. Miten tutkija ja tutkittava käsittävät tutkittavan asian, miten he antavat sille merkityksiä? Laineen (2001, 31) mukaan onkin tärkeää huomioida, että oleellista hermeneuttis-fenomenologisessa tutkimuksessa on ymmärtää, mikä on yhteistä tutkittavalle ja tutkijalle. Näin ollen käsitän hermeneuttis-fenomenologisessa tutkimusotteessa olevan vahva taustaoletus siitä, että todellisuus on sosiaalisesti rakentunut ja myös kulttuurin sidoksissa ja siinä tutkitaan tiettyjä merkityksiä ja merkityksenantoja aina yhden tietyn tutkimusalueen ja sosiaalisen todellisuuden sisällä.

Käsittelen hermeneuttista fenomenologiaa tutkielmassani omasta näkökulmastani, jossa hermeneutiikka ja fenomenologia, tiukka arkiasenteesta irtaantuminen ja tulkinnallisuus lomittuvat yhteen tukien tutkimuksen tekoa. Käsitän hermeneuttis-fenomenologisen otteen tutkimustapana, jossa tutkija pyrkii empirisessä aineistosta käsin käsitteellistämään tutkittavien kokemuksia ja

niille antamia merkityksiä oman tulkintansa kautta. Tulkinnallisuus ei kuitenkaan tapahdu hermeneuttis-fenomenologisessa tutkimuksessa arkisten käsitysten ja oletusten kautta, vaan tutkijan on pyrittävä karistamaan mielestään ennakkooletukset sekä olla luomatta vahvoja hypoteeseja tutkimuksensa tuloksille. Kuten jo metodologiaa käsittelevässä luvussa kirjoitin, konkreettisimmillaan olen pyrkinyt tähän ennakkooletusten taakse ja hypoteesien muodostamatta jättämiseen kirjoittamalla tutkielmani teoreettiset lähtökohdat vasta analyysin tehtyäni. Samaan aikaan olen hyödyntänyt hermeneuttis-fenomenologisen tutkimuksen mahdollisuuksia antamalla itselleni vapauden tulkita aineistosta esiin nousevia asioita hieman pidemmälle, takertumatta vain siihen mitä sanasta sanaan on puhuttu ja merkityksenantoja puheen kautta tuotettu.

6.3 Tutkijan positioni ja lähtökohdat hermeneuttis-fenomenologisessa tutkimukseen

Tässä kappaleessa tulen pohtimaan tutkijan positiotani hermeneuttis-fenomenologisen tutkimuksessa. Olen kiinnostunut pohtimaan, millaiset lähtökohdat tutkijalla voi tai pitää olla tehdäkseen fenomenologista tutkijasta ja mitä tutkijan rooli voi antaa tutkimukselle. Pohdin myös sitä, millaisia haasteita tutkijan positioni asettaa onnistuneelle aineiston analyysille. Näihin teemoihin kietoutuu olennaisesti myös tutkimuksen eettiset kysymykset, joita tulen tarkastelemaan omassa kappaleessaan.

Lähtökohdat ja ydinkysymykset fenomenologiseen tutkimukseen määrittelin lyhykäisyydessään seuraavasti: Fenomenologiseen tutkimukseen orientoituessa tutkijan on hyvä pohtia, mitä hän tutkii tutkiessaan ihmistä? Koska kaikessa ihmistutkimuksessa on lähtökohtana jonkinlainen käsitys ihmisestä, on tutkijan pohdittava, millaisen ihmiskäsityksen hän itse on omaksunut. Onko käsitys vahvasti biologisesti latautunut vai käsittääkö tutkija ihmisen elävän vahvasti suhteessa omiin kokemuksiinsa ja niiden jäsentelyyn? (Laine 2001, 26 – 27, Lehtomaa 2008, 163). Tämän lisäksi tutkijan on ymmärrettävä kokemukselliset ilmiöt sellaisena kuin ne ovat ja kuvata ne niin, että ne säilyttävät

merkitysyhteytensä muuttumatta tutkijan omiksi merkityssuhteiksi (Lehtomaa 2008, 163). Tutkijan ihmiskäsitys ei ole jotain, joka tutkijan pitäisi piilottaa tai siirtää sivuun fenomenologista tutkimusta tehdessään. Parhaimmillaan se voi tehdä tutkimuksesta äärimmäisen johdonmukaisen kokonaisuuden aina aineiston hankinnasta analyysiin ja tutkittavan ilmiön ymmärtämiseen saakka, jos tutkija pystyy noudattamaan tutkimuksen kaikissa vaiheissa käsitystään ihmisestä. (Lehtomaa 2008, 164). Jos tutkija pystyy ottamaan fenomenologisen menetelmän haltuun mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, sen voidaan ajatella olevan keino hallita tietoisesti ihmisen, tässä tapauksessa tutkijan, luontaista tulkinnallisuutta ja edistää mahdollisuutta edetä systemaattisesti kohti tutkittavan ilmiön ymmärrystä (Perttula 2009, 441). On siis mahdollista, että tutkijan positio edistää tutkimuksen ja mahdollisimman ”oikeanlaisen” tulkinnallisen analyysin toteutumista silloin, kun tutkija on tietoinen omasta subjektiivisuudestaan ja käsityksistään osana tutkijan positiotaan.

Fenomenologisessa tutkimuksessa, kuten tutkimuksessa yleensäkin, on tärkeää ymmärtää, että tutkija on aivan tavallinen ihminen, joka näkee asiat omalla tavallaan riippuen yksilöllisestä ja yhteisöllisestä taustastaan (Laine 2001, 32). Tällainen ajattelu ei Laineen (2001, 32) mukaan kuitenkaan ole tutkimusta vaan arkipäiväistä ajattelua ja onnistuakseen tutkimuksessaan, on tutkijan pystyttävä kyseenalaistamaan spontaanit ajatuksensa ja tulkintansa. Fenomenologiseen tutkimukseen kuuluukin keskeisenä osana reflektiivisyys ja kriittisyys, tässä tapauksessa itsekriittisyys tutkijalta. Oman arki ajattelun kriittisen tarkastelun lisäksi fenomenologisen tutkimuksen erityispiirteitä näyttävät kyky tiedostaa aiempien teorioiden ja oman tutkimuksen teoreettinen viitekehys ja niiden reflektointi suhteessa omaan analyysiin ja tulkintoihin. Nämä seikat tärkeää huomioida ja tuoda julki tutkimusta tehtäessä. Kuten jo aiemmin olen todennut, parhaimmillaan fenomenologinen tutkimus onnistuu silloin, kun tutkija aidosti kykenee asettamaan ne sivuun analyysin ajaksi ja palaamaan niihin vasta tulosten tulkinnan yhteydessä. (Laine 2001, 33). On myös tärkeää huomioida, että fenomenologisen tutkimuksen ensisijainen tavoite ei koskaan ole lisätä tutkijan itseymmärrystä, vaan sen varsinainen haaste on ymmärtää toista, itselle vierasta (Lehtomaa 2008, 192).

Perttulan (2008, 155) mukaan tutkija päätyy usein tutkimaan kokemuksia sellaisista aiheista, jotka hänelle itselle ovat omakohtaisesti tuttuja. Kiinnostus johonkin omakohtaiseen nähdään inhimillisenä osana tutkijan ihmisyyttä ja ihmisen kiinnostus kohdistuu usein niihin asioihin, jotka hän kokee itseään inspiroiviksi tai itselle mielekkäiksi. Tuttuus ei tutkimuksen kannalta ole tarpeellista, mutta siitä ei välttämättä ole haittaakaan. (Perttula 2008, 155). Näen tuttuuden kuitenkin selkeänä haasteena fenomenologisen tutkimuksen periaatteiden ja lähtökohtien kannalta. Kuinka paljon pystyn riisumaan itseni ennakkokäsityksistä ja –oletuksista, kun aihe on itselle läheinen ja tärkeä? Tämä on tutkielmani kipupiste, sillä toimin aineistonkeruun aikana itse vapaaehtoisena samassa organisaatiossa ja samoissa tehtävissä kuin tutkimukseeni osallistuvat haastateltavat. Aineiston keruuvaiheen jälkeen elämäntilanteeni muuttui niin, että siirryin vapaaehtoisen tehtävistä työsuhteeseen Pelastakaa Lapset ry:hyn maaliskuussa 2017 ja työnkuvaani on kuulunut myös vapaaehtoisten ohjaamista ja kouluttamista. Syyskuun 2017 jälkeen vaihdoin työsuhteeseen toiseen organisaatioon, mutta työtehtävieni keskeisimpänä sisältönä on tälläkin hetkellä vapaaehtoisten, jotka toimivat lasten ja nuorten auttamis- ja neuvontatyössä puhelimen ja verkon välityksellä, ohjaus, kouluttaminen sekä sitouttaminen. Tässä kohtaa nousee esiin ajatus siitä, että enemmän kuin vain objektiivisuuteen pyrkimistä, tulee minun tuoda mahdollisimman näkyvästi ja auki kirjoittaen tutkielmassa esiin ne seikat, jotka voivat heikentää tutkimuksen objektiivisuutta ja analyysin puhtaasta toteuttamisesta teoreettisen mallin avulla. Tutkijana minun tulee aineiston analyysia kirjoittaessani tuoda lukijalle selkeästi esiin se, millaisista lähtökohdista analyysiani teen ja miten vahvana tutkimuksessa näyttäytyy ns. subjektiivinen ymmärrys.

Subjektiivisuuden ja objektiivisuuden kysymykset ovat siis keskeisiä arvioitaessa fenomenologisen tutkimuksen ja erityisesti analyysin onnistuneisuutta. Ne vaativat sekä tutkijalta itseltään että lukijalta syvällistä pohdintaa ja reflektiota. Tutkimuksen laatua ja vaikuttavuutta arvioidessa on myös tärkeää ymmärtää, että fenomenologisen tutkimuksen luonteeseen kuuluu olennaisesti se, että samalla kun se tuo esille jotain olennaista tietoa ihmisten kokemusmaailmasta, se väistämättä jättää hämärään jotain muuta. Tutkijan ymmärtäminen ja tulkinta

jää väistämättä vajavaiseksi, sillä ne ovat aina kietoutuneina sekä tutkijan että tutkittavan elämäntilanteisiin ja –kokemuksiin. (Lehtomaa 2008, 192–193). Tämän lisäksi on hyvä huomioida fenomenologisen tutkimuksen tavoite; tarkoitus ymmärtää kokemuksia ja merkityksiä tietystä ilmiöstä ja suunnata analyysivaiheessa tutkijan huomio niihin asioihin, jotka ovat tutkittavan ilmiön kannalta siinä hetkessä merkityksellisiä.

6.3.1 Hermeneuttinen kehä hermeneuttis-fenomenologisessa tutkimuksessa ja analyysissä

Hermeneuttisella kehällä tarkoitetaan analyysivaiheessa käytävää dialogia tutkimusaineiston kanssa ja sen huomioiminen on tärkeää myös fenomenologista analyysia tehtäessä (Laine 2001, 34). Käytännössä tämä tarkoittaa tutkijan ja tutkimusaineiston välistä ”vuoropuhelua”, jossa tavoitteena on toisen toiseuden ymmärtäminen, ja jonka myötä uusi tieto syntyy. (Laine 2001,34). Hermeneuttinen kehän kulkemisen mahdollisuus on siinä, että se ylläpitää tutkijan kriittistä tietoisuutta subjektiivisuudestaan ja mahdollistaa ymmärryksen korjaantumisen ja syventymisen. Käytännön tasolla tämä tarkoittaa sitä, että analyysin jokaisessa vaiheessa ja jokaista tulkintaa tehtäessä on keskityttävä myös kriittisen reflektioon suhteessa omiin tulkintoihinsa. Kehää ”kuljetaan” niin kauan, kunnes tutkija kokee löytäneensä uskottavimmat tulkinnat siitä, mitä tutkittava on tarkoittanut. (Laine 2001, 34–35). Tutkimusprosessissa käsitän tämän tarkoittavan yksinkertaisimmillaan sitä, että tutkijan on analysoitava aineistonsa uudelleen ja uudelleen hyläten osan tai jopa kaiken aiemmista tulkinnoistaan aineistoa kohtaan, kunnes tulkinta ja tulokset ovat mahdollisimman ”puhtaita” tutkijan ennako-oletuksilta ja arki ajattelulta. Oman työni kohdalla tämä tarkoitti jatkuvaa reflektointia sen suhteen, mikä tulkinnoistani oli oikeasti tulkittavissa aineiston pohjalta, mikä puolestaan nojasi ennako-oletuksiini ja toisaalta myös esimerkiksi toiveisiini sen suhteen, mitä toivoisin aineistosta esiin nousevan sen pohjalta, minkä ajattelin olevan oleellista Pelastakaa Lapset ry:n verkkovapaaehtoistoiminnan kehittämisen kannalta. Aineistoa kerätessäni ja siihen tutustuessani analyysivaiheessa yllätyin kuitenkin positiivisesti siitä, miten

paljon haastateltavat olivat jättäneet tuomatta esiin sellaisia kokemuksia, joiden olin oletanut varmasti nousevan esiin ja joita, tahtomattanikin, olin pohtinut käsitteleväni esimerkiksi johtopäätöksissä ja ilmiötä pohdittaessa. Tämä helpotti luonnollisesti tulkintojen tekemistä omien ennakko-oletusteni ulkopuolelta. Samaan aikaan kuitenkin tiedostan vahvasti sen, että tulkintani sisältävät väistämättä asioita, jotka ovat kummunneet halustani nostaa esiin joitakin seikkoja joko tietoisesti tai tiedostamatta.

Näen hermeneuttisen kehän asettuvan keskeiseen suhteeseen myös pohdittaessa tutkijan positiota sekä luontevaksi, jopa välttämättömäksi osaksi onnistunutta fenomenologista analyysia. Näkemystäni tukee myös Lehtomaan (2008) käsitys fenomenologisesta analyysistä, jossa analyysi on jaettu mahdollisimman moniin vaiheisiin ja palasiin, jotta tutkija pystyy seuraamaan tekemiään ja ratkaisuja ja palaamaan niihin mahdollisimman vaivattomasti. Seuraavassa kappaleessa käsittelen oman analyysini vaiheita hyödyntäen Laineen (2001) esimerkkiä fenomenologisen analyysin vaiheista yksinkertaisimmillaan.

6.4 Fenomenologisen analyysin vaiheet ja oman analyysini eteneminen

Tässä kappaleessa tulen esittelemään yhden tavan jäsentää fenomenologista analyysia ja sen vaiheita sekä avaamaan sitä, mitä nämä vaiheet oman tutkielmani kohdalla ovat tarkoittaneet. Kuten olen edellä jo useaan otteeseen tuonut esiin, fenomenologisessa tutkimuksessa ja analyysissa ei käytetä niin sanottua teoreettista viitekehystä siinä merkityksessä, että se antaisi tietoisesta tutkimusta ohjaavan teoreettisen mallin tutkimukselle. Teoreettinen viitekehys nähdään enemminkin esteenä pyrkiessä pääsemään sisälle tutkittavan kokemusmaailmaan. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että fenomenologinen tutkimus alkaisi tyhjästä. Tutkimusta ja erityisesti analyysivaihetta tehdessä on vain tärkeää pyrkiä jättämään aiemmat tutkimustulokset ja tarkat teoreettiset mallit sivuun ja palata niihin vasta silloin, kun tutkimuksen tuloksia tarkastellaan. (Laine 2001, 31–33).

Käytännön tasolla fenomenologinen analyysi etenee karkeasti määritellen seuraavasti: Fenomenologisessa analyysissa edetään vaiheittain. Ensimmäisessä työvaiheessa pyritään kuvaukseen siitä, mitä aineistoissa sanotaan. Kokemukset pyritään kuvaamaan mahdollisimman alkuperäisesti ilman, että tutkija juurikaan tuo mukaan itseään. Tässä vaiheessa tutkijan on kuitenkin jo pystyttävä näkemään, mikä osa aineistosta on tutkimuksen kannalta olennaista. Omalla kohdallani tämä on tarkoittanut sitä, että olin tutustunut aineistooni jo litterointivaiheessa tehden ajatustyötä sen suhteen mitä aineistoni minulle kertoo. Kun olin litteroinut kaikki yhdeksän haastatteluaineistoa suoritin ensimmäistä työvaihetta aineistoni kanssa lukemalla läpi kaiken ja muodostamani kokonaiskuvan siitä, mitä ja mistä haastatteluissa puhutaan. Laineen (2010, 38) mukaan tutkijan on pystyttävä jo tässä vaiheessa huomioimaan mitkä osat aineistosta ovat olennaisia tutkimuksen kannalta ja mitkä eivät. Merkitsin siis varovaisesti papereihin kohtia, jotka koin merkitykselliseksi tutkimukseni ja tutkimuskysymysteni kannalta. Koska

fenomenologisen analyysin onnistuminen vaatii paljon aikaa, oli aineisto myös kuunneltava ja luettava useaan kertaan läpi, jotta en sortuisi tekemään oletuksia itsestäänselvyyksistä. Koin tämän vaiheen analyysistä erityisen vaikeaksi, sillä huomasin oman tietoisuuteni aiheesta sekä kokemuksiini ohjaavan herkästi sitä, mitä asioita aineistosta huomasin ja valitsin merkitykselliseksi. Jo tässä ensimmäisessä vaiheessa mieleeni alkoi piirtymään selkeitä kuvia siitä, millaisia teemoja aineistostani on nostettavissa esiin ja mitä aineisto ja siinä puhuneet henkilöt ovat kokeneet merkitykselliseksi vapaaehtoistoiminnalleen.

Fenomenologisen analyysin toisessa vaiheessa pyritään saamaan esiin merkitysten muodostamia kokonaisuuksia. Tässä vaiheessa ilmiön ymmärtäminen on sen olennaisten puolien ja niiden välisten suhteiden ymmärtämistä. Myös tutkimuksen näkökulma ohjaa tässä vaiheessa sitä, mikä on merkityksellistä ja olennaista aineistossa. Oman aineistoni kanssa tämä työvaihe merkitsi ilmiön kannalta olennaisten kohtien poimimista teksteistä alle- ja yliviivauksin. Tein näitä alle- ja yliviivauksia sanatasolla, merkiten aineistosta niitä sanoja ja ilmaisuja, jotka näyttäytyivät luetun pohjalta merkityksellisinä niin tutkittaville kuin tutkimuksellekin. Analyysin toisessa vaiheessa tutkimuksen näkökulma ohjaa analyysia siinä määrin, että se ohjaa tutkijan huomion aineistossa niihin asioihin, jotka ovat tutkimuksen lähtökohtien kannalta olennaista. Tämän takia on mielestäni hyvä huomioida, että analyysi ei välttämättä tuo esiin juuri niitä asioita, jotka tutkittavalle itselle korostuvat kaikkein merkityksellisimpinä hänen kertomastaan. Oman analyysini kohdalla tämä tarkoitti ennen kaikkea sitä, että jouduin koko työskentelyvaiheen ajan tasapainoilemaan kahden asian kanssa. Sen ajatuksen kanssa, että nostaisin aineistosta ylös niitä asioita, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiini ja luovat mahdollisesti kokonaisuuden vastaukseksi tutkittavalle ilmiölleni, mutta samaan aikaan en voinut sulkea silmiäni sellaisiltakaan asioilta, joita en välttämättä itse olisi ajatellut olevan merkityksellisiä vapaaehtoisuusiirissä ja sitoutumisessa vapaaehtoistyöhön, mutta jotka olivat selkeästi löydettävissä ja tulkittavissa aineistosta. Kun olin tehnyt litterointini teksteihin nämä merkinnät aina vaihdellen sanatasolta lausetasolle, poimin jokaisen mielestäni olennaisen merkityksenannon tekstistä post-it lapuille. Yhdestä haastattelusta näitä merkityksenantoja nousi esiin 70–110 kappaletta joten yhteensä näitä

merkitysyksikköjä oli yhteensä n. 932. Näitä yksiköitä voisi kuvata myös Yeungin käsitteellä *motivaatioelementti*, jolla katetaan yksittäisiä, yksilöllisiä kuvauksia ja kokemuksia vapaaehtoistoiminnasta (Yeung 2005b, 107). Esimerkiksi seuraavassa katkelmassa aineistosta merkitsin merkitysyksiköiksi siinä lihavoituna olevat kohdat:

H7: ”Et kyllä *tästä on saanut semmosen tunteen että saa niiku auttaa ja koska nyt siis tiedän taas toisaalta sen toisenkin puolen et jos opiskelijat ja nuoret jää ilman apua niin tiedän mihin johtaa se tie. Et ku se maailman julmuus, että ku se on niiku koventunut ja koventunut. Että kyllä *musta on tullut vähän tällainen yhteiskunnallinen mieltijä. Yritän nykyään parantaa maailmaa kaikilla mahdollisilla tavoilla*”*

Nämä merkityksenannot kirjoitin itselleni seuraavanlaiseen muotoon:

tunteiden saaminen

mahdollisuus auttaa

tietoisuus nuorten tilanteesta

maailman / yhteiskunnan tilanne

yhteiskunnalliseksi mieltijäksi kasvaminen & halu parantaa maailmaa

Kun olin saanut koottua nämä kaikki motivaatioelementit/merkityksenannot post-it lapuille, siirryin analyysin kolmanteen vaiheeseen. Kolmannessa vaiheessa luodaan kokonaiskuva tutkittavasta ilmiöstä. Tässä vaiheessa tutkitaan siis eri merkityskokonaisuuksien välisiä yhteyksiä joista muodostuu ilmiö. (Laine 2001, 40-45.) Tämä tarkoitti sitä, että lajittelin nämä aineistosta poimimani yksittäiset merkitykset keskenään pohtimalla teemojen ja käsitteiden välisiä suhteita. Loin ikään kuin käsitekarttoja, joista muodostui tutkimuskysymyksiä mukaisten yläteemojen alle yhteensä 13 teemaa, joilla pyrin tässä tutkielmassa mahdollisimman yhtenäiseen kuvaukseen aineistoni analyysistä ja sen kautta muodostuneesta empiirisestä tuloksesta. Lajitteluani ja teemojen muodostusta lukijalle selventääkseni työstin post-it lappujen lajittelusta taulukon, joka kuvaa, montako merkitysyksikköä tai motivaatioelementtiä yhden teeman alle sijoittui.

Taulukon työstämisessä hyödynsin Yeungin (2005b, 119–125) esimerkkiä fenomenologisesta analyysistä ja sen vaiheista hänen omassa tutkimuksessaan.

Näiden 13 kattoteeman alle asettui vielä osa käsitteiden kautta muodostamistani teemoista ikään kuin tarkentaviksi tai selittäviksi teemoiksi, joiden kautta saatoinkin tarkastella yhtä teemaa monesta eri kulmasta riippuen vapaaehtoisten tarpeiden tai elämäntilanteiden mukaan määrittäneistä tavoista kokea asia. Ajatukseni siitä, että nämä teemat ja otsikoinnit todella toimivat vain jonkinlaisina kattoina joiden alle mahtui kymmeniä jos ei satoja ilmaisia eri asioista vastasi yllätyksekseni vahvasti Yeungin (2005b) kokemuksia hänen fenomenologisesta analyysistään, jossa esimerkiksi auttamisen halua oli kuvattu lähes 100 erilaisella tavalla riippuen haastateltavan henkilökohtaisesta tilanteesta tai elämänhistoriasta. Nämä teemat kattoteemoineen muodostavat lopulta tutkittavan ilmiön eli vapaaehtoistoimintaan sitoutumisen. Koin teemojen ja niiden otsikoinnin sujuneen suhteellisen mutkattomasti, mikä mielestäni osoittaa, että kykenin aineistolla ja analyysilläni saamaan ne vastaukset joita tutkimuskysymyksiini lähdin hakemaan. Tiedostan myös, että koska analyysin pohjalta ylös nostamani teemat ja tulokset syntyivät tulkinnan kautta, olisi joku toinen voinut saada samasta aineistosta esiin aivan toisenlaisia teemoja ja vapaaehtoisten merkityksenantoja.

Kun olin saanut muodostettua analyysini pohjalta selkeät teemat eli tutkimukseni tulokset, palasin vielä aineistoni litterointimateriaaliin. Tässä vaiheessa tarkoitukseni oli palata tutkittavieni kertomuksiin ja kokemuksiin ja poimia teksteistä niitä sitaatteja ja kokemuksia, jotka parhaiten kuvaisivat mielestäni muodostamiani teemoja. Kokemuksista pyrin poimimaan ne, jotka kuvasivat teemoja sekä parhaiten että monipuolisimmin, sillä muodostamieni teemojen alle mahtui saman teeman alta erityyppisiä kokemuksia. Tämän vuoksi tulen monen teeman kohdalla käsittelemään useita sitaatteja, jotka ilmentävät samaa teemaa monin eri tavoin juurikin haastateltavan henkilökohtaisesta tilanteesta riippuen.

Edellä esitetty ei ole ainut mahdollinen tapa edetä fenomenologisessa analyysissä, mutta ehkä yksinkertaisin. Lehtomaa (2008, 181) toteaa artikkelissaan, että fenomenologisen menetelmän muokkaaminen tutkittavaan ilmiöön sopivaksi on enemmänkin tutkijan velvollisuus kuin lupa ja menetelmän

voi helposti muovata omiin tarkoituksiinsa ja tavoitteisiinsa sopivaksi. Näin tämän itsekin lähes välttämättömyytenä analyysivaiheessani, erityisesti analyysini ensimmäisessä vaiheessa, sillä aineistot ja tutkittavat ilmiöt voivat poiketa toisistaan fenomenologisen tutkimuksen kentällä laajasti ja mahdollisimman onnistunut analyysi vaatii tutkijalta toisaalta kurinalaisuutta, mutta samaan aikaan myös luovaa vapautta, jotta hän voi päästä käsiksi ilmiöön ja sen syvimpään olemukseen.

6.5 Eettiset kysymykset

Koen, että käsiteltyäni omaa positiotani tutkimuksen tekijänä sekä toimintaani tutkimusaineiston analyysivaiheessa, on myös hyvä tarkastella eettisiä kysymyksiä osana tutkielmaani. Fenomenologisessa tutkimuksessa, jossa tutkijan position pohdinta korostuu osana yksilöiden kokemusten tulkintaa, on mielestäni asianmukaista tarkastella eettisiä kysymyksiä jo ennen tulosten käsittelyä, sillä eettiset kysymykset kietoutuvat myös siihen, millaisia tuloksia analyysini pohjalta olen muodostanut.

Fenomenologisen tutkimuksen eettiset kysymykset ovat vahvasti samansuuntaisia kuin missä tahansa kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Perttulan (2008, 154–155) mukaan ensisijaisen tärkeää on pohtia, onko tutkimuksen kannalta oleellista tietää tutkittavan henkilöllisyys? Jos on, miten huolehtia anonymiteetista? Jos tutkitaan ilmiötä tietyn yhteisön sisällä, on anonymiteetin säilyminen mielestäni erityisen haasteellista. Oman tutkielmani kohdalla koen tutkittavien taustatiedot merkitystenantojen mahdollisina taustavaikuttajina tarpeelliseksi tutkimukselleni, mutta samaan aikaan tiedän niiden julkituomisen vaarantavan anonymiteetin säilymistä tutkittavan yhteisön sisällä.

Tutkimuksen tavoitteesta riippuen on myös tarkasteltava tutkijan ja tutkittavan välistä dialogia. Fenomenologisessa tutkimuksessa tutkijan rooli pyritään asettamaan sosiaalisen neutraaliksi. (Perttula 2008, 155). Jos kyseessä on hermeneuttis-fenomenologinen lähestymistapa, on tutkijan paikka usein aktiivisempi ja vuorovaikutuksen rooli myönteisenä tekijänä korostuu. (Perttula 2008, 155). Oli kyse sosiaalisesti neutraalista tai sitten aktiivisesta roolista vuorovaikutuksessa, tarvitsee tutkija vahvoja vuorovaikutustaitoja joka

tapauksessa. Tutkijan on pystyttävä olemaan kunnioittava tutkittavan kertomaa kohtaan ja osoittaa pitävänsä tutkittavan kokemuksia oikeina ja todellisina. Tutkijan taitoa on myös kyky olla läsnä ja osoittaa vilpitöntä kiinnostusta tutkittavaa kohtaan. (Perttula 2008, 156). Eettiset vuorovaikutuksen kysymykset korostuvat sitä enemmän, mitä sensitiivisempi tutkimusaihe on. Koska olin päätenyt tekemään haastatteluni ja aineiston analyysini hermeneuttis-fenomenologisella lähestymistavalla, salli lähestymistapani haastatteluvaiheessa aktiivisempaa roolia. Haasteelliseksi positioni kuitenkin muodostui taustani ja sen myötä suhteeni kohdalla moneen haastattelemaani vapaaehtoiseen. Olin työskennellessäni Pelastakaa Lapset ry:lla ollut kouluttamassa kahta haastattelemastani vapaaehtoisesta vapaaehtoisten koulutuksessa alkusyksystä 2016. Tunsin siis heidät jollain tasolla etukäteen ja minulla oli luonnollisesti heistä jonkinlaisia ennakkokäsityksiä ja -tietoja. Pyrin kaikin tavoin pysymään neutraalissa vuorovaikutuksessa myös minulle ennalta tuttujen haastateltavien kanssa ja olemaan viittaamatta esimerkiksi tietoihini heidän kokemuksistaan koulutuksesta tai heidän aktiivisuudestaan vapaaehtoisvuoroihin osallistumisesta. Koin tämän onnistuneen suurimmalta osin hyvin ja luontevasti, mutta kuunnellessani haastatteluäänitteitä ja litteroidessani niitä havaitsin, että suhteeni osaan haastateltavista vaikutti minuun lähinnä niin, että esitin rohkeammin lisäkysymyksiä selkeästi tavoitteenani saada heidät puhumaan jotain, mistä jo etukäteen minulla oli tietoa tai edes aavistus.

Keskeistä eettisten kysymysten kohdalla on pohtia tutkijan positiota myös tulkintojen tekijänä. Kuinka paljon tutkijalla lopulta on oikeus tehdä tulkintoja ja johtopäätöksiä jonkun ihmisen henkilökohtaisista kokemuksista? Jos tutkittava kertoo tutkijalle, että hänellä on esimerkiksi ”kevättä rinnassa”, kuinka tutkija voi oikeasti tietää, mitä tutkittavalla on mielessään? Ensireaktiona onkin vai usko siitä, että ymmärtää mitä toinen tarkoittaa. (Laine 2001, 31). Perttulan (2008, 156–157) mukaan hermeneuttinen tai hermeneuttis-fenomenologinen kokemuksen tutkiminen ei kuitenkaan ole yhtä ankaraa suhteessa objektiivisuuteen kuin puhtaasti fenomenologinen tutkimus, vaan tutkimus saa sisältää myös ns. subjektiivista ymmärrystä, joka tarkoittaa sitä, että kokemuksia tutkittaessa tutkimuksellinen ymmärtäminen tapahtuu aina tutkijan toimesta ja on siinä mielessä aina myös subjektiivista. Tämä oli yksi keskeisimmistä perusteista

sille, että tutustuessani fenomenologiaan päädyin käyttämään hermeneuttis-fenomenologista lähestymistapaa, jossa aineistoa analysoidaan ja tuloksia tarkastellaan kuvailun lisäksi myös tulkitsemalla. Tulkinnallisten selitysten avulla tulevat puolestaan esiin ilmiöiden sosiaaliset merkitykset ja tulkinnat ohjaavat tarkastelemaan asioita kokonaisvaltaisemmin rikastuttaen tutkimuskohteesta saatavaa kuvaa (Hirsjärvi & Hurme 2001, 152). Fenomenologisen tutkimuksen periaatteet ja analyysimalli pyrkivät kaikin tavoin edesauttamaan tulkintojen todenmukaisuutta ja onnistuneisuutta, mutta viime kädessä oikeutusta tulkintojen todenmukaisuudelle ei pysty antamaan sen paremmin tutkija kuin tutkittavakaan.

6.6 Haastateltavat

Haastateltavistani kahdeksan edusti naissukupuolta ja yksi haastateltava oli mies. Haastateltavat olivat iältään 22 ja 78 vuoden välillä. Haastateltavista yksi oli eläkkeellä, kuusi työelämässä ja kaksi osallistujaa opiskeli sekä teki töitä opintojen ohella. Haastateltavien koulutus- ja työelämätausta oli monipuolinen. Haastateltavista kaksi työskenteli kasvatus- ja sosiaalialalla, yksi tapahtumatuotantoalalla, kaksi kaupallisella alalla, yksi tutkijana ja yksi oli eläkkeellä. Opiskelijoista toinen opiskeli kasvatus- ja sosiaalityöalalla ja toinen muotoilua.

Tutkimushetkellä kaikki haastateltavat vapaaehtoiset olivat aktiivisesti mukana toiminnassa. Aktiivisuus kuitenkin vaihteli useista vapaaehtoisvuoroista kuukaudessa aina 1-2 vuoroon vuodessa. Aktiivisuus määrittyi tutkielmassani sen mukaan, mitä tutkittavien taustaorganisaatio Pelastakaa Lapset ry ja sen verkkovapaaehtoistoiminnan työntekijät pitivät aktiivisena. Aktiivisuuden määritelmä organisaatiossa oli löyhä ja periaatteessa yksi päivystysvuoro syys- tai kevätkauteen riitti siihen, että vapaaehtoista pidettiin toiminnassa aktiivisena. Haastateltavien vapaaehtoistoiminnassa mukana olemisen kesto vaihteli kuudesta kuukaudesta lähes 14 vuoteen. Keskimääräinen toiminnassa mukana olemisen kesto haastateltavien kohdalla haastattelujen tekohetkellä oli noin 3 vuotta.

Kaksi haastateltavista toimi ainoastaan kahdenvälisessä Netari-chatissa, Seitsemän vapaaehtoisista toimi Suunta-palvelussa. Kuusi Suunta-palvelun vapaaehtoisista toimi myös Netari-chatin puolella. Kolme haastateltavaa toimi kahdenvälisten chattien lisäksi myös Habbo Hotellissa.. Habbo Hotellissa tehtävä verkkonuorisotyö on ryhmämuotoista toimintaa. Lisäksi suurin osa haastateltavista oli osallistunut vapaaehtoisurallaan myös jouluisin auki olevaan Manteli-chattiin.

Haastateltavat olen nimennyt tulokset-osiossa koodein H1-H9. Pseudonimien käyttöä en kokenut tarpeelliseksi, sillä esimerkiksi sukupuolien ilmentäminen nimen avulla ei ollut oleellista tämän tutkielman kannalta. Halusin kuitenkin tuoda jollain tavalla erotella eri haastateltavien sitaatit, joten koin H+numero-yhdistelmän olevan sopivan neutraali ja selkeä keino tähän. Haastateltavien haastattelut litteroin peruslitteroinnin sekä sanatarkan litteroinnin keinoin. Tämä tarkoitti sitä, että litteroin aineistoa sanatarkan litteroinnin keinoin litteroimalla kaiken puheen jättämättä mitään kuten esimerkiksi täytesanoja pois. En kuitenkaan litteroinut taukoja tai niiden pituuksia enkä esimerkiksi tunteiden ilmaisua kuten naurua tai itkua. Peruslitteroinnin kriteerit aineistoni litterointi puolestaan täytti siltä osin, että jätin pois juurikin tauot sekä esimerkiksi haastattelutilannetta häiritsevät ulkoiset tekijät. Koska kaikki haastateltavat puhuivat pitkälti yhteisellä puhekielellä, ei esimerkiksi murteiden muuttaminen puhe- tai kirjakielelle tullut tarpeelliseksi anonymiteetin suojaamisen kannalta. (Tampereen yliopisto, 2017.)

Suurimmalle osalle haastateltavista Pelastakaa Lapset ry:n verkkovapaaehtoistoiminta oli ainoa vapaaehtoistoiminta, jossa he olivat mukana. Kaksi haastateltavista osallistui myös Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilötoimintaan ja yksi erään toisen lastenoikeusjärjestön toimintaan. Haastateltavien muulla kokemuksella tai kokemattomuudella vapaaehtoistyöstä ei tulkintani mukaan ollut vaikutusta heidän kokemuksiinsa sitoutumisesta verkkovapaaehtoistoimintaan.

7 Tulokset

Tässä osiossa tutkimustani esittelen analyysini pohjalta esiin nostamiani tutkittavien kokemuksia vapaaehtoistoimintaan sitoutumisesta. Nämä vapaaehtoisina toimivien henkilöiden kokemukset ovat siis tutkimukseni empiirinen tulos. Olen muodostanut tulokseni analyysin pohjalta aineistolähtöisesti, mutta tiedostan, että huolimatta pyrkimyksistäni jättää taka-alalle ennako-oletukseni sekä tietämykseni aiheesta, en ole voinut siinä täysin onnistua. Edistääkseni mahdollisimman vahvaa aineistolähtöisyyttä jätin tutkielmani teoreettisten lähtökohtien kirjoittamisen täysin aineiston keruun, analyysin ja tulosten auki kirjoittamisen jälkeen tehtäväksi. Teoreettisten lähtökohtien kirjoittamisen jälkeen palasin peilaamaan tuloksiani ja niistä tekemiäni tulkintoja aiempaan tutkimukseen. Ainoa vaihe, jossa tutustuin aiempiin tutkimuksiin ennen analyysia, oli oikeastaan siinä vaiheessa, kun suunnittelin haastattelurunkoani varten kysymyksiä. Tällöin tutustuin mm. Emmi Utin (2009) pro gradu -tutkielmaan sekä Anne Birgitta Yeungin (2005a) artikkeliin ”Tutkimustyökaluja vapaaehtoisuuden mysteeriiin” -artikkeliin. Tiedostan, että käsitykseni ja tavoittamani vapaaehtoisten kokemukset eivät ole syntyneet tyhjiössä, vaan haastateltavien puhumalla kuvattujen kokemusten ja omien ajatusteni ja kokemusteni vuorovaikutuksessa.

Tulokseni jakautuvat kolmeen osioon, jotka pyrkivät olemaan linjassa tutkimuskysymysteni kanssa, jotka ovat:

1. *Mitä asioita vapaaehtoiset kokevat merkitykselliseksi omalle motivaatiolleen toimia verkkovapaaehtoisena?*
2. *Mihin ja miksi verkkovapaaehtoisena toimivat henkilöt kokevat sitoutuvansa?*
3. *Miten vapaaehtoiset kokevat toiminnassa mukana olemisen tulevaisuudessa?*

Ensimmäisessä osassa tuloksiani tarkastelen vapaaehtoisten motiiveja ja merkityksellisyyden kokemuksia vapaaehtoistoiminnan aloittamiselle ja siinä mukana olemiselle. Toisessa osassa tarkastelen heidän sitoutumisen kokemuksiaan; mihin he kokevat verkkovapaaehtoistoiminnassa sitoutuvansa ja miksi. Viimeisessä osiossa käsittelen puolestaan haastateltavien kokemuksia tekijöistä, jotka edistävät heidän sitoutumistaan toimintaan sekä pohdin, millaiset

tekijät analyysini pohjalta ovat niitä tekijöitä, jotka voisivat edistää vapaaehtoisten sitoutumista verkkovapaaehtoistoimintaan. Näiden kolmen osion alle asettuvat teemat ja niiden alateemat muodostavat vastauksen ensisijaiseen tutkimusongelmaani eli siihen, mistä Pelastakaa Lapset ry:n verkkovapaaehtoisten sitoutuminen muodostuu. Tuloksia tarkastellessani en keskity ainoastaan esittelemään niitä vaan pyrin samalla myös pohtimaan ja tarkastelemaan niitä sekä peilaamaan tuloksiani aiempaan tutkimukseen ja sen keskeisiin tuloksiin niissä kohdissa, kun näen sen olevan mielestäni hedelmällistä tai tarpeellista.

7.1 Motiivit ja merkityksellisyyden kokemukset vapaaehtoistoiminnan aloittamiselle ja toiminnassa mukana olemiselle

Aloitan tulosteni esittelyn tarkastelemalla niitä asioita, jotka vapaaehtoiset kokevat merkitykselliseksi toiminnassa mukana olemiselleen ja jotka motivoivat heitä osallistumaan toimintaan. Analyysini pohjalta pystyin muodostamaan viisi selkeää motiivia tai tekijää, jotka motivoivat toimintaan lähtemiseen sekä siinä mukana olemiseen. Nämä viisi teemaa ovat auttamisen halu, hyödyllisyyden kokemus, oman merkityksellisyyden kokemuksen vahvistaminen, helppous sekä ammatillisen kehittymisen mahdollisuus. Näiden viiden yläteeman alle mahtui muutamia variaatioita eri teemoista, sillä tietyn motiivin näkökulma saattoi vaihdella vapaaehtoisten tarpeiden ja esimerkiksi elämäntilanteen mukaan.

7.1.1 Auttamisen halu

Keskeisimpänä motiivina ja itselle merkityksellisenä asiana lähes jokainen haastatteluun osallistuneista nimesi halun auttaa toisia ihmisiä. Altruistinen auttamisen halu eli ajatus siitä, että tekee jotain toisen hyväksi ilman, että saa siitä itselle ulkoista palkkiota ja toiminnan perimmäinen syy on halu saada toiselle hyvää (Pessi & Oravasaari 2011, 71), oli toiminut vahvana, ohjaavana motiivina toimintaan hakeutumiselle alusta asti ja rakentui analyysissäni sille annettujen merkitysten kautta vahvimmaksi toimintaan osallistumiseen ohjanneeksi

motiiviksi. Suurimmalle osalle haastateltavista halu auttaa kohdistui nimenomaan lapsiin ja nuoriin, mutta joukossa oli myös vapaaehtoisia, jotka olivat pohtineet pitkäänkin auttamisen kohdettaan esimerkiksi lasten ja nuorten sekä vanhusten välillä. Auttamisen halun motiivi rakentui osan haastateltavien kohdalla omien aiempien kokemusten kuten oman lapsuuden kautta. Myös omat tunteet ja arvot kuten lämpimät tunteet lapsia ja nuoria kohtaan heidän ollessa ”lähellä sydäntä” rakensivat vapaaehtoisten kokemuksissa auttamisen merkitystä. Osa puolestaan ei tuonut esiin motivaation muodostumiseen vaikuttaneita kokemuksia sen tarkemmin vaan auttamisen halu koettiin yksinkertaisena, jopa itsestään selvänä syynä suunnata vapaaehtoistoiminnan pariin.

Pauliina: ”Okei, no tota minkä takia sä alun perin hakeuduit mukaan tähän toimintaan?”

H1: ”Vaan koska lapset on niinku ollu lähellä sydäntä ja just koska oma lapsuus ei ollu se paras mahdollinen niin tota et jos voi jollaki tavalla auttaa jotakuta toista”

H5: ”Ei siinä mulla mitään monimutkaisempaa ajatusta ollut kuin se että halus ja pystyis oikeesti auttamaan näitä nuoria”

Auttamisen halu korostui erityisesti keskusteltaessa syistä hakeutua mukaan vapaaehtoistoimintaan, mutta sai merkityksensä haastateltavien kertomuksissa ja kokemuksissa läpi haastatteluiden ja vapaaehtoisuran eri vaiheiden. Auttamisen halun korostuminen haastateltavien joukossa ei ollut yllättävä tai poikkeuksellinen motiivi lähteä mukaan vapaaehtoistoimintaan, jos sitä peilaa aiempiin vapaaehtoistyön motiiveita koskeviin tutkimuksiin suomalaisessa yhteiskunnassa. Auttamisen orientaatio ja halu auttaa näyttäytyvät tutkimuksesta toiseen olevan kiinnostuksen ydin vapaaehtoistyöhön mukaan lähtemisessä ja siinä jatkamisessa (esim. Yeung 1999 & 2005b). Myös monissa aiemmissä pro gradu-tutkielmissa vapaaehtoistyöhön sitoutumisesta auttamisen halu on noussut keskiöön tulosten kohdalla tarkasteltaessa motiiveja, jotka ovat ohjanneet vapaaehtoistyötä tekeviä henkilöitä aloittamaan ja jatkamaan toiminnassa (esim. Hynynen 2015, Utti 2009).

Kaikilla haastateltavilla altruistinen halu auttaa ei välttämättä ollut ollut alkuperäinen vahvimmin omaa osallistumista ohjannut motiivi vaan motiivit lähteä

mukaan toimintaan olivat rakentuneet itsekkäistä syistä ja lähtöisin omista tarpeista kuten tarpeesta saada itselle jotain enemmän kuin antaa toiselle. Toimintaan mukaan lähtemisen ja mukana olon myötä auttamisen halu oli kuitenkin tulkintani mukaan alkanut korostua entistä merkityksellisempänä motiivina tehdä vapaaehtoistyötä. Joidenkin haastateltavien kohdalla analyysini perustui vahvemmin omaan tulkintaani ja analyysini tarkasteluun kriittisesti, mutta jotkut haastateltavista sanoittivat tämän vahvasti itse ja tarvetta tulkinnalle ei oikeastaan jäänyt.

H4: ”Et silloin ku mä laitoin sen hakemuksen nii se oli just enemmän sellane puhtaammin ja halus saada ite tavallaan saada siitä ite enemmän mut et kyl mulla oli jo siin koulutusvaiheessa ja muussa just se että mä haluan myös tehdä sen työn hyvin ja et siit on oikeesti apua niiku jolle kulle. Et ehkä haluaa jotenkin tuntee itensä tärkeeks mut sit toisaalta tullu myös se et pystyis auttaa ihmisii jotka kuitenkin tarvii jonkinlaista apua”

Auttamiseen motiivina voidaankin nähdä sisältyvän myös itsekkäitä auttamismotiiveita, joissa yhtenä itsekkäänä auttamismotiivina voidaan tarkastella yksilön tarvetta kokea arvostusta ja saada myönteistä palautetta (Marjovuori 2014). Marjovuon (2014, 20) mukaan auttamishalu voi elää sopusoinnussa esimerkiksi sen kanssa, että vapaaehtoistyö on yksilölle keino edistää omaa uraa. Auttaminen siis itsessään voi olla epäitsekkäs motiivi, mutta samaan aikaan sen avulla voidaan pyrkiä saamaan itselle jotain arvokasta kuten palautetta tai arvostusta, jotka kietoutuvat niin hyödyllisenä olemisen kokemukseen kuin tarpeeseen kokea itsensä tärkeäksi. Näitä kokemuksia ja tarpeita tulen käsittelemään seuraavaksi.

7.1.2 Hyödyllisyyden kokemus

Toisena merkityksellisenä kokemuksena vapaaehtoisten kertomuksissa korostui hyödyllisyyden kokemus. Teemana hyödyllisyyden kokemus pitää sisällään monia hyvin erilaisia ja poikkeavia hyödyllisyyteen liittyviä kokemuksia. Haastateltavien puheesta tulkitsin hyötyä käsiteltävän kokemuksissa niin saatuna hyötynä itselle, oman toiminnan kautta koettuna hyödyn toteuttamisena toisille sekä ajan hyödyllisenä käyttämisenä.

Puhuttaessa itselle saatavasta hyödystä korostui ehdottomasti vapaaehtoistyön kokeminen hyödyllisenä välineenä omalla uralla. Hyödyllisyyden kokemus rakentui vapaaehtoisten puheessa vapaaehtoistyölle annetun merkityksen eli näkemyksen käyttäen vapaaehtoistyötä välineenä pärjätä työhaussa ja kartuttaa itselle meriittejä ansioluetteloon, kautta. Vaikka asiasta puhuttiin avoimesti, tulkitsin sen olevan myös jotenkin arka tai haastateltavien itsensä mielestä sosiaalisesti vähemmän hyväksyttävä syy tehdä vapaaehtoistyötä kuten seuraavassa katkelmassa.

H4: *"Hmm...emmä tiää, mulla oli ehkä semmonen, kauhee sanoo tälleen, mut mulla oli puhtaasti, tai ei nyt voi sanoo puhtaasti mut aika silleen hyötynäkökulma tässä, et täst voi olla jotain hyötyä ja tän voi vaikka laittaa cv:seen joskus ja et saattais myös saada kokemusta sellasesta just vaiks niiku nuorten kanssa toimimisesta ja semmosesta jonkinlaisesta ohjauksesta..."*

Henkilökohtaisen hyödyn tavoittelu vapaaehtoistyöstä näyttäytyy mukaan lähtemisen motiivina myös esimerkiksi Kärkkäisen (2014, 49) pro gradu-tutkielmassa, jossa Merimieskirkolla vapaaehtoisena työskentelevät vapaaehtoiset kokivat tärkeäksi lähtöön motivoijaksi mahdollisuuden hyötyä siitä itse. Edellistä hyödyllisyyden kokemusta, jossa vapaaehtoistyö koettiin merkitykselliseksi hyödyksi itselle, enemmän haastateltavien kokemuksissa tulkitsin korostuvan kuitenkin kokemusten siitä, että saa ja pystyy olemaan hyödyksi toiselle ihmiselle. Omaa aikaa, osaamista ja elämäkokemusta haluttiin käyttää hyödyllisellä tavalla muiden hyväksi.

Pauliina: *"No me ollaankin jo vähän tässä sivuttu tota et mitä tää toiminta, toiminta sulle antaa? Että se on sulle semmonen..."*

H1: *"Se on yks vapaa-ajan öö...vapaa-ajan hyödyllinen käyttötapa. Siis nimenomaan et jos ei pelkästään sitä omaa mukavaa etsitä vaan että antaa omasta hyvästäan toiselle"*

Pauliina: *"Millasia odotuksia sulla oli silloin niiku tota verkossa tehtävää nuorisotoimintaa kohtaan tai verkkovapaaehtoistoimintaa kohtaan ylipäätään? Mitä sä tavallaan odotit ja odotat edelleen saavas siltä?"*

H2: *"Et ehkä vähän sitä semmosta et ajatteli niiku et tulee hyvää mieltä ja fiilistä et tekee noin jotain järkevää sen sijaan et ku kattoo vaikka Netflixii. Et tekee niiku jotain kivaa vapaa-ajalla ja muutenki ku ite käyttää tai on niiku netissä muutenkin nii miksei niiku tekis osalla ees siit ajasta jotain järkevää. Siis jotain jolla on jotain merkitystä"*

Haastateltavien kohdalla hyödyllisyyden kokemus ei muodostanut siis selkeästi ainoastaan kokemuksesta että on ollut tai haluaa olla hyödyksi toisille vaan tässäkin hyödyllisyyden kokemuksessa kokemus rakentui merkityksenannoista myös itselle saataville asioille kuten ilon ja mielekkyyden kokemuksille. Kokemuksissa yhdistyi tarve käyttää vapaa-aikaansa itselle mielekkäällä, mutta samalla muille hyödyllisenä ja omasta mielestä järkevällä tavalla. Näitä kokemuksia on helppo peilata luvussa 2.3 käsittelemääni Stebbinsin & Grahamin määritelmään, jossa he määrittelevät vapaaehtoistoiminnan hyödyllisen vapaa-ajan näkökulmasta, jossa vapaaehtoistoimintaan osallistuminen määritellään hyötynä sekä itselle että toiselle. Tämä määritelmä vapaaehtoistoiminnalle on määritelmistä yksi tuoreimmista ja kuvastaa hyvin aikamme henkeä vapaaehtoistyön kontekstissa; vapaaehtoistyötä tarkastellessa korostuu niin organisaatioiden, autettavien kuin yhteiskunnankin samaa hyötyä, mutta samaan aikaan yksilön näkökulma auttajan roolissa korostuu. Yeungin (2005b,116) mukaan monien kohdalla vapaaehtoistoiminta voi tyydyttää toivetta täyttää vapaata kuten tyhjäksi koettua aikaa.

Kokemus siitä, että ei ole ollut kenellekään hyödyksi esimerkiksi työvuoron aikana saattoi puolestaan toisinaan herättää jonkinlaisia turhautumisen tunteita vapaaehtoisissa ja sai pohtimaan, oliko vapaaehtoistyölle annettu aika käytetty hyödyllisesti. Kokemus siitä, ettei ollut kenelläkään hyödyksi rakentui tilanteista, joissa vapaaehtoinen ei ollut työvuoronsa aikana pääsyt keskustelemaan yhdenkään nuoren kanssa tai keskusteluita oli vain harvakseltaan. Nämä kuvatut tuntemukset vahvistivat osaltaan hyödyllisyyden saamisen merkityksenantojen tärkeyttä sitoutumiselle analyysivaiheessani.

Pauliina: *"Mutta tota onks sulla ikinä ollu sellasta että sä ajattelisit että tää ois vaikka vienyt sulta jotain pois tai tuonut jotain haastetta?"*

H7: *"Vapaa-aikaa on vienyt pois"*

Pauliina: ”Ootko sä sitten kokenut sen jotenkin huonona puolena tai jotain?”

H7: ”Öö...En. Ainakaan...Tai siis sillon on turhauttanut joo jos istut kolme tuntii ja sulla ei oo yhtään keskustelua niin sit se on tuntunut vähän siltä että noo oisin mä nyt voinut...Toki siis joo tulee siin sitten tehtyy toisinaan jotain muutakin samalla siis silleen kun oot kotona ja teet mut et toki ku se sitoo sut siihen tietokoneeseen kiinni niin siinä mielessä niissä päivissä on tullut sellainen turhautumisen tunne et no höh, ei yhtään keskustelua ja niiku tähän meni nyt kaksi tuntia tietyllä tavalla mut sit taas toisaalta ei se kaks tuntia nyt oo elämästä paljon et siinä mielessä en kuitenkaan koe et se ois vienyt mitään pois multa”

Toisaalta yksikään vapaaehtoisista ei kokenut hyödyttömyyden tunnetta ja kokemaansa ajanhukkaa asiana, joka olisi vaikuttanut esimerkiksi toiminnassa jatkamiseen. Toimettomana oleminen ja hyödyttömyys olivat asioita, jotka saatettiin silti kokea myös kuormittavana osana vapaaehtoistyötä.

H5: ”...Ja vaikka siellä välillä tietysti käy silleen et istut siinä koneella ja kaks tai kolme tuntia ja sinä koko aikana puhut joko kahden tai kolmen nuoren kanssa nii tietysti pitää niiku olla siinä valmiina puhumaan koko ajan mut kuitenkin kaikki se aika mitä käytetään siihen odotteluun nii se on sitten varmaan sitä öö raskaampaa henkistä osuutta”

Kuormittavuuden kokemukset aikoina, kun ei päässyt hyödyntämään aikaansa ja panostaan eivät nekään asettuneet tekemieni päätelmien mukaan vapaaehtoisten kokemuksissa syiksi, jotka tekisivät vapaaehtoisena toimimisesta merkityksetöntä tai vaikeuttaisivat toimintaan sitoutumista.

H5: ”...Mut siis en mä oo ikinä silti miettiny tai ajatellut et se multa mitään pois veis et mä tiän et mä ite tähän ilmottauduin ja kuhan ei nyt mitään hermoromahdusta tulee niin niin sanotusti pitää jaksaa tai sanotaan niiku et mun omasta puolesta pitää jaksaa”

Hyödyllisyyden kokemuksen vastakohta eli hyödyttömyyden kokemus ja sen vahva esiintulo haastatteluaineistossani osaltaan vahvasti tulkintaani siitä, että kokemus siitä, että voi olla hyödyksi sekä itselle että toiselle, oli haastatteluun osallistuneiden vapaaehtoisten kohdalla merkittävä tekijä, joka motivoi ja saa sitoutumaan toiminaan.

7.1.3 Oman merkityksellisyyden kokemuksen vahvistaminen

Hyödyllisyyden kokemuksen kanssa usein rinta rinnan kulki haastateltavien puheessa kokemus itsestä merkityksellisenä ja tärkeänä. Haastateltavat puhuivat siitä, kuinka vapaaehtoistyö vahvisti kokemusta siitä, että on tärkeä ja osaava ihminen sekä luotettava ja turvallinen aikuinen lasten ja nuorten elämässä. Tämä kytkeytyi vahvasti jo aiemmin kuvaamani motiiviin, jossa auttamisen halun sisälle kytkeytyy tarve kokea arvostusta ja saada myönteistä palautetta toiminnasta. Vaikka kukaan vapaaehtoisista ei asettanut puheessaan ensisijaiseksi motiivikseen lähteä toimintaan tai jatkaa siinä kokemusta omasta merkityksellisyydestään, kertoi moni sen olevan yksi keskeisimmistä asioista, joita toiminnasta itselle sai.

Pauliina: *”Jos sä voisit ja haluisit vielä sanottaa mulle niin mitä se toiminta oikeestaan antaa sulle ja sun elämään?”*

H6: *”No siitä tulee hyödyllinen olo. Joo. Että se niin...hyvältä tuntuu sellanen ihmisten jeesaaminen. Siitä tulee hyödyllinen ja hyvä olo ihmisenä”*

Monille vapaaehtoisille oli tärkeää tuntea olevansa lasten ja nuorten elämässä aikuinen, johon voi luottaa ja joka voi olla avuksi. Tämä korostui tulkintojeni mukaan erityisesti niiden vapaaehtoisten kohdalla, jotka eivät itse olleet vanhempia, mutta halusivat olla osa lasten ja nuorten elämää.

H2: *”Tietysti siitä tulee itelle tärkeä fiilis et et tota pystyy auttaa nuorii ja olee niille niiku aikuinen tyyppi joka kuuntelee nii se on ollu mun mielest tosi kiva”*

Keskusteltaessa siitä, mikä motivoi jatkamaan tulevaisuudessa toimintaa ja mitä odottaa, että toiminta voisi vielä antaa itselle, sai vapaaehtoisten puheessa tarvittavana olemisen kokemus paljon sijaa. Kokemus siitä, että heitä tarvitaan ja tarvittavana oleminen rakensi myös tunnetta omasta merkityksestään tässä maailmassa. Yksi haastateltavista koki hyvin vahvasti merkityksellisyyden tunteen tarpeen ja kertoikin ”narkkaavansa” tätä tunnetta. Narkkaamisella viitataan puhekielessä yleensä huumeiden käyttöön, minkä myötä tulkitsin ”narkata”-sanon käytön kuvaamassa omaa tarvetta olla tarvittavana, kuvaavan

kokemusta vahvasta tarpeesta juuri tällaisiin kokemuksiin vapaaehtoistyössä. Tarve kokea itsensä tarpeelliseksi ja sen tunteen saavuttaminen saattoi siis tulkintani mukaan olla jopa koukuttava.

H4: *"Niin tota ihan siis vaan sitä että semmosta emmä tiedä niiku semmosta hyvää mieltä tai siis semmosta että saa niiku sellasen emmä tiä oikee tarvittavana olemisen kokemuksen tai semmosen että myös semmosen tunteen siitä että pystyy jotenkin niiku auttaa siinä hetkessä ees vähäsen jotain toista ja silleen nii kyl mä luulen et ne on sellaisia perusjuttuja joiden takia monet tekee näitä juttuja ja niiku aina vaan "narkkaa" sitä tunnetta"*

Aineistostani vahvasti tunnistettava ja tulkittavissa oleva vapaaehtoisten tarve tuntea itsensä tarpeelliseksi ei sekään ole poikkeuksellinen tulos peilattaessa aiempiin tutkimuksiin jo 1980-luvulta sekä 2000-luvulta. Salmelinin ja Lehtosen (1989) kvantitatiivisesti toteutetussa tutkimuksessa lähimmäistyöntekijöiden motiiveista käy ilmi, että itsensä tarpeelliseksi tuntemisen motiivi oli lähimmäistyöntekijöillä toiseksi merkittävin motiivi olla mukana toiminnassa. (Yeungin 1999, 43 mukaan.) Vapaaehtoisuutta tarkasteltaessa tartutaan usein saaminen-antaminen-vastapariin. Aineistossani oman merkityksellisyyden kokemukset asettuivat selkeästi asiaksi, jonka vapaaehtoiset kokevat toiminnasta itselle saavansa. Esimerkiksi Yeung (2005b, 110) kuvaa tutkimuksessaan tutkittaviensa vapaaehtoisten korostaneen *emotionaalisia palkintoja* joita he toiminnasta saivat. Näihin emotionaalisiin palkintoihin lukeutuu myös koettu tunne siitä, että ihminen kokee että häntä tarvitaan. Tällaiset emotionaaliset palkinnot voidaan Yeungin (2005b, 111) mukaan määrittää antamisen kautta saamiseksi, minkä tulkitsin olevan haastattemieni vapaaehtoisten kohdalla ennemminkin tietoinen tavoite, mutta myös mahdollisesti tiedostamaton, mutta mielekäs sivutuote vapaaehtoistoiminnasta.

7.1.4 Helppous

Vaikka jokainen haastateltava vapaaehtoinen halusi puheessaan korostaa sitä, miten vapaaehtoistoiminta ei ole vienyt heiltä mitään pois ja he ovat kokeneet sen mahdollistavan heille mielekkään ja hyödyllisen tekemisen ja vapaa-ajan käytön, korostui heidän kokemuksissaan samaan aikaan tarve siihen, että jatkaakseen ja kokeakseen vapaaehtoistoinnassa mukana olemisen itselle mielekkääksi ja motivoivaksi, tulee toiminnan olla heille helppoa. Helppous korostui haastatteluaineistossa aina päätöksestä lähteä mukaan juuri Pelastakaa Lasten verkkovapaaehtoistoimintaan, nykyhetken aktiivisuudessa sekä tulevaisuuden näkymissä. Niin vapaaehtoiseksi rekrytointi, koulutus, aloittaminen ja toiminnassa mukana oleminen kuvattiin useamman vapaaehtoisen kokemuksissa ”äärettömän helpoksi”.

Kaikkia vapaaehtoisia yhdisti halua tehdä töitä nimenomaan lasten ja nuorten parissa ja heidän hyväksi. Suurin osa haastattelemistani vapaaehtoisista oli löytänyt Pelastakaa Lasten vapaaehtoistoiminnan sattuman tai tuttavien kautta. Osa oli päätenyt vapaaehtoistoiminnan pariin opintojensa kautta. Useimmilla näiden syiden lisäksi korostui motiivina mahdollisuus tehdä vapaaehtoistyötä kotoa käsin. Etätyönä tehtävä vapaaehtoistyö, jossa omat työvuorot saa itse valita, koettiin äärettömän helppona tapana tehdä vapaaehtoistyötä. Euroopan parlamentti (2008,11) on perustellut verkkovapaaehtoistyötä ja sen tarpeellisuutta nimenomaan sillä, että se antaa mahdollisuuden vapaaehtoistoimintaan niille jotka esimerkiksi ajallisten haasteiden tai henkilökohtaisten mieltymysten vuoksi eivät voi tai halua tehdä vapaaehtoistyötä esimerkiksi fyysisesti paikan päällä.

H8: *”Ei ollu lähpirissä ketään joka ois tehny tällaista duunia, nuorisoduunia, ja mä ajattelin et olis kiinnostavaa ja sit mä tosiaan lähdin kattomaan tahoja, mitkä sitä tekee ja löyty PeLa ja sit vielä tää et PeLalla on tää verkkotoiminta mitä voi himasta käsin tehdä ja mikä on hirveen kätevää sit ilta-aikaan toimii niinkin”*

H9: *”Tärkee tekijä oli kyllä se et sä pystyit niiku määrittelee ite oman niiku et paljon sä pystyt antaa sitä aikaa ja silleen”*

Helppouden merkitys vapaaehtoistyössä rakentui siis vahvasti autonomian kokemuksen kautta. Vapaaehtoisilla on mahdollisuus itse määrittää työvuoronsa sekä paikka, mistä käsin he tekevät vapaaehtoistyötä. Samaan aikaan joustavuus ja mahdollisuus määritellä itse, milloin ja kuinka paljon vapaaehtoistyötä tekee ilman, että joku pyytää tekemään, saivat merkityksiä osan vapaaehtoisista kokemuksissa aktiivisuutta ja sitoutumista vähentävänä tekijänä. Muutama vapaaehtoisista koki, että olisi tehnyt enemmän työvuoroja jos olisi pyydetty tekemään eikä odotettu itse aktiivisesti tarjoutuvan työvuoroon.

Pauliina: *”Mites sitten nyt kun sä oot toiminut tässä vapaaehtoisena niin miten sä koet, että millaista sun sitoutuminen on ollut?”*

H6: *”Että semmosta semilöyhää mut kyl mä olen huomaavinani et seillä niiku riittää vapaaehtoisia että en koe niiku mitään paineita sen suhteen. Et ehkä sitten jos olis tilanteessa että niitä olis vähemmän niitä vapaaehtoisia nii sit mä tekisin enemmän vuoroja jos olis hanakampi tarve...”*

Vapaaehtoisten kokemukset siitä, että vapaaehtoistoimintaan osallistumisen helppous niin mukaan hakeutumisesta kuin siinä mukana olemisessä ja jatkamisessa, motivoivat ja tekivät toiminnan mielekkääksi, osoittaa tulkintani mukaan verkkovapaaehtoistoiminnalle asetettujen raamien ja tavoitteiden vastaavan hyvin vapaaehtoistyölle ja –toiminnalle asetettuja määritelmiä ja tavoitteita. Toimintaan osallistuminen Pelastakaa Lapset ry:n verkkovapaaehtoistoiminnassa on omaehtoista ja pitkälti vapaaehtoisen itsensä määrittelemää. Kuten Lehtinen (1997, 21) jopa hieman kärjistäen toteaa, vallan talutusnuorassa vapaaehtoistoiminta tukehtuu ja myös tähän nojaten tulkitsen autonomian ja joustavuuden edistävän vapaaehtoisten motivaatiota ja sitoutumista toimintaan. Samaan aikaan kuitenkin omaehtoisuus ja vähäinen ulkopuolelta tuleva määrittely toiminnalle saattoivat tehdä sitoutumisesta ”semilöyhää” kuten edellä esitetystä sitaatista yksi haastateltavista kuvaa. Tämä osaltaan kuvaa mielestäni Lehtisen esittämää vapaaehtoistoiminnan periaatetta, jonka mukaan vapaaehtoistoimintaa on tuettava, mutta ei määrättävä (Lehtinen 1997, 21).

Koska omaa aktiivisuuttaan ja työmääräänsä pystyy tässä vapaaehtoistoiminnassa säätämään vahvasti itse, esiintyvät vapaaehtoistoiminnan kuormittavuuden kokemukset hyvin vähäisinä, jopa olemattomina haastateltavien kuvatessa kokemuksiaan. Vapaaehtoiset kokivat verkkotyöskentelyn ja sen mukanaan tuoman anonymiteetin ja etäisyyden yhteydenottajiin helpottavan vapaaehtoistyötä ja siinä henkisesti jaksamista.

H7: ”Et se on harvinaista että mä niitä jäisin mieltii. Että kyllä se on heipat ja sit menee tietokone kiinni enkä mä niitä jää mieltii. Jos oisin kasvotusten heidän kanssa tekemisissä niin tilanne ois eri ja niistä vois jäädäkin jotain erilailla mulle”

Kuormittavuudelta pyrittiin myös suojautumaan joko tietoisesti tai tiedostamatta mielenkiintoisen ilmiön avulla, johon liitettiin myös helppouden kokemus. Vapaaehtoisten kokemuksista tulkitsin, että tietynlainen nuorten vastuuttaminen omasta tilanteestaan ja elämästään muovasi vapaaehtoisten kokemuksia vapaaehtoistyötänsä helpoiksi.

H3: ”Et tää on hyvin semmosta kevyttasolla olevaa vapaaehtoistyötä. Et ku en jää murehtimaan niitä lapsia, jotka ovat minulta apua pyytäneet ja mä ajattelen et jos ne pyytää apua niin kyllä ne pyytää uudestaankin jos ne tarttee”

Kuten edellä oleva sitaatti kuvaa, eivät vapaaehtoiset kokeneet olevansa vastuussa apua tarvitsevista lapsista ja nuorista, vaan vastuu omasta tilanteesta nähtiin olevan nuorella itsellään.

Lähtökohtaisesti nykypäivän yhteiskunnassamme kritisoidaan vahvasti avun tarpeessa sekä esimerkiksi syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten poiskäännyttämisestä ja pallottelua sektoroituneessa asiantuntijajärjestelmässä ja institutionaalisissa käytännöissä. Käytännössä tämä tarkoittaa kritiikin kohdistumista vastuun siirrosta toisille: milloin yksityiselle sektorille, kolmannelle sektorille tai perheille ja niissä eläville yksilöille. (Heino 2009, 6.) Tulkintani mukaan tässä kohtaa aineistoni tarkastelua nousee esiin motiivien ristiriita haastateltavieni kohdalla. Samaan aikaan, kun he kertoivat hakeutuneensa mukaan toimintaan auttaakseen lapsia nuoria ja tulkitsin heidän puheestaan

heidän motivoituvan ja sitoutuvan toimintaan kantaakseen vastuuta yhteiskunnassa, jossa lapsia ja nuoria ei esimerkiksi julkisen sektorin voimin pystytä tarpeeksi tukemaan ja vastuu valuu kolmannelle sektorille, tapahtuu heidän mielessään ja kokemuksissaan yhteiskunnallinen ilmiö yksilön tasolla. Vastuu ollaan valmiita ottamaan ikään kuin hetkeksi, mutta samaan aikaan vastuu pallotellaan jo seuraavalla ihmiselle, luukulle tai instituutiolle. Vaikka tiedostan selkeästi, että vapaaehtoistyön tarkoitukseen ei missään olosuhteissa kuulukaan kokonaisvaltainen tai pidempijaksoinen vastuunkanto autettavista henkilöistä ja tutkimusten mukaan verkkoauttaminen on ensisijaisesti välietappi avunhakemisprosessissa (Ylönen 2016), näen tähän seikkaan tarttumisen äärimmäisen hedelmällisenä tarkastellessani tutkielmani tuloksia niiden laajemmassa yhteiskunnallisessa kontekstissa luvussa 8.

Se, että vapaaehtoiset eivät jääneet murehtimaan tai kantaneet vastuuta kohdalleen osuneista yhteydenottajista korostui erityisesti niiden vapaaehtoisten kohdalla, jotka olivat koulutukseltaan alalla työskenteleviä ammattilaisia. Heillä oli tulkintani mukaan vahvempi ymmärrys omien keinojen rajallisuudesta suhteessa nuoriin ja heidän elämäntilanteisiinsa.

Pauliina: ”Joojoo. Ootko sä kokenut tai miten sä oot kokenut tai ottanut mitään niitä keissejä silleen kontolles?”

H7: ”En oo varmaan mut se ei johdu tai ku emmä tiedä, mut se varmaan tulee siitä ammatillisuudesta ja siis en pysty, tai siis pystyn nimenomaan ymmärtää et mä en niiku voi kantaa kaikkia niitä murheita itselläni”

Tulkitsin tämän olevan merkittävä tekijä kuormittavuuden kokemusten vähentäjänä tässä vapaaehtoistyössä, joka sisällöltään ja vaatimuksiltaan voidaan yleisesti ottaen kokea myös kuormittavaksi ja vaativaksi vapaaehtoistyön muodoksi, vaikka haastatteluun osallistuneet vapaaehtoiset eivät sitä niin kokeneetkaan. Verkkotyöskentely mahdollisti vapaaehtoisten kokemuksissa myös tilanteen ohjaamisen ja rajaamisen ja helpotti vapaaehtoisten kokemuksen mukaan ahdistavien tunteiden ja keskusteluiden käsittelyä.

H3: ”Ja siinä ku pystyy kuitenkin tekemään niin hyvin rajat siinä. Vaikka siinä keskustelussakin et miten paljon antaa että sitten voi olla lyhytsanaisempi jos

tuntuu siltä että se keskustelu tavallaan tuntuu et se vois mennä ahdistavampaan suuntaan tai muuta...Ja siinä voi vielä ottaa helpommin semmosen vielä ulkopuolisemman roolin ilman että sitä (yhteydenottaja) huomaa”

Verkkotyöskentely mahdollisti siis vapaaehtoiselle ikään kuin vallan käytön suhteessa yhteydenottajaan eli autettavaan lapseen tai nuoreen. Tämä kokemus on hieman päinvastainen verrattuna Ylösen (2016, 67) tutkimustuloksiin nuorten verkkoauttamisen mahdollisuuksista, jossa vallan käytön mahdollisuutta tarkasteltaessa korostuu nuoren mahdollisuus käyttää valtaa verkkokeskustelun aikana. Ylösen (2016, 67) mukaan verkko mahdollistaa nuorille enemmän valtaa kuin mitä on saatavissa perinteisissä kasvokkaisissa keskusteluissa ja verkko näyttäytyy nuorille paikkana, jossa hän voi keskustella kontrollivapaasti omista asioistaan ilman, että hänen toimijuuttaan rajoitetaan. Vaikka vapaaehtoiset kokivat mahdollisuuden tilanteiden rajaamiseen vahvana, on myös tärkeää huomioida, että lähtökohtaisesti Pelastakaa Lapset ry:n verkkovapaaehtoistoiminnassa noudatetaan periaatetta siitä, että yhteyttä ottava nuori asettaa rajat esimerkiksi keskustelun kestolle.

7.1.5 Ammatillisen kehittymisen mahdollisuus

Koska joukossa oli jonkun verran kasvatus- ja sosiaalialan ammattilaisia sekä opiskelijoita, korostui motiiveissa tehdä juuri tätä vapaaehtoistyötä myös halu kehittää itseään ammatillisesti. Vapaaehtoistoiminta lasten ja nuorten verkkopalveluissa koettiin mahdollisuutena jatkaa jo taakse jäänyttä työtä, täydentää osaamista nykyisessä ammatissa sekä mahdollisuutena täydentää meneillään olevia opintoja ja työkokemusta.

Yhden haastateltavan aiempaan työnkuvaan oli kuulunut opiskelijoiden ohjaaminen opiskelu- ja työelämäteemoihin liittyen, ja toimimisen vapaaehtoisena Suunta-palvelussa hän koki mahdollisuutena pitää yllä ammattitaitoaan.

H3: *"Mä olin ite päättänyt et mä en oman työn puolesta niiku osana omaa työtäni haluu enää tehdä tämmöstä työelämäorientaatiota mut sen takii mä haluan myös ite pitää yllä niit taitoja et tää on niiku täydennyskoulutuksen omaista"*

Yeungin (2005b, 125) mukaan vapaaehtoistyön motiiviteemoihin liittyykin usein myös kokemus vapaaehtoistoiminnasta palkkatyön jatkeena ja myös tämän tutkielman aineistossa vapaaehtoiset antoivat vapaaehtoistoiminnalle merkityksen palkkatyön jatkeena tai sitä täydentävänä asiana elämässään.

Alalla jo työskentelevät ja pitkääkin uraa tehneet vapaaehtoiset kokivat tämän tyyppisen vapaaehtoistoiminnan itselle luontevana väylänä toimia vapaaehtoisena. Yhdelle ammattilaiselle nuorten ohjaamistyö oli vahva elämäntapa, jonka ulottuminen vapaa-ajalle tuntui tärkeältä.

H7: *"Mä oon varmaan kans ihmisenä sellainen joka haluu auttaa muita ja sit se on niiku osa minua et oikeestaan koko elämä tai siis 95 prosenttii niiku ajasta jonka oon hereillä niin mä vaan ohjaan ihmisiä. Et se on niiku se mun juttu varmaan vaan sitten. Se on vaan mun juttu sain mä siitä palkkaa tai en"*

Erilainen työskentelymuoto tuttujen teemojen ympärillä rakensi kokemusta omasta pystyvyydestä alalla ja syvensi ja monipuolisti omaa ammattiosaamista. Aiemmassa vapaaehtoistyön motiivitutkimuksessa vapaaehtoistyön onkin todettu antavan joillekin ihmisille myös puhdasta työkokemusta. (Kuuluvainen 2016, 45, Yeung 2005b, 110).

H7: *"tuntuu jotenkin sellaselta että "tätä mä nyt ainakin pystyn tekee" ja sit toisaalta se kehittää sitä omaa työtä et miten verkko-ohjaus periaatteessa sitten onnistuu"*

H6: *"Mun tausta vaikuttaa siihen, että se on tavallaan jo mun työ että olen ammattilainen siinä ihmisten jeesaamisessa"*

Vapaaehtoistoiminta koettiin myös mahdollisuutena kerryttää työkokemusta silloin, kun sitä ei vielä muuten juurikaan ollut. Haastateltavista yksi opiskeli parhaillaan alan korkeakoulututkintoa mahdollisuus kehittää omaa osaamistaan ja kerryttää työkokemusta alalta jo ennen valmistumista saivat merkityksensä vapaaehtoistoimintaan motivoivina tekijöinä. Vapaaehtoisena toimiminen

mahdollisesti myös ohjaajan työhön tutustumista ja sen itselle sopivuuden testaamista ”leikkimällä”, kuten haastateltava itse asian ilmaisi.

Pauliina: *”No mites nyt kun sä oot ollu tässä toiminnassa mukana tietyn ajan niin millaista se on ollut tää toiminta sitten sun mielestä? Miten sä oot kokenut sen?”*

H4: *”Se on tavallaan miellyttävää et voi niiku leikkii semmosta tota öö asiantuntevaa aikuista jota ne niiku...mitä ne varmaan niiku olettaa et siel niiku on...Et saahan tosta tosi kovan semmosen itsetuntoboostin”*

Yllä haastateltava kuvaa saavansa ”kovan itsetuntoboostin” tekemällä vapaaehtoistyötä. Pessin & Oravasaaren (2011, 71) mukaan altruistisenkin toiminnan sisälle mahtuu sisäisiä palkkioita, joista itsetunnon kohotus on yksi. Kun vapaaehtoistoimintaa tehdään tarjoten henkistä apua ja tukea, mitä myös Pelastakaa Lasten verkkovapaaehtoistoiminta osaltaan on, vapaaehtoisuus saa myös itsensä toteuttamisen ja oman identiteetin vahvistumisen merkityksiä (Sorri 2005, 138). Jakob (Sorri 2005, 131–132 mukaan) on määritellyt tutkimuksessaan vapaaehtoistyyppisiä joista yksi on ”Uranousu luottamustoimien avulla”. Kun vapaaehtoistyötä ja luottamustoimia käytetään keinona nousta esimerkiksi sosiaalisesti korkeaan asemaan, saa vapaaehtoisuus välineellisen merkityksen kuten myös omasta aineistostani ja seuraavasta esimerkkisitaatista on tulkittavissa.

Pauliina: *”Mitkä on semmoisia tekijöitä jotka tavallaan lisää sun sitoutumista ja motivaatiota toimii tässä mukana?”*

H4: *”No varmaan taas niiku et ku siel on ollu ekana se oman kokemuksen lisääminen ja se et oikeesti pystyny liittää jotenkin kaikkeen ja pystyy niiku no nii pystyy hyödyntää työelämässä ja pystyy soveltaa sitä oppimaansa ja saanu siihen jotain konkreettista”*

Omat professionaaliset suunnitelmat voivat olla merkittävä tekijä vapaaehtoistyöhön suuntautuessa. Uran alkuvaiheessa, kun työkokemusta on vasta vähän, voi vapaaehtoisuus olla hyödyllinen väline työn saantiin. Esimerkiksi Yhdysvalloissa vapaaehtoistyö nähdään tärkeänä tekijänä työnhaussa. (Marjovuori 2014, 60.)

Ne vapaaehtoiset, jotka eivät parhaillaan opiskelleet tai työskennelleet alalla eivät haastatteluissa ilmaisseet mielenkiintoaan hakeutua alan opintojen tai työn pariin vaan kokivat vapaaehtoistoiminnan erilliseksi palaseksi elämässään ja määrittivät sen vapaa-ajan tekemiseksi tai harrastukseksi, jossa saattoi parhaimmillaan oppia jotain uutta.

7.2 Sitoutumisen kokemukset

Edellisessä kappaleessa kuvatut, aineistostani nousseet ja analysoimani motiivit toimivat haastattelemieni vapaaehtoisten motivaation pohjana ja osina, joiden pohjalta vapaaehtoiset sitoutuvat vapaaehtoistyöhönsä ja rakentavat vapaaehtoistoimintansa merkityksellisyyden kokemusta. Vapaaehtoistoiminta sisältää paljon eri osa-alueita, jonka takia halusin tässä tutkimuksessa selvittää, mihin vapaaehtoiset oikeastaan kokevat vapaaehtoistyössään sitoutuvansa. Analyysini pohjalta aineistosta nousi esille selkeästi kolme vahvaa teemaa, jotka kuvastivat niitä asioita, joihin vapaaehtoiset kokivat sitoutuvansa. Näiden teemojen alle asettui lisäksi joitakin täydentäviä teemoja, jotka olivat osa analysoimiani kolmea yläteemaa.

7.2.1 Apua tarvitsevat lapset ja nuoret

Keskusteltaessa vapaaehtoisten kanssa siitä, mihin he kokevat vapaaehtoistyössään sitoutuvansa, saivat jokaisen puheessa yhteyttä ottavat nuoret ja heidän auttamisensa ja tukemisensa paljon merkityksen antoja ja tulkitsin vapaaehtoisten sitoutuneen toiminnassa ennen kaikkea apua tarvitseviin lapsiin ja nuoriin. Sitoutuminen auttamaan nuoria oli keskeinen syy ja motiivi tehdä juuri tätä vapaaehtoistyötä ja kuten yksi haastateltavista totesi, nuoriin sitoutuminen koettiin vapaaehtoistyön perustavankin laatuksena:

H4: *”Mm...Emmä nyt tiä haeks sä tätä mut mulle tuli niiku ekana mielee se mut et siihen kohtaamiseen et mä oon niiku sitoutunu tavallaan ottamaan vastaan ihmisten kysymyksiä ja ongelmia tai siis silleen et se on niiku se mitä mä niiku aattelen ylipäättään tuosta työstä et mikä se sen perustavan laatuinen tarkoitus on”*

Kuten edellä yksi vapaaehtoisista kuvaa, on hän sitoutunut lasten ja nuorten kohtaamiseen, jota hän pitää tällaisen vapaaehtoistoiminnan muodon perustavanlaatuisena tarkoituksena. Marjovuon (2014, 36-37) mukaan

vapaaehtoistyö edustaakin nimenomaan kohtaamisen maailmaa, joka toimii nykyajan ihmisen elämässä vastapainona muun muassa hierarkioille ja esineellistyneille organisaatioille. Osalle vapaaehtoisista kokemus sitoutumisesta nuoriin rakentui vahvasti aikaan ja paikkaan sitoutumisen kautta, eikä välttämättä jatkuvaa sitoutumisen kokemusta apua tarvitseviin nuoriin koettu, kuten seuraavan haastateltavan kohdalla.

H6: *”Mä en niiku koe olevani missään toiminnassa mukana. Et sit ku mä otan sen jonkun vuoron niin mä oon siinä tavallaan niiku sen aikaa sitten näitten nuorten kanssa. Oon siinä tavallaan aika tosi yksin.”*

Kokemus sitoutumisen ylettymisestä vain tiettyyn aikaan kuten yhteen työvuoroon näyttäytyi toisinaan myös tietoisena valintana, jolla pyrittiin juuri aiemmin kuvaamaani helppouteen ja tietynlaiseen kuormituksen vähentymiseen.

H3: *”Et sen illan ehkä mietin että toivottavasti ne nyt menee tekemään yhtään mitä me puhuttiin nii sit ne on jo aika paljon pidemmällä ja sit se on that’s it ja sit ne kato mun elämästä...Et tällasella ajatuksella ne voi jättää sinne niin se on myöskin hirveen helppo tapa et ku se on se anonyymi kohtaaminen”*

Verkossa tehtävälle vapaaehtoistyölle onkin yhteiskunnassamme annettu Tuomaalan (2018) mukaan vahva helpon leima, joka välittyi myös vapaaehtoisten kokemuksista. Jos asiaa lähestyisi yhteydenottajan eli autettavan lapsen tai nuorten näkökulmasta, on huomionarvoista, että esimerkiksi Ylösen (2016, 67) tutkimuksessa verkkoauttamista tarjoavien palveluiden haasteena palveluiden käyttäjien näkökulmasta puolestaan näyttäytyvät nimenomaan toiminnan tarkat, ajalliset raamit. Suuri osa nuorista jää tämän myötä palveluiden ulkopuolelle ja keskustelut saatetaan kokea liian lyhytkestoisina, jonka voi mielestäni ajatella asettuvan vasten yllä esittämäni vapaaehtoisten kokemusta, jossa anonyymiuden ja tiettyyn ajalliseen jaksoon paikantuvan kohtaamisen ajatellaan olevan ”hirveen helppo” tapa auttaa nuorta. Vapaaehtoisen näkökulmasta tarkasteltuna esimerkiksi Yeungin tutkimuksessa (2005b, 114) mahdollisuus asettaa rajoja omassa toiminnassaan ja sen tärkeys korostuvat kuitenkin nimenomaan vapaaehtoisia sitouttavana ja motivoivana tekijänä.

Vaikka nuoriin sitoutuminen nousi esiin jokaisen haastateltavani kokemuksissa, osa vapaaehtoisista pohti myös mahdollisuutta sitoutua nuoriin juurikin anonymiteetin takia, sillä verkossa tehtävä työ nuorten parissa on täysin anonymia niin vapaaehtoisena toimivalle aikuiselle kuin nuorillekin. Anonymius ja anonymiteetti koettiin merkitykselliseksi sitoutumisen kokemusta rakentaviksi tekijöiksi. Osa vapaaehtoisista kokikin sitoutuneensa ensisijaisesti siihen, että Pelastakaa Lapsilla on käytössään luotettavia ja turvallisia aikuisia, joihin lapset ja nuoret voivat apua tarvitessaan ottaa yhteyttä verkon välityksellä. Keskusteltaessa sitoutumisen kokemuksista nuoriin, pohtivat vapaaehtoiset samalla myös rooliaan Pelastakaa Lasten vapaaehtoisena ja sitä, mikä heidän sitoutumisensa taustaorganisaatioon oli.

H8: *"No koska se toiminta on anonymia niin ei voi sanoa tavallaan et kokee sitoutuvansa niihin nuoriin...Et mihin mä koen ehkä sitoutuneeni on käytettävissä olevien aikuisten verkostoon"*

H2: *"No ehkä niihin nuoriin kuitenkin kaikkein eniten. Vaik siis eihän ne tiedä että mä oon siellä tai et vaik mä katoaisin nii eihän ne sitä tietäis...Ja jos mä en vaik pääse kuukauteen tekemään vapaaehtoisena vuoroa nii emmä kuitenkaan sit pode mitään huonoo omatuntoo mut että toisaalta sit kuitenkin kokee sitoutuvansa niihin nuoriin et ei niinkään kyl PeLalle mut ehkä niihin nuoriin sit enemmän"*

Sitoutumista nuoriin pohdittiin ikään kuin myös vertailemalla sitoutumista taustalla vaikuttavaan organisaatioon ja vaikka sitoutuminen nuoriin koettiin ristiriitaisena verkossa tapahtuvan, anonymin keskustelun takia, koettiin sitoutumisen nuoriin olevan silti vahvempaa kuin organisaatioon, jonka kautta vapaaehtoistyötä tehdään:

H5: *"Enemmän niiku niihin nuoriin jotka ottaa yhteyttä tai heidän auttamiseensa kuin sitten miten mä sen nyt sanoisin johonkin melkeen kasvottomaan järjestöön. Pelastakaa Lapset nyt on harvinaisen kasvollinen järjestö mut kuitenkin"*

Sitoutumisen kokemus nuoriin rakentui osaltaan siis sille annetuille merkityksille suhteessa kokemuksiin siitä, miten merkitykselliseksi taustaorganisaatio koettiin.

Kokemukset sitoutumisen kohteesta peilasivat tulkintani mukaan vahvasti myös kokemuksiin omasta hyödyllisyydestä ja tarvittavuuden tunteesta sekä haluun olla avuksi lapsille ja nuorille. Kaikki haastattelemani vapaaehtoiset kuvasivat kokemuksiaan sitoutumisestaan tarkoituksenaan olla avuksi, hyödyksi ja käytettävissä näille nuorille, joihin he kokivat sitoutuvansa. Motiivit, jotka olivat ohjanneet toimintaan mukaan lähtemistä motivoivat siis myös olemaan mukana toiminnassa.

7.2.2 Pelastakaa Lapset ja vapaaehtoisten yhteisö

Pelastakaa Lapset tai sen rooli vapaaehtoistyön kohteen valintaan vaikuttajana eivät nousseet keskeiseksi toimintaan mukaan lähtemisestä keskusteltaessa. Kuten jo edellisessä kappaleessa hieman kuvasinkin, nousi kuitenkin sitoutumisen kohteista keskusteltaessa haastateltavien puheessa hiljalleen esiin myös ajatukset ja kokemukset taustaorganisaation roolista ja merkityksestä. Sitoutuminen Pelastakaa Lapsiin organisaationa koettiin vapaaehtoisten puolelta loppujen lopuksi hyvin vähäisenä suhteessa muihin asioihin joihin vapaaehtoiset kokivat sitoutuvansa. Tulkitsin taustaorganisaatioon sitoutumisen kokemuksen olevan heikkoa tai neutraalia nimenomaan sen kautta, mille muille asioille he antoivat merkityksiä sekä myös suoraan siitä, miten he itse kokemustaan organisaatioon sitoutumisesta sanoittivat. Tulkitsin sitoutumisen organisaation olevan joko neutraalia tai vähäistä, mutta ei kuitenkaan kenenkään haastateltavani kohdalla kielteistä. Pelastakaa Lapset koettiin vapaaehtoisten näkökulmasta hyvänä ja mielenkiintoisena organisaationa tämän tyyppisen vapaaehtoistyön tekemiselle, mutta samaan aikaan vapaaehtoiset kokivat, että taustaorganisaationa olisi periaatteessa voinut olla mikä tahansa muukin järjestö, joka mahdollistaa ja toteuttaa samantapaista vapaaehtoistoimintaa.

Pauliina: *”No mites sä koet tän PeLan roolin osana tätä kaikkea? Miten sä koet sen roolin sun sitoutumisessa esim?”*

H7: *”No aika silleen heikosti. Itse en mitenkään nimeä itseäni ees PeLan vapaaehtoiseksi. Että mä olen vaan ihminen joka tekee PeLan kautta vapaaehtoistyötä ja sitten semmosia ihmisiä on tässä muitakin...Toisaalta mä sit*

sitoudun kannattamaan PeLan työtä kuitenkin ja sit niiku sitä verkkotyötä...Mä oon ollut ihan tyytyväinen minun ja Pelan suhteeseen näin”

H4: ”Periaatteessa et jos jollain toisella organisaatiolla esim. MLL ois tällainen samanlainen niin mä en ehkä välttämättä näe et miks mä välttämättä olisin just PeLalla mut et ehkä just ku se on silleen iso ja tunnettu organisaatio ni ehkä just semmonen joka tekee just nyt semmosta työtä niin monella alalla ja osa-alueella mitkä itteeki kiinnostaa nii totta kai se on semmonen helposti lähestyttävä ja kuitenkin semmonen et mä en koe sitä minä haittaavanakaan tekijänä. Ja sit jos miettii siis silleen niiku jollain työntekijätasolla niin kovasti kyllä tykkään miten nää tätä hoitaa ja pyörittää kaikki”

Vaikka vapaaehtoiset kuvasivat kokemuksiaan taustaorganisaatioon sitoutumisesta lähinnä vähäiseksi, heikoksi tai neutraaliksi, ja ajatus vahvasta sitoutumisesta jäi etäiseksi, tulkitsin kokemuksissa olevan piirteitä organisaatioon samaistumisesta ja sisäistämisestä, joissa yksilö muun muassa arvostaa ryhmän arvoja joihin kuuluu sekä arvomaailma ja asenteet, joita organisaatio heijastelee vastaavat pitkälti henkilön yksilöllisiä arvoja (Jokivuori 2002, 17). Vapaaehtoiset kuvasivat kannattavansa Pelastakaa Lapset ry:n työtä ja kokevansa tämän sen myötä myös helposti lähestyttävänä organisaationa.

Edellä esitettyjen sitaattien tavoin myös muiden haastatteluun osallistuneiden vapaaehtoisten kokemukset olivat hyvin samansuuntaisia. Erityisesti haastateltavat olivat tyytyväisiä suhteeseensa työntekijöiden kanssa, jotka Pelastakaa Lapsissa koordinoivat ja ohjasivat vapaaehtoistoimintaa. Tulkitsinkin organisaatioon sitoutumisen tapahtuvan haastattelemini vapaaehtoisten kohdalla nimenomaan Pelastakaa Lasten työntekijöiden kautta, sillä keskusteltaessa taustaorganisaation teemasta, vapaaehtoisten puheessa korostui yksittäisten työntekijöiden merkitys. Työntekijät, jotka olivat tulleet tutuiksi aina rekrytointiprosessista ja koulutuksista asti ja jotka näyttäytyivät vapaaehtoistyön arjessa tukena ja apuna, jos siihen oli tarvetta, koettiin tärkeiksi. Tämä tulos poikkeaa jonkin verran vapaaehtoistyön sitoutumiseen liitetystä näkemyksestä, jonka mukaan vapaaehtoistyöhön sitoutuminen on monimutkainen prosessi, jossa sitoutuminen esimerkiksi organisaatioon tapahtuu harvoin jonkun henkilön tai henkilöiden kautta (Yeung 2005b).

Erityisesti vapaaehtoiset arvostivat työntekijöiden luottoa vapaaehtoisia kohtaan sekä joustoa vapaaehtoistyön suhteen silloin, jos sitä tarvitsi. Vapaaehtoiset arvostivat myös korkealle konkreettista apua ja tukea työvuorojensa aikana ja kokivat mahdollisuuden avun saamiselle tärkeänä.

Pauliina: *"Miten sä sit oot kokenut PeLan osana tätä sun vapaaehtoisuutta?"*

H8: *"No niiku ihan hirveen semmosena joustavana ja jotenkin semmosena tahona joka luottaa vapaaehtoisiiin ja meitä ei kytätä...Että ei hirveesti kytätä perään mut sit halutessaan on kuitenkin aina tukee, et sitä siellä on. Samaan aikaan niiku sitä vapautta ja tukea. Et hirveen hyvin toimii heillä se vapaaehtoisten tukeminen työntekijöiden puolelta"*

H1: *"X tai Y tai millon kukakin on siel takapäivystäjänä niin se on tavattoman hyvä se takapäivystäjän rooli et jos tulee niiku homma et nyt on tämmönen ja tämmönen tilanne että mihin mä otan yhteyttä tai jotain niin sieltä kyllä heti kerrotaan. Että on tavattoman tärkeä ja ne ei oo koskaan moittinut siitä että mä en vaikka ite eti vaan ne auttaa sitten. Haluaa tehdä tän vapaaehtoisille mahdollisimman helpoks. Arvostan kovasti tätä niiden tekemää työtä"*

Tulkitsin työntekijöiltä saadun tuen sekä toisaalta mahdollisuuden työskennellä vapaaehtoistyön parissa joustavasti ja itsenäisesti asioiksi, jotka ylläpitivät ja edistivät halua jatkaa juuri Pelastakaa Lasten vapaaehtoisina. Helppous ja mahdollisuus vaikuttaa omaan toimintaansa motiivina vapaaehtoistyöhön hakemiselle oli tulkintani mukaan vastannut odotuksia ja toisaalta myös saatu apu ja tuki, olivat muodostuneet merkityksellisiksi vapaaehtoisille ja tuottaneet kokemuksen mukavasta ja helposta tavasta tehdä vapaaehtoistyötä. Olikin mielestäni haastavaa tulkita, olivatko kyseessä sitoutuminen Pelastakaa Lapset ry:n työntekijöihin vai heidän mahdollistamiinsa työskentelymuotoihin, jotka koettiin tärkeiksi ja arvokkaiksi. Kaiken kaikkiaan organisaatioon sitoutumisessa ja sen kokemuksissa näyttäytyi mielestäni piirteitä siitä, miten työ, tässä kontekstissa vapaaehtoistyö, koettiin saman aikaan merkitykselliseksi sekä yksilölle että organisaatiolle. Tämä tulkintani heijasteli myös Keskisen (2005, 26) määrittelyä sitoutumisesta, jossa työntekijä sisäistää ja ottaa vastuun omasta panoksestaan työhön niin, että se hyödyttää sekä yksilöä sen tekijänä että samalla palvelee myös organisaatiota.

Vaikka Pelastakaa Lasten verkkovapaaehtoistyö koettiin vapaaehtoisten keskuudessa itsenäisenä, joskus jopa toiminnasta irrallisena työvuoroihin sidottuna tekemisenä, nousi vapaaehtoisten puheessa esiin työntekijöihin ja heidän kanssaan tehtävään yhteistyöhön sitoutumiseen lisäksi myös kokemuksia yhteisöllisyydestä vapaaehtoisten kesken.

H5: *"Jotenkin tuntuu että se niiku se meidän oma X:n johtama verkkovapaaehtoisryhmä on paljon lähempänä kuin tää varsinainen järjestö..."*

H2: *"Enkä mä oo niiku kokenu mitään hankaluuksia et kaikki on niiku ollu vaan tosi ystävällisii PeLan porukasta ja eikä oo koskaan ollu niiku mitään ongelmaa kenenkään kanssa. Et oon kokenu silleen itteni tosi tervetulleeks ja et ollu siks tosi mukavaa ja sillee samanmielistä"*

Vapaaehtoisten jakaessa ajatuksiaan ja kokemuksiaan toiminnasta ja sen mukanaan tuomasta yhteisöllisyydestä sai teknologian käyttö vahvimman merkityksen yhteisöllisyyden kokemuksen rakentumisessa. Vuorojen aikana vapaaehtoiset pitivät yhteyttä toisiinsa sekä Pelastakaa Lasten työntekijään joko chatin tai Skypea kautta. Näissä keskusteluissa vapaaehtoiset voivat tervehtiä ja vaihtaa kuulumiset vuoron aluksi, jakaa kokemuksiaan sekä pyytää tarvittaessa neuvoa muilta. Tällaisen yhteydenpidon vapaaehtoiset kokivat mielekkääksi.

H6: *"Enhän me edes muista niiden oikeita nimiä enkä nickiä että sitten mä vaan muistan et "aa hei me ollaan tehty ennenkin yhdessä" sit tietyllä tavalla et sit jos sattuu että ollaan työntekijät ja vapaaehtoiset samoissa vuoroissa usein niin sit muistaa et me on niiku oltu paljon keskenämme. Ja sitten on tietenkin se että Skypea keskustellaan ja no nuorethan ei sitä tiedä, mutta että niin se on toisaalta hauskaa keskustella niissä että vaikka ne onkin ihan sellasia irrallisia yhen illan juttuja aina mut se on niiku sit hauska et voi sit vuoron aikana keskustella välil jostain ihan muusta"*

Työvuorojen ulkopuolella vapaaehtoiset ja työntekijät pitivät yhteyttä yleensä Whatsappin ryhmäkeskustelun kautta. Ryhmässä jaetaan ajankohtaista infoa, hälytellään vuoroihin sekä saatetaan keskustella myös vapaammin kuulumisten tai vitsien kautta. Whatsappin käyttö koettiin haastattelemieni vapaaehtoisten

kesken positiivisena, yhteisöllisyyttä ja joukkoon kuulumisen tunnetta lisäävänä keinona.

H3: *”Tää on häkellyttävää kun mulla ei muuten kauheen usein piippaa whatsapp eikä tota silleen et siel on 10 viestii päivässä niin se on hauskaa olla siellä ja se mitä se mulle antaa on myös hassu yhteisö. Osa on nimettöminä ketkä sitä käyttää ja kirjoittelee mut se et niiku kuuluu johonkin et emmä ees tunne ketään eikä siinä silleen tutustu mut on hauskaa että se pirisee”*

Haastattelemani vapaaehtoiset olivat onnistuneet kokemaan yhteisöllisyyttä ja sitoutumaan omalla tavallaan vapaaehtoisten yhteisöön kokonaan tai lähes kokonaan virtuaalisesti. Pöyriän ja Saaren (2013) mukaan yhteisöllisyys voi rakentua virtuaalisestikin, kunhan kasvokkaista vuorovaikutusta ja säännöllisiä tapaamisia ei unohdeta täysin. Kasvokkaisen vuorovaikutuksen sekä säännöllisten tapaamisten puuttuminen toiminnasta eivät olleet estäneet yhteisöllisyyden kokemuksen syntymistä, mutta tulkitsin, että tietynlainen anonyymius myös kanssavapaaehtoisten välillä hankaloitti määrittelyä ja kokemusta siihen, mihin yhteisöön verkossa toimivat vapaaehtoiset kokivat kuuluvansa vai kokivatko he yhteisöllisyyttä lainkaan. Esimerkiksi Heinonen (2008, 89–90) määrittelee yksilöiden käsitysten yhteisöstä ja yhteisöllisyydestä muovautuvan määrittäjästään käsin, henkilökohtaisista lähtökohdista ja yhteisöllisyys ja tunne siitä, että meillä on jotain yhteistä ja yhteen liittävää on monimutkainen kokemusten ja tunteiden sarja. Yeungin (2005b) tutkimuksen mukaan vapaaehtoistoiminta voi tarjota tekijälleen merkityksellisen sosiaalisen yhteisön silloinkin, kun vapaaehtoinen osallistuu toimintaan vain harvoin ja yksin.

7.2.3 Yhteiskunnallisen tietoisuuden ja ajattelun avartuminen: henkilökohtainen rooli ja vastuu yhteiskunnassa

Keskustellessani vapaaehtoisten kanssa heidän sitoutumisen kokemuksista, teema omasta roolista ja vastuusta yhteiskunnassa kulki jokaisen haastateltavan puheessa mukana läpi keskusteluiden. Osalle haastateltavista vastuunottaminen yhteiskunnan toiminnassa oli jo toimintaan hakeutuessa ja koulututtautuessa vahva, ohjaava motiivi.

H7: ” Ja kun mä tiesin miten tärkeätä se on niin sitten mä lähdin siihen mukaan...Omasta mielestäni mä sitoudun tässä myös yhteiskunnalliseen tehtävään”

Toisille taas ajatus omasta mahdollisuudesta vaikuttaa ja kantaa vastuuta yhteiskunnassa oli rakentunut vasta toiminnassa mukana olemisen myötä. Tietoisuuden lisääntyessä niin yhteiskunnallisesta tilanteesta kuin omista mahdollisuuksista vaikuttaa niihin, myös halu tehdä juuri tätä vapaaehtoistyötä vahvistui. Alla olevassa sitaatissa yksi haastateltavista kuvaa, kuinka ymmärrys yhteiskunnallisesta tilanteesta ja oma mahdollisuus olla osana parantamassa sitä avartui itselle jo toimintaan hakeutuessa ja kouluttautuessa:

H3: ”kun ne nuoret joiden kaa mä olen työni puolesta ollut tekemisissä ei oo mitään syrjäytyneitä tai vaarassa syrjäytyä et niiku monesti verrattuna keskiarvoon niin hyvin toimeentulevia ja niil on ne perusedellytykset selvitä elämästä nii se on tavallaan niiku se mun näkökulma nuoriin. Niin sitten kun muut kerto siellä koulutuksessa et mikä on heidän syy tavallaan tulla niin sit tavallaan jo siinä tajus et todella siel on paljon ihmisiä, jotka tarttis...et niiku apua tarvitaan ja se varmaan että mä pystyn siinä auttamaan nii se vahvisti sitä et tää on varmaan just se tapa millä mä tällä hetkellä pystyisin eniten tekemään vapaaehtoistyötä maailmassa”

Useampi haastateltava kuvasi käsityksen omasta mahdollisuudestaan vaikuttaa yhteiskunnassa kasvaneen toiminnassa mukana olemisen aikana ja merkityksellisyyden kokemukset käytyjen keskusteluiden kautta olivat rakentaneet ajatusta siitä, miten yksittäisillä teoilla yksilöä varten voidaan rakentaa tulevaisuuden yhteiskuntaa. Tämä ajatus kiteytyy hyvin esimerkiksi seuraavassa sitaatissa:

H8: ”No kyl se antaa jotenkin sen merkityksellisyyden siitä että voi sitä omaa vapaa-aikaansa käyttää jonkun yksilön hyödyksi. Pyytettömästi. Ja sit jotenkin samaan aikaan kantaa kortensa kekoon siitä et miettii, et sit ne ihmiset, sitten kun oon vanhainkodissa, niin on niitä jotka pyörittää tätä maailmaa ja tän työn myötä mä tiedän, et ne on hyvii tyyppi. Et jotenkin sitä miettii, et sit ku mä oon vanha ja avuton niin nää on ne ihmiset, jotka tekee ne päätökset et miten tässä yhteiskunnassa ne asiat tehdään”

Esimerkiksi Euroopan parlamentin mietinnössä (2008) vapaaehtoistyön roolista todetaankin, että vapaaehtoistyöhön osallistumisen kautta kansalaiset saavat lisää vaikutusmahdollisuuksia ja vaikutusmahdollisuuksien lisääminen puolestaan parantaa heidän itseluottamusta ja motivaatiota. Samalla, kun tehdyn vapaaehtoistyön myötä käsitys omista mahdollisuuksista vaikuttaa yhteiskunnassa oli kasvanut, oli vapaaehtoistoiminta tulkintani mukaan ollut osaltaan muovaamassa myös vapaaehtoisten ajattelua laajemmin ja ollut osaltaan vaikuttamassa siihen, että heidän yhteiskunnallinen tietoisuutensa oli lisääntynyt.

H7: ”Et kyllä tästä on saanut semmosen tunteen että saa niiku auttaa ja koska nyt siis tiedän taas toisaalta sen toisenkin puolen et jos opiskelijat ja nuoret jää ilman apua niin tiedän mihin johtaa se tie. Et ku se maailman julmuus, että ku se on niiku koventunut ja koventunut. Että kyllä musta on tullut vähän tällainen yhteiskunnallinen mieltijä. Yritän nykyään parantaa maailmaa kaikilla mahdollisilla tavoilla”

Henrietta Grönlundin (2012) pohtii väitöskirjatutkimuksensa tulosten pohjalta vapaaehtoistyötä tekevien nuorten aikuisten roolia yhteiskunnassa ja nostaa esiin myös edellä esitettyihin tuloksiin peilattavissa olevan ajatuksen: osallistumalla vapaaehtoistyöhön henkilö voi osallistua ja vahvistaa jo olemassa olevaa arvopohjaansa ja tulla myös valveutuneemmaksi. Vapaaehtoistoiminta, jossa yhdistyy sitä tekevän ihmisen henkilökohtaiset arvot ja samalla näkemys maailmasta, voi muodostua yksilölle myös sosiaalisesti ”statementiksi” ja olla väylä vaikuttaa muun muassa yhteiskunnallisiin arvoihin. (Grönlund 2012, 80.) Kuten jo luvussa 3.2 Helkamaan (2015b, 14) viitaten toin esille, sen minkä ihminen kokee tärkeäksi ja toiminnanarvoiseksi, hän yleensä myös tekee. Myös tässä aineistossa käsitys yhteiskunnan tilanteesta ja nuorten hyvinvoinnin tilanteesta lisäsivät tulkintani mukaan myös halua tehdä asioita paremmaksi, mikä osaltaan vahvisti entisestään jo toimintaan mukaan lähtiessä vapaaehtoisia vahvasti ohjannutta motiivia; auttamisen halua. Oma arvopohjainen lähtökohta vastuuseen yhteiskunnassa, tietoisuuden lisääntyminen ja kokemus siitä, että pystyi vaikuttamaan yhteiskunnallisesti, sai siis tulkintani mukaan vapaaehtoiset myös sitoutumaan toimintaan vahvemmin.

7.3 Toiminnassa jatkaminen

Viimeisessä osiossa tuloksiani esittelen niitä asioita, jotka vapaaehtoiset kokivat merkitykselliseksi ja motivoiviksi tekijöiksi toiminnassa jatkamiselle. Tuon myös esiin niitä asioita, joiden vapaaehtoiset ajattelivat vaikuttavan toiminnassa jatkamiseen sekä tekijöitä, jotka he kokisivat mahdollisesti lisäävän motivaatiota ja sitoutumista toimintaa kohtaan.

7.3.1 Elämäntilanne

Elämäntilanne ja siihen liittyvät tekijät olivat haastateltavien keskuudessa ehdottomasti vapaaehtoistoimintaan sitoutumista ja sen tulevaisuutta kaikista vahvimmin määrittävä tekijä. Kysyessäni vapaaehtoisilta suoraan, mikä voisi olla ensisijainen syy sille, että lopettaisi tämän vapaaehtoistyön, vastasi heistä jokainen ensimmäisenä elämäntilanteeseen liittyvät syyt.

Pauliina: *"No onko sulla mielessä mitään sellaista asiaa, joka vaikuttaisi ensisijaisesti siihen, että sä et jatkais tätä?"*

H5: *"Mm...Siihen tarvittais varmana omassa elämässä joku aika iso mullistus"*

H7: *"No varmaan se et jos elämä vois muuttua ja mullistua jotenkin pahasti et rupeisin tekee jotain iltaduunia tai semmosta et se ois sellanen mikä tappais sen"*

Elämäntilannetta lähestyttiin tämän kysymyksen kohdalla myös siitä näkökulmasta, että alkujaankin juuri tähän toimintaan oli päädytty sen takia, että se kestäisi elämäntilanteen muutokset horjuttamatta sitoutumista. Yksi haastateltavista oli onnistunut sovittamaan vapaaehtoistyön muuttuneisiin elämäntilanteisiinsa jo kuuden vuoden ajan. Kokemukset, joita vapaaehtoistoiminnan aikana oli koettu, vastasivat sille asetettuja odotuksia.

H9: *"Mulla oli siis silloin kun tässä alotin kolme pientä lasta joiden kanssa olin kotona ja halusin vähän tehdä jotain hyvää siis niiku vapaaehtoistyötä mut sit kumminkin aika ei riitä paljoon niin sit ku tätä pystyy tekee kuitenkin etänä ja silleen oman aikataulun mukaan ku mies on töissä ja hän matkustaa ja valmentaa ja silleen niin oon pystynyt ite määrittelee paljon pystyn antaa sitä aikaa"*

Lähes jokainen haastateltava korosti sitä, että elämäntilanteen pitäisi ”mullistua” merkittävästi, jotta toiminnassa mukana jatkaminen ei olisi heidän kohdallaan mahdollista, kuten esimerkiksi yllä olevat sitaatit kuvaavat. Myös Yeungin (1999) tutkimustuloksissa elämäntilanteeseen liittyvät seikat kuten työtilanne tai terveys, näyttäytyvät vahvoina jatkamista määrittävinä tekijöinä. Samoin Emmi Utin (2009, 87) pro gradu-tutkielman tuloksissa elämäntilanne nousee vapaaehtoisten sitoutumista vahvimmin määrittäväksi tekijäksi. Tulkitsin, että toiminnassa lopettaminen vaatisi isoja mullistuksia elämään siksi, että lähtökohtaisesti Pelastakaa Lasten verkkotoiminta koettiin vapaaehtoisten kesken valmiiksi hyvin joustavaksi ja helpoksi ja se oli sovitettavissa moniin elämän varrella muuttuviinkin perhe- ja työtilanteisiin.

7.3.2 Tarve: taustaorganisaation odotukset ja yhteiskunnan tila

Toisena, selkeänä seikkana sitoutumisen jatkumiseen vapaaehtoisten kokemuksissa sai merkityksensä tulevaisuuden tarve heidän ajalleen ja panokselleen. Sen lisäksi, että vapaaehtoistoimintaa koordinoivat työntekijät koettiin tärkeänä taustatukena vapaaehtoistyölle, koki osa vapaaehtoisista heidän roolinsa tulkintani mukaan myös työnantajana. Sitoutuminen koettiin olevan yhteydessä myös ylhäältä päin tuleviin odotuksiin ja määräyksiin. Tämä näkyi kokemuksena siitä, että vapaaehtoinen itse ei ole ainoa, joka määrittelee omaa toiminnassa mukana olemista ja jatkamista vaan myös työntekijöillä nähtiin olevan paikkansa siinä, tulisiko vapaaehtoistyö jatkumaan. Sen lisäksi, että Pelastakaa Lasten suunnasta osoitettava tarve vapaaehtoistyötä tekeville ihmisille koettiin yhtenä omaa jatkamista määrittävänä tarpeena, puhuivat monet vapaaehtoiset myös laajemmasta, yhteiskunnan puolelta tulevasta tarpeesta ja sille annetusta merkityksestä.

Mielikuva Pelastakaa Lapsista ja vapaaehtoistoiminnassa mukana olevista työntekijöistä työnantajina rakentui analyysissäni kahden tasoiseksi; osa vapaaehtoisista koki tulkintani mukaan heidät vahvemmin työnantajiksi ja auktoriteetiksi, jolla on oikeus irtisanoa ns. työsuhde, tässä kontekstissa vapaaehtoistyösuhde, tai vaihtoehtoisesti määrittää se, kuinka paljon aikaansa vapaaehtoisen pitäisi säännöllisesti käyttää työhön.

H1: *"Haluun jatkaa niin kauan kun ne mut täällä pitää. Kai ne sit kertoo mulle kun voin siirtyä vähän sivummalle"*

H7: *"Kyl se enemmän ois joku henkilökohtaisen elämän syy sitten enemmän miksi en jatkais. Ehkä sit jos PeLalta tulis joku määräys et pitäis kerran viikossa olla tekemässä niin sit se ei ois enää kauheen palkitsevaa"*

Vapaaehtoisten kokemuksissa ja käsityksissä korostuivat ajatukset, jotka eivät ole sellaisia millaiseksi vapaaehtoistyö tai esimerkiksi sen johtaminen määritetään. Kuuvalaisen (2016, 9) mukaan vapaaehtoistyön johtaminen tarkoittaa ytimeltään sitä, että vapaaehtoisille luodaan mahdollisuudet toimia ja tavoitella yhteisön päämääriä, ei niinkään isojen päätösten tai linjausten tekemistä. Toisaalta ammattimaisesti eli palkallisesta työntekijästä käsin koordinoitussa vapaaehtoistoiminnassa työntekijöiden ja vapaaehtoisten roolit ja toimenkuvat ovat selvästi erotettu toisistaan ja vapaaehtoiset ikään kuin työskentelevät työntekijöille (Kuuvalainen 2016, 18) ja tästä näkökulmasta asiaa tarkastellessani vapaaehtoisten kokemukset ovat mielestäni tulkittavissa hyvin luonnollisiksikin, työntekijä-vapaaehtoinen-asetelman asettamaksi tilaksi, johon ei välttämättä sisälly suurempaa kokemusta esimerkiksi valta-asetelmasta.

Toiset vapaaehtoiset puolestaan eivät tulkintani mukaan ajatelleet Pelastakaa Lapsien roolia ylhäältä päin tulevana auktoriteettina tai heidän työnsä määrittäjänä, mutta kokivat taustaorganisaation tarpeet ja niille heidän omissa kokemuksissaan antaman merkityksen määrittävänä tekijänä omalle sitoutumiselleen ja toiminnassa mukana jatkamiselle. Oma panos vapaaehtoistyöhön käyttämään aikaan määräytyi resurssiajattelun kautta; kuinka paljon Pelastakaa Lapset tarvitsee heidän aikaansa, ei kuinka paljon he haluavat antaa aikaansa toiminnalle.

H3: *"Koen et PeLalaiset on sellasia hyväntahtoisia kanssamatkustajia ja tietysti täst löytyy riittävä määrä vapaaehtoisia et myöskään mulle ei ikinä tuu sellainen tunne et pitäis tehdä enemmän. Tai että heillä vaikka ois resursseista puutetta ja aina vois varmaan ottaa enemmän vastaan nii se et ei siel tuu minkäänlaista semmosta tunnetta että annanko nyt tarpeeksi tai tekisitkö enemmän, voisitko tehdä jotain? Ja en tiedä kuuluuks tai ei semmosta varmaan kuuluiskaan missään vapaaehtoistyössä ollakaan"*

H6: *”Jos tulis niiku työntekijöiden puolelta ilmi että mua niiku tarvittais enemmän niin tekisin myös enemmän. Mut et tällä hetkellä tuntuu olevan riittävästi niitä vapaaehtoisia mutta sitä en sitten tietenkään tiedä onks siellä tällä hetkellä sitten ihmisiä tekemässä vapaaehtoishommia enemmän kuin aika antais periks mutta samalla periaatteella että ”koska mua tarvitaan” et ku ite oon vähän enemmän silleen että ”koska mua ei tarvita”*

Resurssiajattelu on helppo liittää kolmannen sektorin vapaaehtoistyön raameihin, sillä sen nähdään vahvistavan auttamistyössä käytettäviä voimavaroja eli resursseja (Mykkänen-Hänninen 2007, 11). Samaan aikaan tarkastellessa vapaaehtoisuutta yksilön näkökulmasta tulisi sen idealistisimmallaan olla toimintaa josta ei makseta tekijällensä palkkaa ja sitä tehdään omasta tahdosta (Euroopan parlamentti 2008), ei minkään instituution tai organisaation tarpeista käsin.

Ulkopuolelta tuleva tarve sitoutumista määrittävänä tekijänä ei rajoittunut vapaaehtoisten kokemuksissa ainoastaan konkreettiseen, toimintaa ylläpitävän organisaation tarpeeseen vaan tarve koettiin myös laajempaan ja mielestäni abstraktimpaan, yhteiskunnan asettaman tarpeena.

Pauliina: *”Entäs mitä sä ajattelet, mitkä on sellaisia asioita joiden ajattelet jatkossa pitävän yllä sun sitoutumista tähän toimintaan?”*

H5: *”Siis ihan varmaan se että ei ainakaan varmaan koskaan tuu pula niistä nuorista ketkä tarvii sitä kuuntelevaa korvaa. Tai siis se vaan on niin tärkeätä työtä”*

Pauliina: *”Mitkä on sellaisia asioita joita sä pidät merkityksellisimpinä sen kannalta, että haluat tehdä tätä jatkossakin?”*

H3: *”Oon mä aina tienny että on ongelmia maailmassa mut tässä on nyt semmone niiku havahtuminen. Että asioille voi tehdä pienelläkin panoksella jotain nii ku se ei enää unohdu samalla tavalla ja tän myötä ei oo niiku mahollista että keskittyisin enää vaan itteeni ja omaan hyvinvointiin”*

Yhteiskunnallisen tarpeen ja vapaaehtoisten tietoisuuden siitä tulkitsein kietoutuvan juurikin ajatukseen kolmannen sektorin tehtävästä hyvinvointivaltiossamme ja sille annetulle merkitykselle myös vapaaehtoisten henkilökohtaisissa ajatuksissa ja kokemuksissa.

Aiemmin kuvaamani tietoisuuden lisääntymisen myötä vahvistunut sitoutuminen omaan rooliin ja vastuuseen yhteiskunnassa tuli esiin myös ajatuksissa oman vapaaehtoisuran tulevaisuudesta. Osa vapaaehtoisista koki, että tiedostettuaan sen tarpeen, joka yhteiskunnan puolelta tämän tyyppisen nuorten auttamistyöhön tuli ikään kuin myös velvoitti tekemään vapaaehtoistyötä jatkossakin. Tiedon lisätessä tuskaa, ei mahdollisuus keskittyä vapaa-ajalla vain itseensä tuntunut enää vaihtoehdolta.

7.3.3 Realistiset käsitykset ja odotukset omasta toimijuudesta

Tulkintani mukaan halua sitoutua toimintaan tulevaisuudessakin vahvisti realistiset käsitykset ja odotukset omasta toimijuudesta. Käsityksillä omasta toimijuudesta tarkoitan tässä kontekstissa ensinnäkin käsitystä siitä, että vapaaehtoiset kokivat pärjäävänsä vapaaehtoistehtävässään ja saivat tälle kokemukselle myös vahvistusta. Samaan aikaan realistinen käsitys omasta toimijuudesta tarkoitti realistista käsitystä siitä, mihin kaikkeen omalla toiminnallaan pystyi vaikuttamaan ja miten pystyi hyväksymään sen. Nämä käsitykset ja kokemukset olivat muodostuneet konkreettisen auttamistyön arjessa, jossa vapaaehtoiset saivat nuorilta palautetta ja kohtaamiset chatin kautta olivat herättäneet tunnekokemuksia vapaaehtoisissa.

Käsitys itsestä hyvänä ja pärjäävänä vapaaehtoisena oli syntynyt ja vahvistui koko ajan kokemuksen ja erilaisten kohtaamisten myötä. Vaikka toimintaan hakeutuessa ja kouluttautuessa ajatukset omasta pärjäämisestä juuri tässä vapaaehtoistoiminnassa saattoivat olla joidenkin vapaaehtoisten kohdalla vielä epävarmoja tai epärealistisia, vuoroissa toiminen oli tuottanut kokemuksen siitä, että pärjäsi ja se, mitä pystyi itsestään antamaan, oli juuri sitä, mitä tarvitaankin.

H2: "Et siel koulutuksessa painotettiin tosi paljon että Netari vaatii ja sitoo paljon enemmän (kuin Suunta-palvelu) ja mulle tuli siit vähän semmonen pelottava fiilis

et apua emmä sitä voi valita sitten. Ja sit mä ajattelin itekseni et hmm se sit on varmaan vaikeempi. Vaik nyt mä oon niiku kokenu et ne tarvii ihan saman verran ja koen et musta on ollut myös siellä hyötyä ku ne on ollu niit ns. herkempii keskusteluita. Nii siit tulee itelle kyl tosi hyvä fiilis”

Vapaaehtoisten kokemukset siitä, mikä heidän kohdallaan vahvasti käsityksiä omasta toimijuudesta ja kyvyistä, rakentuivat lähes kokonaan nuorilta saadusta suorasta palautteesta keskusteluiden yhteydessä ja niiden herättämistä positiivisista tunteista.

H5: ”Oon muutaman kerran saanu ihan sydäntäsärkevää ja hellyyttävä palautetta et miten iloisia ne on ollut ja miten tärkeeks ne kokee tän työn”

H8: ”Et jotenkin välillä saa ihan suoraa palautetta niiku joku sanoo että ”kiitti et tästä oli nyt tosi paljon apua” tai et ”hei olipa hyvä jutella, tuli paljon parempi mieli”. Et se on tietty semmosta et sit on melkeen silleen ihan tippa linssissä et voi vitsi nyt mä onnistuin”

Palautteelle ja sen saamiselle annettiin vapaaehtoisten puheessa ja kokemuksissa painava merkitys. Palautteen saaminen onkin tärkein keino kannustaa vapaaehtoista ja pitää hänet mukana toiminnassa. Palautteen saamisen tärkeys korostuu erityisesti silloin, kun tehtävä on ollut vapaaehtoiselle erityisen haastava. (Karreinen, Halonen & Tennilä 2013, 79, 82.) Vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen tarkoitettussa kirjallisuudessa korostuu kuitenkin työntekijöiltä kuten esimerkiksi vapaaehtoistoiminnan koordinaattoreilta tai ohjaajilta saadun palautteen merkitys ja autettavien tai kohdattavien vapaaehtoistoiminnan kohteena olevien ihmisten antaman palautteen merkitys jää huomattavasti vähemmälle (esim. Karreinen ym. 2013, Kuuluvainen 2016).

Silloin, kun keskustelussa ei saanut palautetta tai tietoa siitä, miten kohdattu nuori tulisi tilanteensa kanssa jatkamaan, epävarmuus siitä, oliko onnistunut siinä mitä teki, saattoi nostaa päätään:

H8: Se sellanen epä tietoisuus siitä että saiks mä nyt aikaseks jotain tällä, nii se on ehkä vähän sellanen hetki et tietäispä. Mut päällimmäisenä siitä jää kyl tosi hyvä olo et siitä saa itselleen jotenkin hyvän mielen ja pyyteettömän auttamisen kokemuksen vaikka ei tiedä onnistuuko siinä mutta ainakin yritti parhaansa”

Ylönen (2016, 65) tuo tutkimustuloksissaan esiin edellä kuvatun kaltaiset kokemukset verkkoauttamisesta. Verkkoauttamisen haasteena voidaan pitää verkossa toimivien työntekijöiden vaikeutta saada selvää, onko nuori ymmärtänyt ja tulkinnut oikein aikuisen antamat neuvot ja vastaukset. Epäselväksi jää myös, onko verkon välityksellä annetulla avulla ollut vaikutusta nuoren käytökseen tai elämään. Väärinymmärrysten ja epätietoisuuden riskit korostuvat erityisesti silloin, kun nuoren kohdalla ilmenee vakavia ongelmia eikä varmuutta siitä, löytääkö nuori tarvitsemiensa palveluiden piiriin. (Ylönen 2016, 65.) Aiemmin kuvaamallani vapaaehtoisten vahvasti positiivissävytteisillä kokemuksilla anonyymiuden tarjoamasta helppoudesta ja mahdollisuudesta muun muassa vähentää kuormittumista, on siis myös kääntöpuolensa niin tämän kuin muidenkin tutkimusten kontekstissa. Näkyvien tulosten puute omasta toiminnasta puolestaan saattaa heikentää vapaaehtoisen motivaatiota (Sauri 2013, 114–115).

Vaikka useinkin vapaaehtoiset jäivät kokemuksiensa mukaan ilman palautetta tai selkeää käsitystä siitä, olivatko he osanneet olla avuksi, oli päällimmäisenä kokemuksena kuitenkin se, että oli yltänyt parhaaseen mahdolliseen siinä hetkessä. Joskus palaute saattaa olla myös negatiivista, mutta myös se koettiin ensisijaisesti käsitystä omasta toimijuudesta vahvistavana tekijänä, kuten seuraavassa sitaatissa kuvataan:

H5: ”Sekä hyvässä että pahassa että jos on niiku tullu sellasta neutraalia tai jopa negatiivistakin palautetta niin sitten tavallaan muistuttaa itelleen että vaikka ei nyt varsinaisesti niin sanotusti olisi ollut oma vika niin kuitenkin voi myös itse oppia ja sen myötä tulla tässä paremmaksi myös itse. Ja tärkeä muistaa ne positiiviset palautteet siellä välissä myös”

Kuten yllä olevassa sitaatissa yksi vapaaehtoisista kuvaa kokemuksiaan, kokivat vapaaehtoiset tämän tehtävän sellaisena, jossa oli myös jatkuvasti mahdollisuus kehittää itseään ja oppia uutta. Onnistumisen kokemukset koettiin sitoutumista vahvistavana tekijänä joita oli tärkeä pitää mielessä myös tietoisesti. Samaan aikaan, kun realistinen ja palautteen kautta vahvistuva käsitys omasta sopivuudesta tähän vapaaehtoistyöhön lisäsi sitoutumista ja halua jatkaa toiminnassa, kokivat vapaaehtoiset tulkintani mukaan myös omien

mahdollisuuksien rajallisuuden tunnistamisen ja hyväksymisen asiana, joka osaltaan vahvasti pärjäämisen kokemusta sekä vähensi kuormittavuuden ja riittämättömyyden kokemuksia. Kuormittavuuden ja riittämättömyyden tunteet tulkitsin olevan asioita, jotka mahdollisesti olisivat voineet haastattelemieni vapaaehtoisten kohdalla vaikuttaa toiminnassa jatkamiseen negatiivisesti.

H8: *”Tietenkin se jää jossain varsinkin tommosissa vähänkin vakavemmissa aiheissa mieleen että käviköhän tässä nyt hyvin ja näin mut sit toisaalta tässä pitääkin ehkä suhtautua, vaikka en ookaan nuorisotyön tai sosiaalityön ammattilainen, niin pystyä suhtautumaan niiku silleen et se on tavallaan rajattu kenttä missä mä teen sen mun duunin ja mulla ei oo enää vastuuta eikä oikeutta tietää siitä eteenpäin sit sitä ja se on sit vaan hyväksyttävä et niin se menee”*

Kuten yllä olevassa sitaatissa haastateltava kuvaa ajatuksiaan, oman toimijuuden rajallisuus suhteessa nuoriin ei ollut itsestään selvä asia vaan vaati tietoista suhtautumista asioihin ja myös oman suhtautumisen hyväksymistä. Haastateltava kuvaa edellä, kuinka ei ole alan ammattilainen, mutta hän kokee, että hänen pitää silti osata suhtautumaan vapaaehtoistyöhönsä rajatulla kentällä tapahtuvana työnä. Haastateltavan ajatus kuvaa hyvin vapaaehtoistyön ammatillistumista; vapaaehtoistyöhön on alkanut tulla yhä enemmän ammatillisen auttamistyön piirteitä (Mönkkönen 2005, 286). Vapaaehtoisten käsitys omasta toimijuudesta ja mahdollisuuksista kytkeytyy mielestäni laajemmin kysymykseen kolmannen sektorin ja vapaaehtoistyön roolista yhteiskunnassamme. Kuinka pitkälle kolmas sektori ja sen järjestöt voivat ottaa vastuulleen julkisen sektorin sosiaalipalveluita ja miten tämän keskellä määritellään esimerkiksi ammattityöntekijän ja vapaaehtoisten ero (Mönkkönen 2005, 289)?

Käytyjen keskusteluiden pohjalta muodostin käsityksen, että tällä hetkellä kaikki haastattelemanani vapaaehtoiset tiedostivat oman rajallisuutensa selvästi ja riittämättömyyden tunteita ei juurikaan koettu. Samaan aikaan vapaaehtoiset olivat myös hyvin tietoisia siitä, että oma suhtautuminen saattaisi myös muuttua ajan saatossa ja tällöin johtaa myös toiminnassa lopettamiseen.

Pauliina: *”No sitten jos katotaan tässä vähän eteenpäin niin miten sä näät jatkosi tässä toiminnassa?”*

H3: *”Mä en usko että mä ihan lähiaikoina olisin tästä lähdössä pois, et pitäis olla melko radikaali asia omassa elämässä. Että ehkä just semmonen et jos oma suhtautuminen muuttuis siihen mitä ne kohtaamiset on, et jos ne alkais syömään mua enemmän ja mä en palautuis niistä ollenkaan. Et jos ne alkais jotenkin elämässä koskettaa ja tulis liian lähelle. Eli et jos se muuttuis kuormittavaks. Mut et tällä hetkellä ne ihmiset jää niiku sinne sit kun sen klikkaa suljetuks”*

Realistinen käsitys omasta toimijuudesta ja rajallisuudesta kietoutui vapaaehtoisten kokemuksissa vahvasti muihin, aiemmin analyysissäni esille nostamiini teemoihin kuten helppoutteen ja oman merkityksellisyyden kokemuksen vahvistamiseen, joita tulen johtopäätöksissäni tarkastelemaan laajemmin. Samalla oman toimijuuden, osaamisen ja mahdollisuuksien pohdinta vapaaehtoisten kokemuksissa on mielestäni heijasteltavissa kysymykseen vapaaehtoistyön merkityksestä yhteiskunnassamme ja toisaalta sen myötä myös sen muutoksesta jatkuvasti kohti ammatillisempaa luonnetta ja vaatimuksia.

7.3.4 Elinikäisen oppimisen mahdollisuus

Oppiminen sekä kehittyminen niin ammatillisesti kuin ihmisenä muutenkin ovat teemoja, jotka kulkivat vapaaehtoisten puheessa läpi haastattelujen sekä tulosteni. Jakaessaan kokemuksiaan siitä, mitä vapaaehtoistoiminta voisi haastateltaville tulevaisuudessa vielä antaa, kokivat he mahdollisuuden jatkuvaan oppimiseen hyvin merkitykselliseksi. Niin kauan kuin toiminnassa olisi jotain uutta opittavaa, niin kauan mukana oleminen tuntui merkitykselliseltä ja mielekkäältä.

Vapaaehtoistyön luonne ja sisällöt koettiin ominaisuuksiltaan sellaisiksi, että todennäköisyys olla tilanteessa, jossa ei olisi mahdollista oppia uutta, koettiin hyvin epätodennäköiseksi ja siksi oppiminen koettiin vahvasti motivaatiota lisääväksi tekijäksi.

H8: *”Siis ku mä en usko että tässä vois tulla sellasta tilannetta että kaikki aihepiirit on käyty läpi et tulis tavallaan sellanen tylsistyminen tai kyllästyminen si sit ku ei kuitenkaan oo koskaan kahta samanlaista tarinaa et vaikka pohjaidea ois sama niin se ihmisen tarina on aina eri”*

Pyrkimys oppia ja kehittää itseään toiminnan kautta jatkuvasti ei ollut ainoastaan mahdollisuus ja ikään kuin mukava lisätuote muun toiminnasta saatavan ohelle vaan koettiin joidenkin vapaaehtoisten kohdalla hyvinkin tietoisena, henkilökohtaisena tavoitteena kuten seuraavassa haastateltava kuvaa:

Pauliina: "Jos sä voisit asettaa PeLalle tai itelles jotain tavoitteita tän toiminnan suhteen niin tuleeks sul mieleen mitään?"

H4: "Tota jotenkin semmonen että kehittyis semmosena, emmä tiää onks se joku ihan vaan että niiku vuorovaikuttajana että sais tästä niiku kyvyn kysyä oikeat kysymykset ja oppia esim asiakastyöstä ja niiku vaik interaktiosta. Että henkilökohtainen tavoite että olis tällaisessa työssä mahdollisimman hyvä"

Edellä kuvatun kaltaiset henkilökohtaiset tavoitteet näen olevan ei-altruistisia motiiveja ja syitä toimia vapaaehtoisena ja mahdollisuus jatkuvaan, elinikäiseen oppimiseen asetui osan vapaaehtoisten puheessa ja kokemuksissa vahvastikin ja suorasti ilmaistuna altruistisen ja pyyteettömien motiivien vastapainoksi toiminnassa mukana olemiseen:

H8: Et ehkä niin kauan kun kokee ite kehittyvänsä siinä duunissa se motivoi. Siis vaikka kuinka tekis tätä pyytettömästi niin vapaaehtoistyössä vapaaehtoisen on saatava siitä ite jotain ja mulla ehkä se et kehitty siinä tekemisessä ja oppii sit uutta niiltä nuorilta ja siitä maailmasta niin se on ehkä semmonen ei-pyytetön motiivi minkä mä uskon että niin kauan kuin siinä kehitty nii on niiku mielenkiintoa ja motivaatiota jatkaa"

H3: "Se ei sit ehkä motivoisi jos jossain vaiheessa tuntuu että ei voi enää oppia siinä mitään itsestä, siitä miten reagoi asioihin ja minkälaisia keinoja näkee. Et jos siitä huomais et se menee ihan repeatilla se keskustelu nii vois olla et ajattelis et kannattaako? Eihän se sinällään ois sillonkaan turhaa niille nuorille mutta ihmisten on kuitenkin aina opittava myös itsestään"

Yksilöllisyyttä painottava käsitys vapaaehtoisuudesta, jossa esimerkiksi yksilön mahdollisuus ja pyrkimys toteuttaa itseään nähdään olennaisena osana vapaaehtoisuutta, on tulkittu, kuten itekin sen edellä käsitän, ei-altruistiseksi toiminnaksi, joka määrittyy sekä hyödyn tavoitteluksi sekä hedonismiksi (Kurki 2001, 86) Sorrin (2005, 138) mukaan tämä voidaan kuitenkin käsittää myös

yksilön elämänarvojen uudelleen määrittelyksi, joka mielestäni kuvaa osaltaan myös tässä kappaleessa käsittelemääni teemaa; elinikäistä oppimista.

Mahdollisuus elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen koettiin pitkälti olevan omissa käsissä ja tapahtuvan itsenäisesti ja konkreettisesti käytyjen chat-keskusteluiden kautta. Osan vapaaehtoisten kokemuksista ja ajatuksista oli kuitenkin tulkittavissa sekä epäsuorasti että suorasti tarve myös organisaation puolesta tapahtuvaan oppimisen ja kehittymisen tukemiseen kuten seuraava sitaatti selkeästi kuvaavat:

H1: *”Kyllä se olis ihan huippuhyvä se että... Mähän kävin pitkään kaikissa mahdollisissa tietoiskuissa mitä ne järjesti ja joissa on ollut sitten ulkopuolisia asiantuntijoita kertomassa ja muuta että nyt ei oo niitä ollu tai ainakaan mulle ei oo tarjottu”*

H6: *Koen kyllä ehdottomasti tarpeita kehittyä tässä työssä. Mut se et en mä tiedä miten mä niiku sitten siinä kehityn. Et en mä voi sitä niiku itteni kanssa ja jos mä en voi sitä niiku kenenkään kanssa peilailla”*

Jatkuva uuden oppiminen ja itsensä kehittäminen niin vapaaehtoisena kuin laajemminkin ammatillisesti koettiin siis suurena mahdollisuutena sekä motivaation lähteenä, joka vaikutti haluun jatkaa ja sitoutua toimintaan. Vaikka kaikki vapaaehtoiset kokivat uuden oppimisen merkitykselliseksi ja motivoivaksi, kaipasi osa enemmän tukea ja konkreettisia keinoja myös taustaorganisaation puolelta. Kaivattu organisaation tuki, joka ei liittynyt ainoastaan sisältöihin ja osaamiseen liittyviin koulutuksiin ja tukeen, koettiin merkittäväksi, myös jatkossa sitouttavaksi tekijäksi. Tätä tuen tarvetta käsittelemän lisää ja laajemmin seuraavassa kappaleessa.

7.3.5 Sosiaalisen tuen lisääminen ja sitouttaminen

Viimeiseksi teemaksi analyysissäni nousi tarve sosiaalisen tuen lisäämiseen. Sosiaalisen tuen lisääminen nousi esiin kokemuksissa yhteisen jakamisen ja tuen vähäisyydestä sekä tarpeesta kiinnittyä vahvemmin vapaaehtoisten yhteisöön. Sosiaalisen tuen tarpeeseen linkittyi vapaaehtoisten kokemuksissa myös tarve organisaation puolelta tapahtuvaan sitouttamiseen. Osa vapaaehtoisista koki, että sitoutumisen jatkuminen vaatii organisaation puolelta tapahtuvaa, säännöllistä sitouttamista.

Sosiaalisen tuen tarve nousi vapaaehtoisten kokemuksissa esiin monin erilaisin tavoin. Joillekin sosiaalinen tuki tarkoitti ensisijaisesti mahdollisuutta jakaa ja viettää aikaa sekä työvuoroja muiden vapaaehtoisten yhteisöön kuuluvien henkilöiden kanssa:

H2: ”Henkilökohtaisesti toivoisin että olis enemmän yhteistä tapahtumaa koska mä asun pääkaupunkiseudulla. Vaikka mä tykkään tosi paljon verkkotyöstä siinä mielessä ku sä voit tehdä sitä sun kotoota nii kyl mä tykkään niistäkin ku oli esim se Sekasin-kampanja nii sit sai mennä sinne toimistolle päivystää ja nähä niiku parii kolmee muutaki tyyppiä ja siin Pelan työntekijöitä nii kyl mä niiku kaipaen välillä semmosta”

Tarpeeseen yhteisestä ajasta toisten vapaaehtoisten ja työntekijöiden kanssa sisältyi tulkintani mukaan myös jonkinlainen toive kiitoksesta ja palkitsemisesta, vaikka kyseiset asiat eivät olleetkaan keskiössä toimintaan sitoutumisessa. Pienet muistamiset ja palkinnot nähtiin osaltaan tukena omalle toiminnalle ja siinä jatkamiselle:

H1: ”Se olis iha niiku tavallaan palkinto ja jotain semmosta siis emmä semmoseen sano ei et jos saan kukkakimpun tai jonkun veneretken yhdessä porukan kanssa tai muuta. Emmä semmosta odota mut mä meinaan että semmonen ei oo huono idea jos se jollakin lailla niiku ois kaikille yhteisesti ja se lois sitä yhteisön tunnetta ja yhteisöllisyyttä”

Seppäsen (Heiskanen 2018) mukaan sitoutumisessa ja vapaaehtoistoiminnassa mukana jatkamisessa motivoi kiitokset ja tunnustus. Vaikka alkuperäinen motiivi olisi ollut kuinka altruistinen, ajan myötä motiivit vaihtelevat ja vapaaehtoinen voi kaivata juurikin sitä, että huomioidaan ja kiitetään jollain tavoin.

Joidenkin vapaaehtoisten kohdalla sosiaalisen tuen tarve ei tarkoittanut ainoastaan yhdessä vietettyä aikaa ja yhteisöllisyyden kokemuksen saamista vaan konkreettisempaa ja tiukemmin vapaaehtoistyössä jaksamiseen ja kehittymiseen liittyvää tarvetta kuten seuraavien haastateltavien kokemukset kuvasivat jo edellä kokemuksissa tuen tarpeesta oppimiseen sekä seuraavassa toiveista ja tarpeista koulutuksiin ja työnohjaukseen.

H6: *”Mä mietin et mihin mä lähtisin mukaan. Ois hyvä semmonen vapaaehtoisten vapaamuotoinen niiku tapaminen. Moni varmaan tota tekee tätä verkkovapaaehtoishommaa ku se on niin itsenäistä et niitä voi olla vaikee saada liikkeelle. Että ehkä jos sitä semmosta (työnohjausta) tai muuta sais jotenkin verkon kautta tehtyä. Jos ois joku sellanen vapaaehtoisten chat”*

H8: *”Et ehkä tavallaan semmosta koulutuksellista yhteistä nii se vois mua ehkä sitouttaa ja sit samalla näkis niitä tyyppejä kenen kaa aktiivisesti päivystää”*

Tarkasteltaessa erilaisia tuki- ja auttamistyön vapaaehtoisia on Sorrin (2005, 133) mukaan esimerkiksi auttavan puhelimen vapaaehtoisten kohdalla työnohjaus, koulutus sekä yhteys toisiin päivystäjiin korostuneet merkityksellisinä tuen muotoina toiminnassa jaksamiselle ja jatkamiselle. Kuten jo tarkastellessani vapaaehtoistyön käsitettä toin esille, on myös esimerkiksi Lehtinen (1997, 21) tuonut esille, että vapaaehtoistoiminta tarvitsee tuekseen myös ammatillista tukea ja apua, joka voidaan määrittää koulutukseksi, ohjaukseksi sekä konsultoinniksi – eli juuri niitä asioita joita haastattelemani vapaaehtoiset kokivat merkitykselliseksi toimintaan sitoutuakseen myös tulevaisuudessa.

Viimeisimmässä, edellä olevassa sitaatissa nousee esiin käsite *sitouttaminen*. Vaikka suurin osa vapaaehtoisten kokemuksista ja ajatuksista omien motiivien ja sitoutumisen suhteen liittyivät henkilökohtaisiin tavoitteisiin ja tarpeisiin ja taustaorganisaation rooli ja siihen sitoutuminen oli suurelta osin vähäistä, tulkitsin osan vapaaehtoisten puheesta tarpeen myös heihin kohdistuvalle toiminnalle

organisaation puolelta, jonka tavoitteena olisi vapaaehtoisten aktiivinen sitouttaminen:

Pauliina: Jos sun pitäis pohtia niin mikä on sellainen asia, joka vois lisätä tätä kuvaamaasi vahvaa sitoutumista vielä entisestään?"

H2: "No ehkä just se yhteisöllisyys. Et jos sitä ei olis ollenkaan eli jos mä en koskaan näkis PeLan tyyppejä ja mua ei koskaan kutsuttais minnekään ja mun oletettas olevan aina yksin netissä ja mä en sai sees ikinä mitään meiliä et jos olis vaan puolen vuoden välein et "tässä nää työvuorot täyttäkää siihen ja seuraava tulee puolen vuoden päästä" nii siinä tapauksessa mä luulisin et mun sitoutuminen vähenis aika paljon. Et jos ei tuu PeLan suunnasta semmosta et me halutaan et sä oot mukana tässä"

Yhteisöllisyyden ja tietoisien sitouttamisen kokemus ei siis tässäkin yhteydessä tarkoittanut ainoastaan yhdessä fyysisesti kohtaamista ja tekemistä vaan liittyi myös teknologiavälitteiseen yhteydenpitoon niin chat-toimintojen kuin sähköpostinkin välityksellä. Heinosen (2008, 92) mukaan onkin tärkeää huomioida, että yhteisöllisyyden kokemuksesta verkkovuorovaikutuksen aikakautena puhuttaessa on hyvä muistaa, ettei yhteisöllisyys ole hävinnyt vaan ainoastaan saanut uusia muotoja ja kuten jo aiemmin vapaaehtoisten kokemuksia Pelastakaa Lapsiin ja vapaaehtoisten yhteisöön sitoutumisesta käsitellessäni toin esiin, yhteisöt määrittyvät yksilön henkilökohtaisista kokemuksista käsin ja sosiaalisen vuorovaikutuksen ja tuen tarve voidaan tyydyttää myös puhtaasti verkon välityksellä. Lisäksi menemättä tarkemmin haastattelimieni vapaaehtoisten toimintakykyyn tai mahdollisuuksiin tehdä vapaaehtoistyötä, on verkko monille myös ainoa väylä tehdä vapaaehtoistyötä ajankäytön mahdollisuuksista, henkilökohtaisista intresseistä tai vammaisuudesta tai muusta toimintakykyä rajoittavasta syystä (Cravens 2008, 121) ja tällöin ajattelen verkon mahdollistavan yhteisöllisyyden kokemuksia erityisesti niille, jotka siitä muuten jäisivät täysin paitsi.

Huomionarvoista tämän tutkielman ja aineiston kohdalla on myös nostaa esiin, että haastatteluihin osallistuneet vapaaehtoiset kokivat sitouttamisen tarpeen hyvin eri tavoin ja osalle konkreettiset sitouttamisen keinot kuten yhteyden pito tai organisoidut työnohjaus- tai koulutussessiot Pelastakaa Lasten suunnalta evät

puolestaan näyttäytynyt sitoutumiseen vaikuttavana tekijänä ja niitä ei osassa keskusteluissa nostettu lainkaan esiin.

Edellä olen esittelyt tämän tutkielman tulokset ja tarkastellut niitä suhteessa aiempiin tutkimuksiin ja vapaaehtoistyöhön ja sen yhteiskunnalliseen rooliin keskittyvään kirjallisuuteen. Keskeisimpinä sitoutumista ylläpitävinä tai edistävinä asioina merkityksen saivat vapaaehtoisten kokemuksissa altruistinen auttamisen halu sekä kokemus siitä, että voi olla hyödyksi toisille. Näiden kokemusten sisälle mahtui myös ei-altruistisia teemoja kuten halu saada itselle enemmän kuin antaa toiselle. Tällaisia ei-altruistisia merkityksellisiä kokemuksia ja motiiveita vapaaehtoisille olivat kokemus siitä, että tehtävä vapaaehtoistyö antaa kokemuksen kautta välineitä muun muassa uralla etenemiseen ja ammatilliseen kehittymiseen. Haastateltavien antoivat vahvasti merkitystä myös kokemuksille siitä, miten vapaaehtoistyö rakentaa myös kokemusta itsestä merkityksellisenä ja tarvittavana ihmisenä. Kokemukset siitä, että vapaaehtoistoiminta oli mahdollisimman helppoa, koettiin merkitykselliseksi toiminnassa mukana olemiselle ja siinä jatkamiselle. Kokemukset sitoutumisesta toimintaan rakentuivat vahvasti sille pohjalle, että vapaaehtoiset kokivat pystyneensä auttamaan lapsia ja nuoria, jotka Pelastakaa Lapset ry:n palveluihin tulivat keskustelemaan. Lisäksi merkitykselliseksi vapaaehtoisten kokemuksissa rakentui kokemus siitä, että pystyy vaikuttamaan yhteiskunnallisesti oman toimintansa kautta. Sitoutumista vahvistaviksi ja edistäviksi tekijöiksi vapaaehtoisten kokemuksissa merkityksellisimmiksi osoittautuivat oman elämäntilanteen muuttumattomuus ja toisaalta taustaorganisaation joustavuus muuttuvissa elämäntilanteissa. Kokemus siitä, että pystyi jatkuvasti oppimaan uutta ja samalla tiedostamaan omat mahdollisuutensa suhteessa autettavien lasten ja nuorten elämäntilanteisiin vahvistivat kokemusta siitä, että toiminnassa jatkaminen koettiin motivoivana ja mahdollisena. Tietynlainen etäisyys suhteessa taustaorganisaatioon ja autonomia omassa vapaaehtoistyössä koettiin samaan aikaan omaa sitoutumista edistäväksi ja toisaalta taas sitä vähentäväksi asiaksi. Vahvempi kiinnittyminen vapaaehtoisten yhteisöön ja organisaatiolta saatava tuki miellettiin vapaaehtoisten ajatuksissa ja kokemuksissa tekijöiksi, jotka voisivat lisätä heidän sitoutumistaan entisestään.

Tulokseni mukailevat vahvasti aiempaa vapaaehtoistoiminnan motiiveihin liittyvien tutkimusten tuloksia ja sen myötä tukevat sitä, mitä vapaaehtoistoiminnassa koetaan merkitykselliseksi ja motivoivaksi. Kuten esimerkiksi Yeungin (2005b) vapaaehtoisuuden timanttimaliin keskittyvässä tutkimuksessa, myös tässä käy selkeästi esiin, että vapaaehtoisuus voi suuntautua itsestä ulospäin ja samaan aikaan myös kohti itseä ja sisäisempiä teemoja. Matsuban ym. (2007) tutkimusten tulosten mukaan ne ihmiset, jotka kokevat olevansa avuksi ja hyödyksi muille vapaaehtoistyötä tehdessään ja kokevat tekemänsä työn merkitykselliseksi muillekin kuin itselle, ovat sitoutuneempia vapaaehtoistyöhön kuin ne, joille vapaaehtoisuuden motiivit ovat vain itseä kohti suuntautuvia. Yeungin tutkimuksessa yksilöiden motivaatio näyttäytyi usein ristiriitaisena. Samaan aikaan kun toivottiin tai haluttiin esimerkiksi yhteisöllisyyttä ja sosiaalisuutta, haluttiin niiden rajoittuvan vain vapaaehtoistyöhön eikä esimerkiksi muualle vapaa-aikaan. Samansuuntaisia ristiriitaisuuksia eri teemojen kohdalla näyttäytyi myös omassa tutkielmassani. Esimerkkinä tällaisesta ristiriidasta näyttäytyy esimerkiksi seuraava: samaan aikaan, kun sitoutumisen kokemus rakentui vahvasti kokemuksena sitoutumisesta autettaviin lapsiin ja nuoriin ja heidän tukemiseensa, haluttiin autettaviin lapsiin ottaa etäisyyttä hyvin tietoisestikin.

Peilattaessa tämän tutkielman tuloksia esimerkiksi Matsuban ym. (2007) teoriaan vapaaehtoistyön motivaatio- ja sitoutumistutkimuksesta korostuu omassa tuloksissani erityisesti persoonallisuutta sekä identiteettitekijöitä korostavat kokemukset omista motiiveista. Sen sijaan sosiaalis-rakenteelliset tekijät kuten haastateltavien ikä, sukupuoli tai sosioekonominen asema eivät näyttäytyneet sitoutumisen kokemuksissa merkityksellisinä tekijöinä lukuun ottamatta kokemusta omasta hyvästä asemasta ja sen tiedostamisesta yhteiskunnassa, minkä vuoksi niiden auttaminen joiden yhteiskunnallinen asema ei ollut yhtä hyvä tai vaarassa vahingoittua, koettiin merkitykselliseksi. Arvot, joita sosiaalipsykologinen lähestymistapa motivaatioon ja motiiveihin korostaa, eivät nousseet keskiöön oman tutkielmani tuloksissa eivätkä sen myötä muodostaneet selkeää teemaa, jota tarkastella. Tulkitsin kuitenkin arvojen heijastelevan yksilöiden motivaatioon erityisesti auttamisen haluna sekä toisaalta kokemuksissa siitä, että vapaaehtoiset halusivat tehdä ja vaikuttaa

yhteiskunnallisiin asioihin vapaaehtoistyön kautta. Arvot olivat ikään kuin läsnä kaikessa, mitä he kokemuksistaan jakoivat, mutta niistä ei puhuttu sen vahvemmin eksplisiittisesti.

8 Johtopäätökset

Tämän tutkielman tarkoituksena oli selvittää, mistä Pelastakaa Lapset ry:n verkkovapaaehtoistoiminnassa mukana olevien vapaaehtoisten sitoutuminen muodostuu. Vapaaehtoistyötä- ja toimintaa tarkasteltaessa on nähty, että erityisesti sosiaalipalvelujen kohdalla vapaaehtoistoimintaan sitoutuminen ja pitkäaikainen osallistuminen ovat erityisen tärkeitä. Toisaalta ilmoille on heitetty myös kysymys, riittääkö vapaaehtoistyössä myös lyhytaikainen, projektinomainen, mutta tavoitteellinen toiminta? (Koskiaho 2001, 37, Yeung 2005a, 88.) Lähestyin ilmiötä kolmen tutkimuskysymyksen kautta, joiden tarkoituksena oli selvittää mikä vapaaehtoisia motivoi tässä vapaaehtoistoiminnassa, mihin he kokevat sitoutuvansa ja millaisten tekijöiden he kokevat vaikuttavan toiminnassa jatkamiseen.

Tutkimusaineistoni koostui yhdeksän verkkovapaaehtoisen teemahaastattelusta, jotka noudattivat osittain myös puolistrukturoidun haastattelun piirteitä. Lähestymistapani aineiston analyysiin oli hermeneuttis-fenomenologinen eli tulkinnallinen. Lähtökohtani tavoittaa, mistä vapaaehtoisten sitoutuminen muodostuu, oli alun perin vahvasti sidoksissa aikajanalliseen ajatukseen, jossa lähestyin sitoutumisen muodostumista menneisyyden, nykyhetken ja tulevaisuuden kautta. Tämä aikajanallinen lähestyminen ohjasi myös haastattelurunkoni muodostamista ja alkuperäistä ajatustani tulosten teemoittelusta ja asettumisesta tutkimuskysymysten alle. Kuitenkin analysoidessani aineistoani havaitsin, että motiivit ja sitoutumisen laatu eivät selkeästi muuttuneet tai vaihdelleet vapaaehtoisuran eri vaiheissa vaan pikemminkin kulkivat muuttumattomina ja kietoutuivat toisiinsa aina menneisyydestä nykyhetkeen ja tulevaisuuden odotuksiin. Tämän johdosta myös ajatukseni tulosten tulkinnasta ja pohdinnasta muuttui analyysini teon jälkeen hieman. Tämä tarkoitti sitä, että vaikka olin kerännyt aineistoni aikaperspektiiviä mukana kantaen, tuloksia käsitellessäni jouduin osoittamaan samojen motiivien näkyneen läpi vapaaehtoisuran ja johtopäätöksiä tehdessäni rakentamaan luvun muuten kuin kronologisesti. Aikaperspektiivin käyttö mahdollisti kuitenkin monipuolisen sisällöllisen ymmärryksen aineistostani ja tutkimastani ilmiöstä ja

aineisto osoittautui lopulta ikään kuin rikkaammaksi kuin vain motivaatioon sisällöltään keskittyväksi.

Tässä luvussa käsittelen tutkielmani keskeisimpiä tuloksia, peilaan niitä laajempaan teoreettiseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiin sekä pohdin tulosten käytettävyyttä Pelastakaa Lasten toiminnassa ja laajemminkin vapaaehtoistyön ja -toiminnan toteutuksessa. Koska tein jo Tulokset-osiossa osiltaan hyvin vahvaakin tulkintaa, tulen hieman myös kertaamaan keskeisimpiä päätelmiäni niistä ja nostamaan niistä esiin itselleni tutkielmani laajemman kontekstin kannalta olennaisimmat asiat. Tulosten tarkastelu ja laajempi pohdinta ei tule olemaan tulokset-kappaleen kanssa yhteneväisesti etenevää ja jokaista muodostamaani teemaa erikseen käsittelevää vaan pyrin tarkastelussani osoittamaan teemojen toisiinsa kietoutumista sekä niiden kytkeytymistä laajempaan kontekstiin.

8.1 Yhteenveto ja tulosten yhteiskunnallinen konteksti

Vapaaehtoisten kokemuksia toimintaan sitoutumisesta tarkastelin aluksi heidän motiiviansa kautta. Analyysini pohjalta tunnistettavissa viisi eri motiivia, jotka olivat ohjanneet haastattelemieni henkilöiden kohdalla niin toimintaan mukaan hakeutumista kuin myös ajan kuluessa toiminnassa jatkamista. Motiivit, jotka analyysini pohjalta tulkitsin keskeisimmiksi toimintaan sitoutumisen kannalta, olivat auttamisen halu, hyödyllisyys, oman merkityksellisyyden kokemuksen vahvistuminen, helppous sekä mahdollisuus ammatilliseen kehittymiseen. Tarkasteltaessa asioita, joihin vapaaehtoiset verkkovapaaehtoistoiminnassa kokivat sitoutuvansa, nousi esiin erityisesti autettavat lapset ja nuoret. Sitoutuminen ei ulottunut ainoastaan Pelastakaa Lapset ry:n palveluita käyttäviin lapsiin ja nuoriin vaan myös laajempaan yhteiskunnalliseen tilanteeseen ja siinä vaikuttamiseen. Jollain tasolla sitoutumista koettiin myös Pelastakaa Lapsiin ja vapaaehtoisten yhteisöön, mutta tämä puoli koettiin tulkintani mukaan vähemmän merkityksellisenä sitoutumisen kohteena. Kun sitoutumista tarkasteltiin tulevaisuusorientoituneesti, korostuivat koetut sitoutumiseen vaikuttavat tekijät vapaaehtoisten puheessa. Näitä sitoutumiseen vaikuttaviksi koettuja tekijöitä olivat erityisesti elämäntilanne, realistiset käsitykset omasta toimijuudesta, omaan toimintaan kohdistunut ulkopuolinen tarve, mahdollisuus jatkuvaan oppimiseen sekä myös sosiaalinen tuki ja sitouttaminen.

Vastauksena tutkielmani pääasialliseen tutkimusongelmaan *Mistä verkkovapaaehtoistoiminnassa mukana olevien vapaaehtoisten sitoutuminen muodostuu?* esitän, että haastattelemieni vapaaehtoisten sitoutuminen muodostuu itsestä poispäin suuntautuvista tekijöistä kuten halusta auttaa muita ja olla hyödyksi muille niin yksilö- kuin yhteiskuntatasolla. Samaan aikaan sitoutumiseen ja sen kokemukseen kietoutuu paljon itseän päin suuntautuvia motiiveja ja tekijöitä kuten hyödyn saaminen itselle vapaaehtoisuuden välineellistämällä, oman merkityksellisyyden kokemusten vahvistaminen ja halu saada itselle merkityksellisiä kokemuksia helpolla niin, ettei vapaaehtoisuus kuormita tai vie itseltä pois, jolloin itselle saamisen motiivit korostuvat. Saamisen näkökulmaan liittyen mahdollisuus kehittää itseä ja oppia jatkuvasti uutta

ylläpitivät ja edistivät sitoutumista. Kokemuksissa näyttäytyi vahvasti myös erilaiset yhteisöllisyyden ja sosiaalisuuden teemat sitoutumiseen vaikuttavina tekijöinä. Kuten työn otsikko kuvaa, haastattelemieni vapaaehtoisten sitoutuminen muodostuu niin altruistisista kuin itsekkäistäkin tekijöistä, jotka kulkevat käsi kädessä ja kietoutuvat monimutkaisesti toisiinsa. Vaikuttajina ovat niin itsestä lähtevät tekijät kuin myös ulkopuolelta tulevat mahdollisuudet, jotka ovat riippuvaisia niin taustaorganisaatiosta, vapaaehtoistyön kohteesta eli autettavista lapsista ja nuorista, toisista vapaaehtoisista kuin yhteiskunnastakin. Näen nämä motiivien ulottuvuudet ennen kaikkea vuorovaikutteisina ja sisäkkäisinä enkä halua asettaa niitä arvoasetelmaan, jossa toiset motiivit olisivat parempia tai hyväksyttävempiä kuin toiset. Tätä ajatustani tukee myös Yeungin (2005b, 122) näkemys, jonka mukaan vapaaehtoisuusi-motiivien monipuolisia ja ääripäisiäkin ulottuvuuksia ei pidä arvottaa tai erotella esimerkiksi egoismi-altruismi-jaotteluin.

Auttamisen halussa keskeiseksi nousi halua auttaa nimenomaan lapsia ja nuoria. Kaikille haastatteluun osallistuneille vapaaehtoisille tämä ei kuitenkaan ollut ollut itsestään selvää vaan joukossa oli myös vapaaehtoisia, jotka olivat pohtineet auttamisen kohdettaan muun muassa lasten ja nuorten sekä vanhusten välillä. Auttamisen halu oli selkein ja myös odotettavissa oleva tulos tarkasteltaessa vapaaehtoisten motiiveja lähteä mukaan ja sitoutua toimintaan, sillä aiempia aiheesta tehtyjä tutkimuksia tarkastellessa, nousee lähes jokaisessa halu auttaa yhdeksi keskeisimmistä motiiveista osallistua vapaaehtoisena. Auttamisen halu ja avuliaisuus luokitellaankin universaaleiksi, hyvántahtoisuuden arvoiksi, jotka säilyvät suhteellisen muuttumattomina eri maiden välillä. Yksilöllisiä eroja siinä, miten tärkeänä tämä arvo yksilön elämässä näyttäytyy, kuitenkin luonnollisesti on. (Pirttilä-Backman 2010, 284–285.) Marjovuori (2014) on tuonut esiin, että auttamisen halu arvona ja motiivina voi kätkeä samaan aikaan sisäänsä myös itsekkäitä ja vähemmän altruistisia motiiveja kuten tarvetta kokea arvostusta ja saada myönteistä palautetta. Tämä näkökulma näyttäytyi vahvasti myös tämän tutkielman tuloksissa. Haastatteluun osallistuneet vapaaehtoiset hakivat vapaaehtoistoiminnasta muun muassa kokemuksia siitä, että voi kokea itsensä merkitykselliseksi ja tarpeelliseksi. Tämän lisäksi vapaaehtoisuudella nähtiin olevan myös hyödyllinen ja välineellinen arvo muun muassa ammatillisen

kehittymisen ja meritokraattisen etenemisen kannalta. Viime vuosikymmeninä monet tutkimukset ovatkin pyrkineet ja onnistuneet osoittamaan, että altruistisetkin teot palvelevat viime kädessä myös niiden tekijää ja hänen omaa etuaan (Pessi & Oravasaari 2011, 72).

Ihmisten tarvetta kokea itsensä tärkeäksi ja tarpeelliseksi vapaaehtoistyön kautta tukevat monet tutkimukset aina 1980-luvun lopulta 2000-luvulle saakka ja mahdollisesti jo sitä ennenkin (esim. Yeung 1999, 2005a & 2005b). Tarve kokea itsensä hyödylliseksi näyttäytyy siis perustavanlaatuisena tarpeena meissä ihmisissä ja näyttäytyy myös klassikkonakin pidetyn psykologisen teorian eli Maslow'n tarvehierarkiassa arvonannon tarpeiden kohdalla tarpeena tulla arvostetuksi myös muiden ihmisten taholta (Maslow 1954 / 1970). Vaikka kyseessä on perustavanlaatuinen, psykologinen tarve, on mielenkiintoista pohtia, korostaako nyky-yhteiskuntamme ajan henki ja individualismi tätä tarvetta ja nähdäänkö vapaaehtoistyö oivana välineenä tämän tarpeen tyydyttämiseen? Varsinkin kun hyvän tekeminen nähdään sosiaalisesti arvokkaana ja toisten auttaminen altruistisesti usein hyväksyttävämpänä syynä vapaaehtoistyöhön kuin ei-altruistiset, itsekkäät motiivit. Niemelä (2011, 324) puolestaan esittää, että kilpailukyky-yhteiskunnassa yhä useammin individualisoituneet ja suorituskeskeiset ihmiset käyttävät aikaansa enemmän omaan lähipiiriinsä ja työhönsä kuin muiden auttamiseen. Tätä näkökulmaa vastaan taistelee toisaalta tulokseni siitä, miten vapaaehtoistyötä käytetään nimenomaan välineenä esimerkiksi työelämää varten osaamista ja cv-mainintoja kartuttaen. Voidaan mielestäni olettaa, että yksilöt, jotka näkevät vapaaehtoistyön osaltaan myös mahdollisuutena meriitteihin työelämässä, ovat juurikin näitä suorituskeskeisiä persoonia. Voidaankin mielestäni pohtia, onko itsekkäillä auttamisen motiiveilla sen vähempää arvoa kuin ei-itsekkäilläkään, jos ne toiminnan tasolla tähtäävät ja saavuttavat saman tavoitteen. Sorrin (2005, 139) mukaan vapaaehtoisten tarpeet käyttää vapaaehtoistehtäväänsä myös oman elämänsä hyvinvoinnin tukemiseen ja rikastuttamiseen tulisi nähdä ja hyväksyä vapaaehtoisille kuuluvana oikeutena. Käsitän, että juuri tähän suuntaan ollaan ehkä menossakin yhteiskunnallisella tasolla ja tätä ajatusta tukee myös 2010-luvulla yksi tuoreimmista määrittelyistä vapaaehtoistyölle asetettu ajatus siitä, että vapaaehtoistoiminta on vapaa-ajalla toteutettua toimintaa, jossa hyötyjä voi olla niin toimija itse kuin toiminnan

kohdekin (Stebbins & Graham, Pessin & Oravasaaren 2010, 11 mukaan). 2010-luvulla sosiaali- ja terveysalan vapaaehtoisten motiiveja tutkineet Pessi & Oravasaari (2010, 160) ovat tutkimuksessaan nostaneet esiin, että sosiaali- ja terveysalan vapaaehtoiset kokevat vapaaehtoistoiminnan erittäin antoisana ja motiiveissa korostuukin myös itselle saaminen enemmän kuin esimerkiksi urheilujärjestöjen vapaaehtoiisiin verrattaessa samalla, kun motivaatiossa painottuu samanaikaisesti myös antamisen halu erityisellä tavalla. Haastatteleman, sosiaali- ja terveysalan palveluita paikkaavassa tai täydentävässä toiminnassa mukana olevat vapaaehtoiset edustavat siis omilta motiiveiltaan tässä kohtaa pitkälti Pessin ja Oravasaaren (2010, 160) kuvaamia sosiaali- ja terveysalan "keskiverto" vapaaehtoisia.

Samaan aikaan kun haastatteleman vapaaehtoiset korostivat omaa hyödyllisyyden ja tarpeellisuuden kokemustaan korostui heidän kokemuksissaan vahva tarve myös autonomiaan ja mahdollisuuteen määrittää itse milloin ja miten vapaaehtoistoimintaan osallistuu. Vapaaehtoiset kuvasivat samaan aikaan myös kokemuksiaan siitä, miten osallistuisivat enemmän jos heitä tarvittaisi enemmän. Tarvittavuuden kokemuksen kaipuu ja toisaalta halu määrittää itse milloin ja kuinka paljon toimintaan osallistui asettuivat tulkintani mukaan jonkintasoiseen ristiriitaan vapaaehtoisten kokemuksissa. Oma aktiivisuus ja sitoutuneisuus haluttiin määrittää autonomisesti, omista tarpeista ja mahdollisuuksista käsin ja henkilökohtaisesta elämäntilanteesta riippuen, mutta samaan aikaan vapaaehtoiset kokivat tulkintani mukaan sitoutuneisuuden ja oman aktiivisuuden määrittelyn ulkopuolelta tulevan paineen kautta tarpeelliseksi. Grönlundin (2014, 58) mukaan velvollisuuden tunne onkin yksi vapaaehtoistoimintaan motivoiva tekijä samaan aikaan, kun yksilöt kaipaavat yhä enemmän yksilöllisyyttä ja joustoa osallistumisensa mahdollistajaksi. Haastatteleman vapaaehtoiset kuvasivat kokemuksiaan muun muassa siitä, että koska muut tekevät tarpeeksi, ei heidän itsensä tarvitse osallistua itse yhtä aktiivisesti. Tulkitsin tällaisissa kokemuksissa ja näkemyksissä olevan piirteitä sosiaalipsykologisestikin tunnetusta *sivustakatsojaefektistä*, jossa on tyypillistä esimerkiksi kadulla tapahtuneessa sairauskohtauksessa, että mitä enemmän tilanteella on silminnäkijöitä, sitä epätodennäköisempää on, että autettava saa apua ja useampi vain ohittaa tilanteen (Helkama 2015a). Tällöin mielestäni korostuu

vapaaehtoisten motiiveissa jälleen ei-altruistiset motiivit eli ensisijalle asettuvat omat tunteet, tarpeet ja kokemukset, eli tarve kokemukseen siitä että on merkityksellinen ja hyödyksi. Ikään kuin toissijaisia vapaaehtoisten kokemuksissa ovat tällöin apua tarvitsevat nuoret. Helkaman (2015a) mukaan auttamisen halu onkin usein mielessä suurempi kuin todellisuudessa.

Silloinkin, kun vapaaehtoiset kokivat sitoutuneensa ensisijaisesti apua tarvitseviin lapsiin ja nuoriin ja heidän tukemiseensa, korostui monien kokemuksissa kokemus sitoutumisen paikallisuudesta ja vain tietyn mittaiseen ajanjaksoon sitoutumisesta. Tämä tarkoitti käytännössä sitä, että vapaaehtoiset kokivat olevansa sitoutuneita nuoriin ja heidän auttamiseensa yhden kolmen tunnin työvuoron ajan kerrallaan. Näissä kokemuksissa korostui myös ajatukset siitä, että vapaaehtoiset yksilöinä olivat ajatuksissaan vastuussa näistä nuorista vain käydyn keskustelun ajan ja tämän jälkeen nuoret olivat itse vastuussa oman tilanteensa etenemisestä ja avun saamisesta. Verkko ja sen mukanaan tuomat mahdollisuudet kuten anonyymius, etäisyys ja mahdollisuus rajata käytyjä keskusteluita korostuivat kokemuksissa omasta vastuusta ja sitoutuneisuudesta nuorten auttamiseen ja verkon mahdollistama etäisyyden otto oli vapaaehtoisten kokemuksissa ennen kaikkea sitoutumista edistävä asia tehden vapaaehtoistoiminnasta helppoa ja vähän kuormittavaa. Verkossa tehtävää auttamistyötä kuvailtiin muun muassa ”hyvin kevyeksi vapaaehtoistyön muodoksi” ja Tuomaala (2018) onkin todennut verkossa tehtävän auttamistyön saaneen kevyen toiminnan leiman myös yleisesti. Yleisesti vapaaehtoistyötä ja siihen motivoitumista tarkastellessa sosiaali- ja terveysalan tehtävissä tarve ja halu etäisyyden ottoon on koettu harvinaisemmaksi motiiviksi motivoitua ja sitoutua vapaaehtoistoimintaan (Pessi & Oravasaari 2010, 160). Tämän teeman muodostuminen näyttäytyy itselleni jälkikäteen vahvimmin teemana, jonka en osannut millään tavoin odottaa nousevan aineistoistani esiin ja meinasin monesti tietoisesti ohittaa nämä merkityksenannot vapaaehtoisten puheesta, sillä koin jollain tasolla epämiellyttävä tuoda esiin tietynlaisen välinpitämättömyyden suhteessa autettaviin nuoriin, sillä koin että tällaisten kokemusten esiin nostamisen riskinä olisi jonkinlainen vapaaehtoisten mustamaalaaminen. Tunnistin siis oman positioni tutkijana sekoittuvan mielessäni aiempaan positiooni työntekijänä, joka halusi suhtautua vapaaehtoisiin lähtökohtaisesti aina

kyseenalaistamatta ja heitä vilpittömästi arvostaen. Vaikka jo aiemmin olen korostanut näkemystäni siitä, että vastuun nuorista ei kuulukaan ajatella olevan yksittäisten vapaaehtoisten hartioilla, tällainen yksilötasolla tapahtuva nuorten vastuuttaminen omasta tilanteestaan on mielestäni osa suurempaa yhteiskunnallista ilmiötä ja kysymystä liittyen nuorten hyvinvointiin ja kohtaamisen laatuun pureutuviissa keskusteluissa. Siksi tämän teeman kohdalla käymäni henkilökohtaisen kipuilunkin jälkeen ja siitä huolimatta, on mielestäni hedelmällistä tarkastella näitä kysymyksiä myös tämän tutkielman kohdalla.

Suoninen ym.(2010, 306) ovat kirjoituksessaan nostaneet esiin, että vaikka verkkovuorovaikutus mahdollistaa helpomman yhteydenpidon muihin tahoihin ja ihmisiin, olisi oleellista toisinaan tarkastella myös sen laatua. Mitä voimme saavuttaa ja saavutammeko ylipäättänsä mitään kolmen tunnin anonyymissa keskustelussa? Samaan aikaan kun nuorten matalan kynnyksen palveluiden merkitys on tunnistettu ja tunnistettu, korostetaan myös nuoren tarvetta saada yksi selkeä suunnitelma ja työntekijä elämäntilanteensa tueksi (Hilpinen 2016). Myös Ylösen (2016, 67) mukaan auttamiseen ja tukeen keskittyneitä verkkopalveluita tulisi yhteiskunnassamme ehdottomasti lisätä. Kolmannella sektorilla tuotetuissa, pitkälti vapaaehtoisvoimin toimivissa verkkopalveluissa ei voida kuitenkaan välttää ilmiötä, joka yleisesti puhuttaa nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä ja lasten ja nuorten auttamista ja tukemista koskevissa keskusteluissa; tietynlainen palvelusta toiseen ”pompottelu” ja ”luukuttaminen” ovat saaneet kritiikkiä osakseen esimerkiksi kartoittaessa lastensuojelun asiakkaiden tilannetta ja tuen saantia (Heino, 2009, 6). Ylösen väitöskirjatutkimuksesta käy ilmi, miten verkkoauttamisella on myös joitain negatiivisia vaikutuksia nuoriin. Tällaisia negatiivisia vaikutuksia ovat muun muassa palveluiden, ruuhkautuminen, esteet avun saamiselle sekä väärinymmärrykset, jotka puolestaan aiheuttavat riskejä avun oikein kohdistumiselle (Ylönen 2016, 61). Tällaiset negatiiviset vaikutukset ovat pitkälti sellaisia, jotka eivät ole yhteydessä yksittäisen vapaaehtoisen toimintaan tai sitoutumiseen, sillä verkkoauttamisessa keskeistä on (Ylösen 2016, 64) mukaan ennen kaikkea läsnäolo ja huolien ”kuunteleminen” sen aikaa, kun satunnainen käyttäjä palvelua käyttää. Kuitenkin palveluiden ruuhkautuminen ja esimerkiksi vapaaehtoisen puutteet tiedoissa ja taidoissa voivat ajaa myös verkossa

palvelusta toiseen ohjaamiseen kuten muiden verkkopalveluiden pariin. Lasten ja nuorten saaman avun ja tuen rajallisuutta ja vaihtelevuutta sekä heidän vastuuttamistaan omasta tilanteesta voidaan toki tarkastella myös muista näkökulmista. Esimerkiksi Brunila (2012, 269) on esittänyt, että yhteiskunnassamme lapset ja nuoret nähdään pitkälti haavoittuvina ja hauraina sen sijaan, että heidän nähtäisiin olevan kyvykkäitä ottamaan myös itse vastuuta ja vaikuttamaan omaan tilanteeseensa ja elämäänsä. Brunila tarkastelee tätä näkökulmaa lapsiin ja nuoriin kriittisesti ja tässä valossa tarkasteltuna vapaaehtoisten lyhytaikainen sitoutuminen autettaviin ja lapsiin ja nuoriin ja heidän vastuuttaminen omasta tilanteestaan voidaan ajatella olevan myös lasten ja nuorten aktiivisen toimijuuden vahvistamista pikemminkin kuin oman tai yhteiskunnan vastuun pakoilua.

Autonomian ja etäisyyden hakemisen kokemukset eivät tulleet esiin merkityksellisinä mahdollisuuksina ainoastaan tarkasteltaessa vapaaehtoisten vastuuntuntoa, toiminnan kuormittavuutta ja vapaaehtoisten suhdetta autettaviin nuoriin vaan ne saivat merkityksensä haastateltavien kokemuksissa myös suhteessa toimintaa organisoivaan järjestöön ja vapaaehtoisten yhteisöön. Sitoutuminen Pelastakaa Lapset ry: hyn koettiin haastattelemieni vapaaehtoisten keskuudessa vähäiseksi ja samat tekijät, jotka vapaaehtoiset kokivat omaa sitoutumistaan edistäviksi, näyttäytyivät heidän kokemuksissaan myös sitoutumista haittaavina tekijöinä. Mahdollisuus työskennellä etänä, kuten autonomiakin josta jo aiemmin kirjoitin, korostui sitoutumista edistävänä tekijänä, sillä se koettiin joustavana keinona osallistua vapaaehtoistoimintaan elämäntilanteesta riippumatta tai sen muuttuessa eikä sitoutuminen toimintaan ollut riippuvainen tiettyyn aikaan tai paikkaan sitoutumisesta vaan verkkovälitteinen toiminta mahdollisti osallistumisen myös niille, jotka eivät siihen olisi muuten kyenneet. Samaan aikaan kuitenkin itsenäisesti tehtävä vapaaehtoistyö, jossa esimerkiksi vuorovaikutus muodon vapaaehtoisten ja Pelastakaa Lapset ry:n työntekijöiden kanssa tapahtui ainoastaan virtuaalisesti, vähensi merkittävästi haastateltavien mukaan yhteisöllisyyden kokemusta ja vahvasti puolestaan kokemusta yksin toimimisesta. Tulkitsin vapaaehtoisten kertomista kokemuksista toisinaan vahvankin yhteisön kaipuun, joka kohdistui nimenomaan kasvotusten tapahtuvaan vuorovaikutukseen ja kokemukseen

ryhmjäsenyydestä. Samaan aikaan täyttä yhteisöllisyyden puutetta ei kuitenkaan koettu vaan esimerkiksi Skypen ja Whatsappin kautta käydyn vuorovaikutuksen myötä moni vapaaehtoinen koki kuuluvansa vapaaehtoisten yhteisöön. Suonisen (2010, 74–75) mukaan kasvokkaisten käytäntöjen siirrettävyys digitaaliseen vuorovaikutukseen on ilmeistä ja esimerkiksi chat-vuorovaikutuksessa voidaan muodostaa kasvokkaisen vuorovaikutuksen tapaan paljon yhteisiä käytäntöjä, joilla puolestaan voidaan vahvistaa yhteisöllisyyden kokemusta. Chat-keskusteluilla ei kuitenkaan Suonisen (2010, 73) mukaan voida korvata kasvokkaista vuorovaikutusta. Toisaalta tiedetään, että pelkästään yhteisten arvojen jakaminen toisten kanssa voi luoda yhteenkuuluvuuden tunnetta, vaikka suoranaista vuorovaikutusta yhteisön jäsenten välillä ei tapahtuisikaan (Suoninen ym. 2010, 298). Sitoutuminen määrittyykin monien tutkijoiden mukaan ennen kaikkea yksilön taipumukseksi pitää yllä suhdetta ja tuntea itsensä siihen kiinnittyneeksi psykologisesti (Ahokas 2010a, 167, Abouraiä & Othman 2017, 409). Tällainen määritelmä jättää paljon tilaa sille, millaista ja minkä kautta muodostuvaa sitoutuminen myös vapaaehtoistoimintaan ja sen kautta muodostuneeseen yhteisöön voi olla.

Vaikka sitoutuminen koettiin Pelastakaa Lapset ry:ta kohtaan heikkona tai neutraalina, korostui monen vapaaehtoisen kokemuksissa samaan aikaan käsitys Pelastakaa Lapsista ja sen työntekijöistä jonkinlaisena työnantajana, jonka asettama tarve, kuten jo aiemmin tässä luvussa kirjoitin, määritti myös heidän sitoutumistaan toimintaan. Vapaaehtoisten kokemus ulkopuolelta tulevasta tarpeesta ja organisaation määrittelemästä osallistumisesta toimintaan palauttavat ilmiön tarkastelun jälleen siihen, mikä vapaaehtoistyön tarkoitus ja merkitys lopulta on. Kuten olen jo monessa kohtaa tätä tutkielmaa esittänyt, on vapaaehtoistyö määritelty tiettyjen periaatteiden ja edellytysten mukaan, jotka ovat yhteisiä eri kulttuureille ja korostavat ennen kaikkea palkatonta toimintaa joka tehdään jonkun toisen hyväksi ja täysin omasta tahdosta (esim. Euroopan parlamentti 2008, Pessi & Oravasaari 2010, 9). Näissä määrittelyissä vapaaehtoistyöhön ei millään tavalla kytketä ulkopuolelta tulevaa määrittelyä tai vaatimuksia vaan näkökulma on täysin yksilössä, joka aktiivisena toimijana tekee ja osallistuu vapaaehtoistoimintaan. Emme kuitenkaan voi sivuttaa

vapaaehtoistyön yhteiskunnallista merkitystä ja asemaa ja sille ulkopuolelta asetettuja tavoitteita. Suomalaisessa yhteiskunnassa vapaaehtoistyö paikkaa ja täydentää julkisen sektorin palveluita ja resursseja ja myös vapaaehtoistoimintaan osallistuvat yksilöt ovat ja tulevat tästä kokoajan enenevässä määrin tietoisiksi. Tutkielmani tulosten mukaan vapaaehtoisten lisääntynyt ymmärrys yhteiskunnasta ja sen tilasta lisäsi heidän motivaatiotaan ja merkityksellisyyden kokemuksiin vapaaehtoisena ja edisti heidän haluaan tehdä vapaaehtoistyötä. Vapaaehtoiset kertoivatkin kokeneensa, että sitä mukaa kuin tietoisuus yhteiskunnan tilasta lisääntyi ja ymmärrys sen ongelmakohdista kasvoi, myös halu vaikuttaa yhteiskunnassa vapaaehtoistyön kautta motivoi kaiken aikaa enemmän. Henrietta Grönlund (2012, 80) onkin väitöskirjatutkimuksensa myötä tuonut esiin vapaaehtoistyöhön osallistuvan henkilön mahdollisuuden osallistua ja vahvistaa ja olemassa olevaa arvopohjaansa ja tulla myös valveutuneemmaksi yhteiskunnallisista asioista ja pyrkiä myös vaikuttamaan niihin. Tämä puolestaan vastaa päätelmäni mukaan yhteiskunnan tarpeeseen: mitä enemmän yhteiskunnassa on ongelmia, sitä enemmän kolmatta sektoria ja vapaaehtoisia tarvitaan.

Tässä kohtaa pohdintaani palaankin kysymykseen siitä, palveleeko vapaaehtoistyö ensisijaisesti sitä tekevää yksilöä vai sitä ylläpitävää ja tarvitsevaa yhteiskuntaa instituutioineen? Täysin tämän tai aiemmin esittämien pohdintojen ulkopuolelta haluan tuoda esiin vielä yhden näkökulman aiheeseen. Puhuttaessa vapaaehtoistyön tarpeesta voidaan yhteiskunnan ja sen instituutioiden tarpeen sekä vapaaehtoistoimintaa tekevän yksilön tarpeiden lisäksi tarkastella tämän tutkielman kontekstissa myös kolmannen osapuolen tarvetta. Tarpeen kokemus, josta vapaaehtoiset kertoivat niin taustaorganisaation kuin yhteiskunnallisen tilanteenkin tarpeena ei ole ainoa tarve, johon vapaaehtoistyöllä voidaan vastata. Esimerkiksi Uusikylä (2001, 111–112) on kirjoittanut, että vapaaehtoistyöllä voidaan tarjota ja osoittaa lapsille ja nuorille, että olemassa on aikuisia ihmisiä, joihin voi luottaa ja turvautua silloin kun esimerkiksi kotona ei ole apuna saatavilla. Vapaaehtoistyölle lasten ja nuorten parissa voidaan siis nähdä olevan tarve myös siksi, että voimme luoda sen kautta hyviä vuorovaikutuksen kokemuksia myös niiden nuorten kohdalla joilta ne mahdollisesti muuten puuttuisivat. Tämä tarve näyttäytyykin mielestäni

tarpeena, johon Pelastakaa Lapset ry toiminnallaan pyrkii ennen kaikkia muita tarpeita vastaamaan. Verkkovapaaehtoistoiminnan tavoitteena on lisätä nuorten hyvinvointia, vähentää yksinäisyyttä, ennaltaehkäistä syrjäytymistä sekä lisätä nuorten osallisuutta verkkoympäristöissä (Pelastakaa Lapset ry, 2017). Näiden tavoitteiden puitteissa pystytään vastaamaan laajempaan yhteiskunnalliseen tarpeeseen vapaaehtoisten toiminnan kautta, jotka toiminnan avulla pystyvät tyydyttämään ja täyttämään myös omia tarpeita ja tavoitteitaan.

Edellä esittämiäni ajatusten jatkoksi aion seuraavaksi palauttaa vielä kerran ajatukseni vapaaehtoistyöhön ja sen tarkoitukseen yhteiskunnassamme ja pohtia sen määrittelyä käsitteenä suhteessa nyky-yhteiskuntamme tilaan ja sille asetettuihin tavoitteisiin.

Ajatellaan, että hyvinvointiyhteiskunnan ja vapaaehtoistyön välillä vallitsee jännite ja kriittisimmät ajattelijat kokevat vapaaehtoistyön nakertavan palvelurakenteita. Kriittisesti ajattelevat pohtivat, että kun vapaaehtoistyön kautta annetaan yhteiskunnalle kolmannen sektorin pikkusormi, kohta viedään koko käsi ja ollaankin jo matkalla kohti amerikkalaista hyväntekeväisyisyhteiskuntaa järjestöjen ja yksilöiden voimin. (Heiskanen 2018.) Tämä tarkoittaa sitä, että vapaaehtoistyöltä odotetaan koko ajan enemmän ja enemmän vastauksia ja ratkaisuja yhteiskunnan tarpeisiin ja hyvinvointivaltion turvaverkon ylläpitämiseen. Näillä yhteiskunnan tarpeilla viitataan ensisijaisesti sosiaali- ja terveysalan palveluihin, jotka puolestaan vaativat ammattiosaamista ja monien ajatusten mukaan kolmannella sektorilla tuotettuna myös vapaaehtoisten pitkäaikaista sitoutumista ja jatkuvaa osaamisen kehittämistä. 2010 Pessin & Oravasaaren tehdessä tutkimusta RAY:n rahoittamien järjestöjen tarpeista ja toiveista vapaaehtoisten suhteen, korostui vastauksissa toive erityisesti nuorista vapaaehtoisista, joilla olisi kykyjä oppia uutta, tehdä asioita uudella tavalla sekä luoda myös innovaatioita. Toisena toiveensa järjestöt kohdistivat syrjäytymisvaarassa olevat miehet, joille vapaaehtoistoiminnan kautta voitaisi tarjota tekemistä ja sen myötä ehkäistä syrjäytymistä. (Pessi & Oravasaari 2010, 35.) Hienoja toiveita, jotka vastaisivat niin järjestöjen tarpeisiin osaavasta työvoimasta kuin yhteiskunnankin tavoitteisiin syrjäytymisen ehkäisemisestä. Samaan aikaan kuitenkin en voi olla tarttumatta kysymykseen siitä, miten

esimerkiksi syrjäytymisvaarassa olevat yksilöt, jotka usein kärsivät esimerkiksi mielenterveysongelmista, erilaisista oppimisen ja kehityksen häiriöistä tai kulttuurin ja etnisen taustan mukanaan tuomista kielellisistä tai sopeutumisvaikeuksista voisivat vastata ammatillistuvan osaamiseen tarpeen lisääntymiseen ainakaan kovin helposti? Inklusiivisuus, jota voidaan pitää yhtenä vapaaehtoistyön yleisistä periaatteista tarkoittaa sitä, että jokaisella on oikeus toimia vapaaehtoisena ja toisaalta myös oikeus tehdä sitä vapaasta tahdostaan, jotta vapaaehtoisuuden ydin eli mahdollisuus toimia vapaaehtoisena omien arvojen ja uskomustensa mukaisesti toteutuu (Grönlund 2012, 83). Voidaanko jokaisen oikeus vapaaehtoistyöhön säilyttää, jos yksilöllä ei ole tarvittavaa osaamista, kokemuksia tai ominaisuuksia tehdä sitä? Mykkänen-Hännisen (2007, 16) mukaan julkisen palvelujärjestelmän tilanteesta riippumatta järjestöjen tehtävänä olisi huolehtia, että vapaaehtoistyön tehtävät eivät vaadi ammatillista osaamista. Tai jos vapaaehtoistyötä käytetään tietoisena työkaluna syrjäytymisen ehkäisyyn ja esimerkiksi koulupudokkaat tai pitkäaikaistyöttömät kannustetaan tai jopa velvoitetaan vapaaehtoistyön pariin, vastaako vapaaehtoistyön määritelmä enää sen todellisuutta? Vapaaehtoistyön ammatillistuminen sekä sen tarkoitus yhteiskunnallisten ongelmien ennaltaehkäisyssä kohdistuen sitä tekevien yksilöiden osallistamiseen, toimijuuden vahvistamiseen esimerkiksi syrjäytymisestä keskusteltaessa sen ehkäisemiseen asettavat vapaaehtoistyön ja – toiminnan käsitteet sellaiseen valoon, jossa voidaan mielestäni pohtia käsitteen uudelleenmäärittelyn tarpeellisuutta. Niin kauan, kun vapaaehtoistyön käsitteellä viitataan yksilön omaan haluun tehdä toisille hyvää omasta persoonastaan, ominaisuuksistaan ja elämäntilanteesta käsin, sitä tekeviltä yksilöiltä ei voida edellyttää ammattilaistasoista tietotaitoa eikä sitä voida käyttää keinona ratkaista työttömyyden, syrjäytymisen tai muun sosiaalisen aseman ongelmaa yhdenkään yksilön kohdalla laittamalla yksilöä tekemään työtä, jonka pitäisi perustua vapaaseen tahtoon, ei ulkopuolisen toimijan kehotukseen.

Olen edellä pohtinut tutkielmani keskeisiä tuloksia ja pyrkinyt linkittämään niitä laajemmin kontekstiinsa ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Olen tietoisesti jättänyt mukaan myös kysymyksiä joihin en ole pyrkinyt vastaamaan, mutta halunnut herättää ajatuksia aiheen ympäriltä yhteiskunnassamme. Seuraavaksi haluan vielä tarkastella tutkielmani tuloksia ja pohdintoja työni sateenvarjon eli sitoutumisen näkökulmasta. Miksi ja mihin sitoutumista tarvitsemme?

Sitoutumista vapaaehtoistyöhön pidetään äärimmäisen tärkeänä erityisesti sosiaali- ja terveysalan järjestöissä ja toiminnoissa, sillä esimerkiksi tukisuhteissa lapsiin ja nuoriin luottamuksen rakentuminen vaatii pitkää sitoutumista (Utti 2009). Mielestäni on kuitenkin oleellista pohtia, onko vapaaehtoistyöhön sitoutuminen itseisarvo ja jos se sellaisena nähdään, niin miksi? Jos tarkastelemme perustelua sitoutumisesta sosiaalialan vapaaehtoistoimintaan esimerkiksi tukisuhteen ja luottamuksen muodostumisen näkökulmasta, on sitoutuminen itseisarvona toiminnan toteutumisella ja onnistumisella kyseenalaistettavissa tämän tutkielman kontekstissa. Verkkoauttamisessa korostuu anonymiteetti ja kertaluontoisuus. Esimerkiksi Ylösen (2016, 64) tutkimuksesta käy ilmi, että suurin osa nuorista avunhakijoista on satunnaisia kävijöitä, joiden kohdalla verkkoauttamisessa keskeisimmäksi tekijäksi onnistuneen auttamiskokemuksen täyttämiseksi nousee läsnäolo ja ”huolien” kuunteleminen sen hetken. Toki palveluiden käyttäjiin mahtuu aina nuoria, jotka käyttävät verkkoapua säännöllisesti ja usein jopa kasvokkaisen viranomaisavun lisänä, mutta silloinkaan verkossa toimivan vapaaehtoisen sitoutuneisuus ei nouse keskeiseksi onnistuneen auttamistyön toteutumisessa. Grönlund (2014) tarkastelee artikkelissaan vapaaehtoistoiminnan tulevaisuutta vuonna 2025 ja esittää, miten digitalisaatio tulee vaikuttamaan vapaaehtoistoiminnan kentällä monin tavoin vahvasti. Pohdittavaksi tuleekin, onko digitalisaatio ja teknologiavälitteinen auttamistyö vapaaehtoisvoimin yksi tekijä, joka tulee murtamaan myös käsitystä sosiaali- ja terveysalan vahvasta ja perustellusta tarpeesta sitouttaa vapaaehtoisia pitkäaikaisesti toimintaan?

Toisaalta sitoutumisen on todettu olevan edellytys laadukkaalle työsuoritukselle (Keskinen 2005, 25), sillä sitoutunut ihminen pyrkii lähtökohtaisesti tekemään työnsä hyvin ja kehittymään. Onkin mielestäni aiheellista pohtia verkkovapaaehtoistoimintaan sitoutumista myös tältä kannalta. Jos vapaaehtoinen, joka toiminnassa on mukana joko säännöllisesti tai sitten kertaluontoisesti, ei ole sitoutunut toimintaan pyrkiikö hän tekemään työnsä hyvin ja niin että se palvelee tarkoitustaan? Saadaanko vapaaehtoistyöllä kuin vapaaehtoistyöllä aina aikaan hyvää vai voiko sekä vapaaehtoiselle että autettavalle nuorelle kertaluontoinen kohtaaminen, jossa ei ole varmuutta auttajan osaamista ja avun kohdistamisesta oikein aiheuttaa myös enemmän huonoa kuin hyvää? Vapaaehtoisen osaamisen takaamisen ja jatkuva lisäämisen ja sen kautta palvelun laadun varmistamisen näkökulmasta sitoutuminen myös verkkoauttamiseen voidaan siis nähdä perusteltunakin. Sitoutumisen merkitys korostuu myös tarkasteltaessa palveluita tuottavien organisaatioiden mahdollisuutta ylläpitää ja kehittää palveluita. Mitä sitoutuneempia vapaaehtoiset ovat, sitä suurempi resurssi järjestöllä on jatkuvasti käytössään (Yeung 2005a, 83). Tasapainoteltaessa jatkuvasti vapaaehtoistyön tarkoitusten kentällä voidaan keskustelu palauttaa vielä kerran myös yksilön eli vapaaehtoistoimintaan osallistuvan henkilön tasolle. Pessin & Oravasaaren (2010, 109–110) mukaan kiinnostus vapaaehtoisten toimintaan ja jaksamiseen on tärkeää siksi, että paitsi toiminta myös ihmiset muuttuvat ja erilaisissa elämäntilanteissa erilainen toiminta voi näyttäytyä kutsuvana toimintaan osallistuvan näkökulmasta. Järjestöjen pitäisi siis pystyä tukemaan vapaaehtoisten elinkaarta myös yksilön tarpeiden näkökulmasta. Vapaaehtoisen toiminnan ja osaamisen tukemisen ei tulisi liittyä ainoastaan sitoutumisen edistämiseen ja sen kautta järjestölle ja yhteiskunnalle tavoitellun hyödyn saavuttamiseen vaan myös yksilön henkilökohtaisen kasvun ja kehittymisen tueksi, jotka Sorri (2005) on määritellyt jokaisen vapaaehtoistyöhön osallistuvan yksilön henkilökohtaisiksi oikeuksiksi. Grönlundin (2014, 60) mukaan keskeistä tulevaisuuden vapaaehtoistoimintaa tarkastellessa on ymmärtää, että sen yksilöllisyys ei lähtökohtaisesti tarkoita itsekkyyttä tai pelkkää hedonismia eli nautinnonhalua vaan niin altruismi, velvollisuudentunto, yhteisöjen merkitys tai yhteishenki eivät tule

vapaaehtoistoiminnankaan kontekstissa häviämään, vaikka niitä lähestytäänkin yhä enemmän yksilöllisestä näkökulmasta tulevaisuudessa.

8.2 Tulosten käytettävyys ja jatkotutkimuksen mahdollisuudet

Tässä kappaleessa pohdin tämän tutkielman tulosten luotettavuutta sekä tulosten käytettävyyttä. Keskityn käytettävyyden pohtimisessa erityisesti niiden käytettävyyteen Pelastakaa Lapset ry:n verkkovapaaehtoistoiminnan kehittämisessä, mutta myös laajemmin vapaaehtoistoiminnassa. Lisäksi pohdin, millaisten teemojen käsittely olisi mahdollisen jatkotutkimuksen kannalta hedelmällistä ja miksi.

Tutkielman tulokset antavat mielestäni yllättävän monipuolisen kuvan vapaaehtoistoiminnan motiiveista. Ne kattavat vahvasti monia eri vapaaehtoisuuteen ja sitoutumiseen liitettyjä teemoja ja kysymyksen asetteluita. Kuten fenomenologisessa tutkimuksessa yleensäkin, myös tämän tutkielman tulokset tarjoavat ikkunan ennen kaikkea tutkittavien henkilöiden merkitys- ja kokemusmaailmaan eivätkä niinkään mahdollisuutta suurempiin yleistyksiin. Kysymys siitä, miten olen onnistunut pääsemään kiinni haastateltavien kokemuksiin, ei ole yksinkertainen. Olenko tavoittanut todella sen, mitä he ovat kokeneet merkitykselliseksi omalle toiminnalleen vapaaehtoisena vai ovatko tulokset rakentuneet enemmänkin omalle tulkinnalleni ja ennako-oletuksieni ohjaamille ajatuksille? Tiedostan, että en ole onnistunut jättämään ennako-oletuksiani täysin taka-alalle ja vaikka uskon, että minulla tutkijana ja tutkittavilla on ollut pitkälti sama käsitys teemoista, jota haastatteluissa keskustelimme, ovat omat tulkintani varmasti rakentaneet vain yhdenlaista kuvaa kokemuksista, joista joku toinen olisi voinut tehdä täysin toisenlaiset tulkinnat. Toisaalta fenomenologisen ja hermeneuttisen tutkimuksen ja analyysitavat voidaan käsittää monin eri tavoin ja tämä tieto antoi osaltaan myös minulle vapauksia toteuttaa analyysiani itselle sopivalla tavalla (Perttula 2009, 136). Asiaa tarkemmin pohtiessani ja aikajanallista lähestymistapaa tutkittavaan ilmiöön aineiston keruu vaiheessa käytettyäni ymmärrän myös, että en ole voinut päästä käsiksi haastateltavien primitiivisiin kokemuksiin vaan ainoastaan heidän kertomaansa ja sanoittamiinsa kokemuksiin jostain aiemmin

koetusta. Henkilökohtaiset kokemukset ja näkemykset omasta motivaatiosta kuvaavatkin lähes ainoastaan tämän hetkistä tilannetta eli tämän hetken näkemyksiä ymmärrystä ja kokemusta niin menneestä, nykyhetkestä kuin tulevaisuudesta. (Yeung 2005b, 122). En siis voi olla lainkaan varma, olenko voinut muodostaa täysin koherenttia ja luotettavaa kuvausta verkkovapaaehtoisten sitoutumisen muodostumisesta vaan tätä varten saatettaisiin tarvita esimerkiksi pitkittäistutkimusta, jossa vapaaehtoisen sitoutumisen rakentumista seurattaisiin pitkin vapaaehtoisuraa ja pystyttäisiin näin kuvamaan kokemuksia mahdollisimman todellisena, tutkimushetkessä tapahtuvina kokemuksina enemmän kuin vain muistoina koetuista kokemuksista. Uskon kuitenkin, että tämän tutkielman tulokset mahdollistavat toiminnan käytännön tason kehittämistä ja toteutusta: millaista tukea ja ohjausta voidaan vapaaehtoiselle antaa ja millaisin keinoin vapaaehtoisia voidaan houkuttaa mukaan toimintaan. Toisin sanoen, millaisia asioita vapaaehtoisille voidaan pyrkiä toiminnalla tarjoamaan – millaisia saatavia asioita asettuu vapaaehtoisten antaman panoksen vastalahjaksi.

Tarkastelin tässä tutkielmassa motiiveja ja sitoutumista tarkasti vapaaehtoistoiminnan kontekstissa ja aineistoni muotoutui vahvasti pysyttelemään tämän teeman sisällä. Vaikka teemahaastattelut, joissa mahdollisuus kertoa ja jakaa kokemuksia oli vain löyhien raamien määrittelemää, tarjosivat minulle äärettömän rikkaan ja monipuolisen aineiston, en päässyt sen kautta täysin käsiksi kaikkeen siihen, mikä on osaltaan voinut vaikuttaa vapaaehtoisten motiiveihin ja sitoutumiseen. Esimerkiksi Gisella Jakob on kritisoinut vapaaehtoismotivaation tutkimusta sillä, että motiivi-käsite määritellään tutkimuksesta ja teoriasta toiseen liian kapea-alaisesti ja silloin se ja sen tutkimus jättää huomiotta ihmisen elämäntilanteen ja elämänkerrallisuuden (Sorrin 2005, 131 mukaan). En itsekään kartoittanut tai päässyt käsiksi vapaaehtoisten elämänkerrallisuuteen vaan aikajanallinen lähestymistapa kattoi elämänkulusta vain ajan vapaaehtoistoimintaan hakeutumisesta nykyhetkeen. Pohdinkin, olisiko esimerkiksi narratiivinen lähestymistapa tutkimusongelmaan vastaamiseen tarjonnut laajemman ja luotettavamman kuvan merkityksellisten kokemusten suhteesta sitoutumiseen. Toisaalta fenomenologista lähestymistapaa on käytetty runsaasti vapaaehtoistoiminnan

motivaatiotutkimuksessa ja sillä on tavoitettu laajasti erilaisia motiivien kuvauksia nimenomaan kokemusten ja kokemuksellisuuden kautta yksilöiden tasolla. Fenomenologia perustuu kuitenkin siihen, että se pysyttelee tiukasti kiinni tutkittavassa ilmiössä ja tämän takia sitä voidaan Miittisen ym. (2010, 12) mukaan kutsua kuvailevaksi tieteenksi. Analyysi- ja teemoitteluvaiheessa onnistuin mielestäni pysyttelemään suhteellisen hyvin kiinni nimenomaan tutkittavassa ilmiössä, mutta tulkitessani tuloksia ja tarkastellessani niitä suhteessa laajempaan kontekstiin, ilmiö kytkeytyi vahvemmin tutkittavan ilmiön ja yksilöiden kokemusten ulkopuolelle laajastikin huomioiden muun muassa kulttuurillisia sekä yhteiskunnallisia tekijöitä osana motiivien muodostumista. Linkittyminen laajempiin ilmiöihin tapahtui kuitenkin analyysissä tekemieni tulkintojen kautta.

Tällä tutkielmalla olen halunnut päästä ensisijaisesti kiinni haastatteluihin osallistuneiden yksilöiden kokemuksiin, mutta samalla pitänyt tavoitteenani myös mahdollisuuden kehittää Pelastakaa Lapset ry:n verkkovapaaehtoistoiminnan kehittämiseen sekä ottaa jopa kantaa siihen, miten vapaaehtoistyötä pitäisi määritellä ja millaisia tavoitteita sille niin eri järjestöissä kuin yhteiskunnassakin kuuluisi asettaa. Onkin siis tärkeää pohtia, kuinka hyvin tämän tutkielman hyödyntäminen ja soveltaminen on mahdollista edistettäessä vapaaehtoisten sitoutumista Pelastakaa Lapset ry:ssä. Tässä kohtaa on kuitenkin hyvä huomioida myös tutkimusjoukkoani ja heitä haastatteleamalla kerättyä aineistoani ja sen analyysin tuloksia. Onko mahdollista, että haastatteluun osallistui juurikin ne vapaaehtoiset, jotka lähtökohtaisestikin ovat sitoutuneimpia. Osallistuisiko sellainen henkilö, joka ei ole motivoitunut ja sitoutunut toimintaan myöskään haastatteluun? Toisaalta, jos hän kokisi ulkoiset tekijät ja esimerkiksi Pelastakaa Lasten suunnasta tapahtuvan toiminnan vaikutuksen keskeiseksi omalle sitoutumiselleen, voisi hän kokea tämän väylänä vaikuttaa ja kehittää. On kuitenkin mielestäni tärkeää kirjoittaa auki se, että sitoutuneiden ihmisten kokemukset ja merkityksenannot voivat olla hyvin erilaisia kuin sellaisten, jotka eivät ole sitoutuneita lähtökohtaisestikaan.

Usea sitoutumisessaan vapaaehtoisten merkitykselliseksi kokema asia oli sellainen, joka jo oli olemassa Pelastakaa Lasten käytännössä ja toiminnoissa ja sen myötä motivoi ja edisti toiminnassa mukana olemista. Monessa kohtaa

vapaaehtoisten kokemuksista nousivat esiin henkilökohtaiset tavoitteet ja merkitykset kuten tarve tuntea itsensä merkitykselliseksi. Pelastakaa Lapsiin ja sen toimintaan liittyen korostui erityisesti autonomian ja helppouden merkityksellisyys, tarve vahvempaan yhteisöllisyyden kokemukseen sekä uuden oppimisen ja sosiaalisen tuen ja sitouttamisen vahvempi tarve. Näenkin, että erityisesti organisaation toimintaan ja käytäntöihin kytköksissä olevat kokemukset ovat sellaisia, joihin verkkovapaaehtoistoimintaa koordinoivat työntekijät voivat tutustua tarkemmin ja pohtia, millaisia käytännön keinoja heillä on työssään näiden asioiden kehittämiseksi, jotta vapaaehtoisten motivaatiota ja sitoutumista voidaan edistää ja vahvistaa. Vaikka autonomia, joustavuus ja mahdollisuus määritellä pitkälti omaa tapaansa ja aikaansa tehdä vapaaehtoistyötä verkkovapaaehtoisena koetaan tulosteni mukaan äärettömän tärkeäksi, tulisi esimerkiksi vapaaehtoisten jaksamiseen ja kehittymiseen vaikuttaa työnohjausten kautta aktiivisesti.

Toisinaan on keskusteltu siitä, voidaanko työnohjauksesta puhua vapaaehtoistyön kontekstissa, mutta se on hyväksi todettu menetelmä tukea ja pitää myös yllä toiminnan laatua erityisesti silloin, kun puhutaan ihmissuhdetyöstä. Työnohjauksen tarvetta monissa samankaltaisissa vapaaehtoistyön muodoissa on korostettu siksi, että vapaaehtoisilla ei ole palkkatyöhön nähden samanlaista ammattikoulutuksen ja työkokemuksen turvaa eikä suojaavaa ammatti-identiteettiä, jolla voisi suojata heitä. Monesti vapaaehtoistyössä, etenkin itsenäisesti ja etänä tehtävässä puuttuu ympäriltä pysyvä ja kiinteä työyhteisö, ja työnohjaus esimerkiksi ryhmämuotoisena voisi lisätä myös kaivattua yhteisöllisyyden kokemusta. (Syrjänen 2013, 122.) Myös oppimisen kokemuksia voidaan vahvistaa esimerkiksi työnohjauksen ja täydennyskoulutusten kautta. Peruskoulutukset vapaaehtoistehtävään ovat usein tiiviitä ja lyhyitä ja ne eivät mitenkään kata kaikkea sitä tietoa ja taitoa, jota vapaaehtoinen tehtävässään tarvitsee. Kokemusten refleктоiminen ja pohtiminen yhdessä ovat erityisen tärkeää vapaaehtoistyössä oppimisen näkökulmasta (Ropo & Eriksson 2001, 52). Täydennyskoulutuksilla ja työnohjauksella voidaan Syrjäsen (2013, 123) mukaan pyrkiä pitämään yllä muun muassa yksilön kiinnostusta oppia itsestään suhteessa vapaaehtoistyöhön ja samaan aikaan niiden on todettu muun muassa edistävän sitoutumista myös

taustaorganisaatioon. Yksilöiden tarve kokea itsensä merkitykselliseksi ja vaikuttaa yhteiskunnassa ovat myös asioita, joihin voidaan varmasti myös vaikuttaa organisaation tasolla, mutta ne ovat samaan aikaan asioita, joissa vahvempi vaikutus voidaan nähdä olevan myös yksilön omalla taustalla ja lähtökohdilla, yhteyttä ottavilla lapsilla ja nuorilla sekä esimerkiksi yhteiskunnallisella tilanteella.

Jos tarkastelen käytettävyyttä vielä henkilökohtaisella tasolla, olen äärettömän onnellinen ja tyytyväinen siitä, kuinka hyvin tämä tutkielma opintojeni viimeisenä palasena on linkittynyt siihen mitä tällä hetkellä teen työkseni. Olen pystynyt peilaamaan vapaaehtoisten ohjaajan tehtävässä oppimiani asioita ja käytännön kokemuksia siihen, millaisista näkökulmista tutkimaani ilmiötä olen tarkastellut. Samaan aikaan olen pystynyt tämän tutkielman prosessin kautta laajentamaan ja syventämään tietoa ja ymmärrystäni vapaaehtoistyöstä, sen periaatteista ja tavoitteista tieteellisellä ja teoreettisella tasolla ja sen myötä tarkastelemaan omaa jokapäiväistä työtäni aiempaa kriittisemmin sekä myös kehittämisorientoituneemmin kuin ennen. Myös katsoessani taaksepäin opiskeluhistoriaani olen erityisen tyytyväinen siihen, miten olen tässä tutkielmassa pystynyt tarkastelemaan tutkimaani ilmiötä sekä pääaineeni kasvatustieteen, että sivuaineideni yhteiskuntapolitiikan ja sosiaalipsykologian lähtökohdista ja näkökulmista. Tiedostan, että tässä tutkielmassa fokus on ollut ehkä vahvemmin sosiaalitieteissä kuin kasvatustieteessä, mutta tarkastelemani teemat ja kysymykset näen paikantuvan kasvatustieteen kentälle motivaation sekä nuorten hyvinvoinnin ja syrjäytymisen kysymysten kautta. Oma taustani ja työkokemukseni tutkimani ilmiön äärellä on myös mahdollistanut minulle luonnollisen väylän pohtia, millaista jatkotutkimusta tähän ilmiöön liittyen olisi hedelmällistä tehdä ja miksi.

Ylönen on tuonut esiin, että erityisesti sosiaali- ja mielenterveysalan ammattilaisten läsnäoloa verkossa on jatkossa vahvistettava, mutta jättänyt päätelmissään pois vapaaehtoisten roolin (Ylönen 2016, 67). Mönkkösen (2005, 286) mukaan sen myötä, kun maallikoiden koulutustaso on lisääntynyt, on selvää, että myös heillä on nykyään kykyä puhua asioista joista ennen vain ammattilaiset ja asiantuntijat ovat olleet kykeneviä puhumaan. Jatkotutkimuksen

aiheeksi olen pohtinut tutkimusta, jossa voisin selvittää millaisena yhteyttä ottavat lapset ja nuoret kokevat verkkopalvelut ja onko verkkoauttaminen heidän näkökulmastaan tarkasteltuna hyödyllistä eli vastaako vapaaehtoisten antama keskusteluapu ja -tuki heille niitä asioita, jotka palvelun tavoitteiksi on määritelty ja mitä he myös itse keskusteluihin käydessään odottavat. Tähän haluaisin yhdistää tarkastelukulman siitä, miten verkkoauttamista tekevän vapaaehtoisen sitoutuminen toimintaan on yhteydessä hänen osaamiseensa ja kykyihinsä tehdä auttamistyötä ja välittykö tämä sitoutumisen ja sen myötä mahdollisen osaamisen taso myös nuorelle päin erilaisena tai laadultaan erilaisena keskusteluapuna. Vaikka vapaaehtoistyö ja sen vaatimukset erityisesti sosiaalialalla ammatillistuvat jatkuvasti, jotkut järjestöt perustelevat aikuisten vapaaehtoisten apua erityisesti nuorisotyössä toisaalta sillä, että nuoret kaipaavat elämäänsä tueksi myös aikuisia joilla ei ole tekemiseensä ammattilaisen otetta. Jatkotutkimuksen kautta voisi pyrkiä siis myös osoittamaan, millaista osaamista vapaaehtoiset ylipäätään tarvitsevat tämän kaltaiseen auttamistyöhön. (Mönkkönen 2005, 296, 299.) Tärkeää olisi myös miettiä auttavan verkkopalvelun ja sen vapaaehtoisten tarjoaman avun sekä nuorten odotusten kohtaamista. Moni palveluita käyttävä nuori saattaa odottaa verkkopalvelulta totuttua asiakkaan roolia, johon hän on esimerkiksi erilaisten ammattilaistahojen kautta tottunut ja tällöin omista lähtökohdistaan vapaaehtoistyöntekijä ei välttämättä voi vastata näihin tarpeisiin (Mönkkönen 2005,298). Riittävän avun antamisen ainoa tekijä ei tietenkään ole auttavan vapaaehtoisen sitoutuminen tai osaaminen vaan voidaan myös pohtia, voidaanko ylipäätään riittävää ja oikeanlaista apua tarjota anonyymeissa kaikille avoimissa verkkopalveluissa, joista nuori voi milloin tahansa häipyä pois, eikä häneen enää saada kontaktia (Ylönen 2016, 56).

Lähteet

- Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. 2001. Jyväskylä: Ps-kustannus.
- Abouraia, M.K. & Othman, S.M. 2017. Transformational Leadership, Job Satisfaction, Organizational Commitment, and Turnover Intentions: The Direct Effects among Bank Representatives. (s.404-423) American Journal of Industrial and Business Management.
- Ahokas, M. 2010a. Ihmisten väliset suhteet. Teoksessa Suoninen, E., Pirttilä-Backman, A-M., Lahikainen, A R., Ahokas, M. Arjen sosiaalipsykologia. (s. 141-179) Helsinki: WSOYpro Oy.
- Ahokas, M. 2010b. Ryhmät ja niiden väliset suhteet. Teoksessa Suoninen, E., Pirttilä-Backman, A-M., Lahikainen, A R., Ahokas, M. 2010. Arjen sosiaalipsykologia. (s. 185-240) Helsinki: WSOYpro Oy.
- Brunila, K. 2012. Tunnekoukussa. Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten koulutus terapeuttisessa eetoksessa. Aikuiskasvatus 4'12.
- Cravens, J. 2008. Virtual Volunteering: Online Volunteers Providing Assistance to Human Service Agencies. (s. 119-136) Journal of Technology in Human Services, 17:2-3.
- Cravens, J. & Ellis, S. 2014. The LAST Virtual Volunteering Guidebook: Fully Integrating Online Service into Volunteer Involvement. Philadelphia: Energize Inc.
- Eskola, A. & Kurki, L. (toim.) 2001. Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2010. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. (s. 27-44) Jyväskylä: Ps-kustannus.
- Euroopan Parlamentti. Mietintö vapaaehtoistyön roolista taloudellisen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden edistämisessä (2007/2149(INI)). 10.3.2008. Aluekehitysvaliokunta.
- Grönlund, H. 2014. Vapaaehtoistoiminta vuonna 2025. Teoksessa Innola, E. (toim.) Kohti kattavampaa varautumista. Vapaaehtoisjärjestöt kokonaisturvallisuuden tukena. (s. 57-62) Turvallisuuskomitea.
- Grönlund, H. 2012. Volunteerism as a mirror of individuals and society: reflections from young adults in Finland. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Käytännöllisen teologian laitos.

- Grönlund, H. & Pessi, A B. 2008. Osallisuuden asenteet ja teot – Nuoret ikäryhmät vapaaehtoisminnassa. Teoksessa Autio, M., Eräranta, K. & Myllyniemi, S. (toim.) Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolot -vuosikirja 2008. (s. 127-135) Helsinki: Hakapaino oy.
- Harju, A. 2004. Vapaaehtoistoiminnan merkitys kasvaa. Kansalaisyhteiskunta.fi. http://www.kansalaisyhteiskunta.fi/tietopalvelu/vapaaehtoistoiminta/kansalaisfoorumi.net_vapaaehtoistoiminta/vapaaehtoistoiminnan_merkitys_kasvaa. Viitattu 27.1.2017.
- Heino, T. (toim.) 2009. Erityinen lapsuus – erityinen yhteiskunnallinen vastuu. Mitä lastensuojelusta tiedetään ja mitä päätöksentekijän tulisi siitä tietää? Taustamateriaalia sektoritutkimuksen neuvottelukunnalle. Stakes/Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Heinonen, U. 2008. Sähköinen yhteisöllisyys. Kokemuksia vapaa-ajan, työn ja koulutuksen yhteisöistä verkossa. Akateeminen Väitöskirja. Turun yliopisto. Humanistinen tiedekunta. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja XIV.
- Heiskanen, T. 2018. Mistä syttyy vapaaehtoistyön kipinä? Suomen mielenterveysseura. <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/tulemukaan/vapaaehtoiseksi/mista-syttyy-vapaaehtoisty%C3%B6n-kipina%C3%A4>. Viitattu 16.3.2018.
- Helkama, K. 2015a. Miksei hätään joutunutta auteta? Sivustakatsijaefekti selittää. <https://www.studio55.fi/hyvinvointi/article/miksei-hataan-joutunutta-auteta-sivustakatsijaefekti-selittaa/4941138>. Viitattu 15.3.2018.
- Helkama, K. 2015b. Suomalaisten arvot. Mikä meille on oikeasti tärkeää? Tallinna: Meedia Zone.
- Hilpinen, M. 2016. Nuorten syrjäytyminen. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://www.elykeskus.fi/documents/10191/15902872/Nuorten+syrj%C3%A4ytyminen%2C%20Merja+Hilpinen/6f5e536a-e918-4c02-bdd5-34a691186afa>. Viitattu 16.3.2018.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Huttunen, T. 2014. Mitä on verkkonuorisotyö? Teoksessa Lauha, H. & Tuuttila, L. Verkko Nuorisotyössä. Nuorisotyö verkossa. (s. 15–19) Helsinki: Paintek Pihlajamäki Oy.
- Hynynen, E-T. 2015. PYYTEETÖNTÄ AUTTAMISTA, HENKILÖKOHTAISTA HYÖTYÄ JA PERSOONATONTA YSTÄVYYTTÄ – Vapaaehtoistyön motiivit kolmannen sektorin auttamistyössä. Pro gradu-tutkielma. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto.

- Härmä, M. Pelastakaa Lapset ry. Haastattelu 21.2.2018. Viitattu 23.2.2018.
- Jokivuori, P. 2002. Sitoutuminen työorganisaatioon ja ammattijärjestöön: Kilpailevia vai täydentäviä?. Jyväskylä studies in education, psychology and social research. Jyväskylän yliopisto.
- Jyväskylän Yliopisto. 2015. Tieteenfilosofiset suuntaukset. 10.5.2015. Viitattu 5.12.2016.
- Keskinen, S. 2005. Alaistaito. Luottamus, sitoutuminen, sopimus. Kunnallisan kehittämissäätiön Polemia-sarjan julkaisu nro 59. Kunnallisan kehittämissäätiö KAKS. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.
- Klami, H T. 2001. Palkaton työ – oikeuden ja etiikan rajamailla. Teoksessa Eskola, A. & Kurki, L. (toim.) Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. (s. 55-66) Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Koskenvesa, E. 2001. Pelaajakokemuksia valmentajille – teologian opiskelijat ja vapaaehtoistoiminta. Teoksessa Eskola, A. & Kurki, L. (toim.) Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. (s. 121-136) Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Koskiahho, B. 2001. Sosiaalipolitiikka ja vapaaehtoistyö. 2001. Teoksessa Eskola, A. & Kurki, L. (toim.) Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. (s. 15–40) Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kuuluvainen, S. 2016. Vapaaehtoistyön johtaminen. Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF. Helsinki.
- Kvalitatiivisen datatiedoston käsittely. 2017. Tampereen yliopisto. <http://www.fsd.uta.fi/aineistonhallinta/fi/kvalitatiivisen-datan-kasittely.html>. Viitattu 23.3.2018.
- Kärkkäinen, M. 2014. *"Tää on ollu kuitenkin tosi avartava kokemus"* Fenomenologinen tutkimus Suomen Merimieskirkon ulkomailla työskentelevien vuosivapaaehtoisten kokemuksista. Pro gradu-tutkielma. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto.
- Laine, T. 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. (s. 29-51) Jyväskylä: Ps-kustannus.
- Lauha, H. 2016. Nuorisotyö osana yhteiskunnan digitalisoitumista. Teoksessa Lauha, H. & Tuominen, S. 2016. Kohti digitaalista nuorisotyötä. (s. 19–24) Helsinki: Paintek Pihlajamäki Oy.
- Lauha, H. & Tuuttila, L. Verkko Nuorisotyössä. Nuorisotyö verkossa. Verke – verkkonuorisotyön kehittämiskeskus. 2014. Helsinki: Paintek Pihlajamäki Oy.

- Lauha, H. & Tuominen, S. Kohti digitaalista nuorisotyötä. Verke – verkkonuorisotyön kehittämiskeskus. 2016. Helsinki: Paintek Pihlajamäki Oy.
- Lehtinen, S-T. 1997. Vapaaehtoistoiminta – kasvava voimavara? Näkökulmia ammattityöhön. Kansalaisareena ry. Tampere: Mainosmakasiini.
- Lehtomaa, M. 2008. Fenomenologinen kokemuksen tutkimus: Haastattelu, analyysi ja ymmärtäminen. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys – Tulkinta – Ymmärtäminen. 2009. Tampere: Juvenes Print.
- Leppäkoski, T., Koivuluoma, M., Perälä, S. & Paavilainen, E. 2017. Moniammatillisen yhteistyön muutokset ja kehittämistarpeet lasten ja nuorten palveluissa. 2017. Yhteiskuntapolitiikka 2/2017. Tampere: Juvenes print – Suomen yliopistopaino Oy.
- Marjovuori, A. 2014. Vapaaehtoistyön ytimessä. Järjestömuotoinen vapaaehtoistyö sosiaalisten representaatioiden näkökulmasta. Väitöskirja. Sosiaalitieteiden laitos. Helsingin yliopisto.
- Maslow, A. H., W. G. Holtzman & G. Murphy. (toim.). 1954 / 1970. Motivation and personality. New York: Harper & Row Publishers.
- Matthies, A-L. 2005. Vapaaehtoistoiminnan suhde aktivoivaan työllisyyspolitiikkaan. Teoksessa Nylund, M. & Yeung, A. (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. (s.305-321) Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Matsuba, M., Hart, D. & Atkins, R. Psychological and social-structural influences on commitment to volunteering. Journal of Research in Personality 41 (2007) (s. 889-907) Psychology Department, University of Northern British Columbia, 3333 University Way Prince George, BC. Canada.
- Merikivi, J. 2007. Netari.fi – Nuorisotyön arvo. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 14. Helsinki.
- Miettinen, T., Pulkkinen, S. & Taipale, J. (toim.) Fenomenologian ydinkysymyksiä. 2010. Helsinki: Gaudeamus.
- Miettinen, T. 2010. Fenomenologia ja sosiaalisen todellisuuden rakentuminen. Teoksessa Miettinen, T., Pulkkinen, S. & Taipale, J. (toim.) Fenomenologian ydinkysymyksiä. 2010. Helsinki: Gaudeamus.
- Mykkänen-Hänninen, R. 2007. Vapaaehtoistyön rajapinnoilla. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Helsinki: Yliopistopaino.

Mönkkönen, K. 2005. Toiminnallinen vaikuttuminen. Maallikkous vuorovaikutuksen energialähteenä. Teoksessa Nylund, M. & Yeung, A. (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. (s.277–304) Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Niemelä, J. 2011. Hyvien kansalaisten yhteiskunta? Julkaisussa Pessi, A B. & Saari, J. (toim.) 2011. Hyvien ihmisten maa. Auttaminen kilpailukyky-yhteiskunnassa. (s. 311–330) Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A Tutkimuksia 31. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Tampere: Juvenes Print Oy.

Niskanen, S. 2009. Hermeneuttisen psykologian tieteenfilosofinen traditio. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys – Tulkinta – Ymmärtäminen. 2009. Tampere: Juvenes Print.

Nurmi, J-E., Salmela-Aro, K. (toim.) 2002. Mikä meitä liikuttaa. Modernin motivaatiopsykologian perusteet. Keuruu: PS-kustannus.

Nylund, M. & Yeung, A. (toim.) 2005. Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Nylund, M. & Yeung, A. 2005. Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa. Teoksessa Nylund, M. & Yeung, A. (toim.) 2005. Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. (s.13–38) Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Pelastakaa Lapset ry. Verkkosivut. www.pelastakaalapset.fi. Viitattu 17.2.2017 & 3.3.2018.

Perttula, J. 2009. Kokemus ja Kokemuksen tutkimus: fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.) 2009. Kokemuksen tutkimus. Merkitys – Tulkinta – Ymmärtäminen. Tampere: Juvenes Print.

Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys – Tulkinta – Ymmärtäminen. 2009. Tampere: Juvenes Print.

Pessi, A B. & Oravasaari, T. 2011. Suomalaisen altruismin tyypit. Auttamisen kolme muotokuvaa. Julkaisussa Pessi, A B. & Saari, J. (toim.) 2011. Hyvien ihmisten maa. Auttaminen kilpailukyky-yhteiskunnassa. (s. 71–90) Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A Tutkimuksia 31. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Tampere: Juvenes Print Oy.

Pessi, A B. & Oravasaari, T. 2010. Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä. Tutkimus RAY:n avustamien sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminnasta. Raha-automaattiyhdistys. Avustustoiminnan raporteja 23. Helsinki: Yliopistopaino.

Pirttilä-Backman, A-B. Arkiajattelu. Teoksessa Suoninen, E., Pirttilä-Backman, A-M., Lahikainen, A R., Ahokas, M. 2010. Arjen sosiaalipsykologia. (s. 243-288) Helsinki: WSOYpro Oy.

Pylsy, V. 2006. Vapaaehtoisia kannattaa sitouttaa. SLU, Liikunnan ja Urheilun Maailma, 12/06. www.slu.fi. Viitattu 23.2.2018.

Pöyriä, P. & Saari, T. 2013. Etätyö voi pelastaa työuria. <http://www.etatyopaiva.fi/fi/artikkelit/60>. Viitattu 9.3.2018.

Raatikainen, P. Ihmistieteet ja filosofia. 2004. Helsinki: Gaudeamus.

Rantamäki, N. 2016. Onko enää kolmatta vaihtoehtoa? Kolmannen sektorin erityisyys ja ammattimainen sosiaalipalvelujen tuottaminen. Yhteiskuntapolitiikka 6/2016. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Ropo, A. & Eriksson, P. 2001. Hyvinvointipalvelut, liiketoiminta ja vapaaehtoistyö. Teoksessa Eskola, A. & Kurki, L. (toim.) Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. (s. 41–54) Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Sauri, P. 2013. Vapaaehtoisen uupumus. Teoksessa Karreinen, L., Halonen, M. & Tennilä, M. (toim.) 2013. Teoksessa 10 askelta parempaan vapaaehtoistoimintaan. (s. 114-116) VISIO Vihreä sivistysliitto ry. Vantaa: Nykypaino Oy.

Sorri, H. 2005. Elämän käännteet. Arvojen ja identiteetin muutokset. Teoksessa Nylund, M. & Yeung, A B. (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. (s. 126–142) Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Stenius, N. 2017. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy vapaaehtoistyön keinoin: Festaripörssi-hankkeen välievaluointi ja toiminnan kehittäminen. Opinnäytetyö. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma.

Suoninen, E., Lahikainen A-R. & Pirttilä-Backman, A-M. 2010. Hyvinvointi ja pahoinvointi. Teoksessa Suoninen, E., Pirttilä-Backman, A-M., Lahikainen, A R., Ahokas, M. 2010. Arjen sosiaalipsykologia. (s. 291- 319) Helsinki: WSOYpro Oy.

Suoninen, E., Pirttilä-Backman, A-M., Lahikainen, A R., Ahokas, M. 2010. Arjen sosiaalipsykologia. Helsinki: WSOYpro Oy.

Syrjänen, K. 2013. Vapaaehtoisten työhöjauksesta apua toimijoiden tukemiseen ja innostamiseen. Teoksessa Karreinen, L., Halonen, M. & Tennilä, M. (toim.) 2013. Teoksessa 10 askelta parempaan vapaaehtoistoimintaan. (s. 121-128) VISIO Vihreä sivistysliitto ry. Vantaa: Nykypaino Oy.

- Taloustutkimus Oy. 2015. Vapaaehtoistyö Suomessa vuosina 2010 ja 2015. Kansalaisareena ry. Viitattu 29.1.2017.
- Tilastokeskus. 2011. Suomalaiset tekevät melko paljon vapaaehtoistyötä. http://www.stat.fi/artikkelit/2011/art_2011-09-26_002.html. Viitattu 30.1.2017.
- Tuomaala, E. 2018. Kevytvapaaehtoisuutta vai tositoimintaa digiympäristöissä? Suomen mielenterveysseura. <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/tulemukaan/vapaaehtoiseksi/kevytvapaaehtoisuutta-vai-tositoimintaa-digiymp%C3%A4rist%C3%B6ss%C3%A4>. Viitattu 16.3.2018.
- Utti, E. 2009. Vapaaehtoistyöntekijän sitoutuminen lastensuojelun tukihenkilötoiminnassa. Pro gradu-tutkielma. Ehjä ry. Helsinki.
- Uusikylä, K. 2001. Kaveriksi, tukijaksi, kykyjen kättilöksi – kasvatusala kutsuu vapaaehtoisia. Teoksessa Eskola, A. & Kurki, L. (toim.) Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. (s. 111-120) Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Wetzel, K. & Wigfield, A. Handbook of Motivation at School. 2009. New York: Routledge.
- Wijkström, F. 2010. Civil Society Dynamics in the 21st Century. Teoksessa Koivisto, N., Lehtikainen, K., Pasanen-Willberg, R., Ruusuvirta, M., Saukkonen, P., Tolvanen, P. & Veikkolainen, A. (toim.) Kolmannella lähteellä. Hyvinvointipalveluja kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön aloilta. Kokos julkaisuja 1. (s. 252-268) Art-Print Oy.
- Wilson, J. Volunteerism Research: Review Essay. 2012. Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly 41(2) (s.176–212) Department of Sociology. Duke University. Durham.
- Yeung, A B. 2005a. Tutkimustyökaluja vapaaehtoismotivaation mysteeriin. Teoksessa Nylund, M. & Yeung, A. (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. (s. 83–103) Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Yeung, A B. 1999. Valmius vapaaehtoistyöhön. Tutkimus Pelastusarmeijan mainoskampanjan innoittamista vapaaehtoistyöntekijöistä. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Helsinki: Paino Hakapaino.
- Yeung, A B. 2002. Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa – ihanteita vai todellisuutta? Tutkimus suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan. Helsinki: Yty ry.
- Yeung, A. 2005b. Vapaaehtoistoiminnan timantti. Miten mallintaa motivaatiota? Teoksessa Nylund, M. & Yeung, A. (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. (s. 104–124) Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Yle. 11.2.2015. Sitoutuminen ei houkuttele: nyt tarvitaan pop-up vapaaehtoisia.
<http://yle.fi/uutiset/3-7797286>. Viitattu 27.1.2016._

Ylönen, K. 2016. Nuorten vuorovaikutuksellinen verkkoauttaminen –
Systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Licensiaatin tutkimus. Lapin yliopisto.

LIITE 1

Haastattelurunko

Haastateltavan taustatiedot:

ikä

sukupuoli

koulutus & ammatti

lyhyt kuvaus työhistoriasta

milloin aloittanut verkkovapaaehtoisena

missä palveluissa toimii verkkovapaaehtoisena

Verkkovapaaehtoistoiminnassa aloittaminen:

Muistele miksi hakeuduit aikanasi mukaan toimintaan

Millainen käsitys sinulla silloin oli toiminnasta?

Millaisessa tilanteessa olit silloin?

Millaisia odotuksia sinulla oli verkkovapaaehtoistoiminnasta?

Miten koit toimintaan mukaan pääsyn ja aloittamisen? Millainen prosessi se oli?

Verkkovapaaehtoisena toimiminen:

Kuvaile toimintaasi verkkovapaaehtoisena, millaista se on ollut?

Mikä merkitys toiminnalla on tällä hetkellä itsellesi?

Mitä merkityksiä ajattelet/tiedät toiminnallasi olevan niille lapsille ja nuorille, joiden kanssa

olet tekemisissä vapaaehtoistoiminnan myötä?

Mitä toiminta antaa sinulle?

Kerro kokemuksistasi; onko vapaaehtoistoiminta mahdollisesti vienyt sinulta jotain pois tai

tuonut haasteita elämääsi?

Miten koet vapaaehtoistoiminnan ylipäättänsä sinulle?

Miten koet oman sitoutumisesi toimintaan?

Mihin koet sitoutuvasi?

Mitkä tekijät koet vaikuttavan sitoutumiseesi: mikä lisää, mikä vaikeuttaa sitoutumistasi?

Koetko, että motiivit toimintaan ovat muuttuneet siitä, miksi alun perin lähdit mukaan?

Miten?

Onko verkkovapaaehtoisuus muuttanut sinua / ajatuksia / elämääsi jotenkin?
Miten?

Onko elämäntilanteesi muuttunut merkittävästi toiminnassa mukana olemisen aikana?

Miten?

Verkkovapaaehtoistoiminnassa jatkaminen:

Miten näet jatkosi?

Mitkä asiat vaikuttavat toiminnassa jatkamiseen?

Mitä odotat, että verkkovapaaehtoistoiminta voisi tulevaisuudessa sinulle antaa; mahdollisia tavoitteita tai toiveita itselle tai toiminnalle?